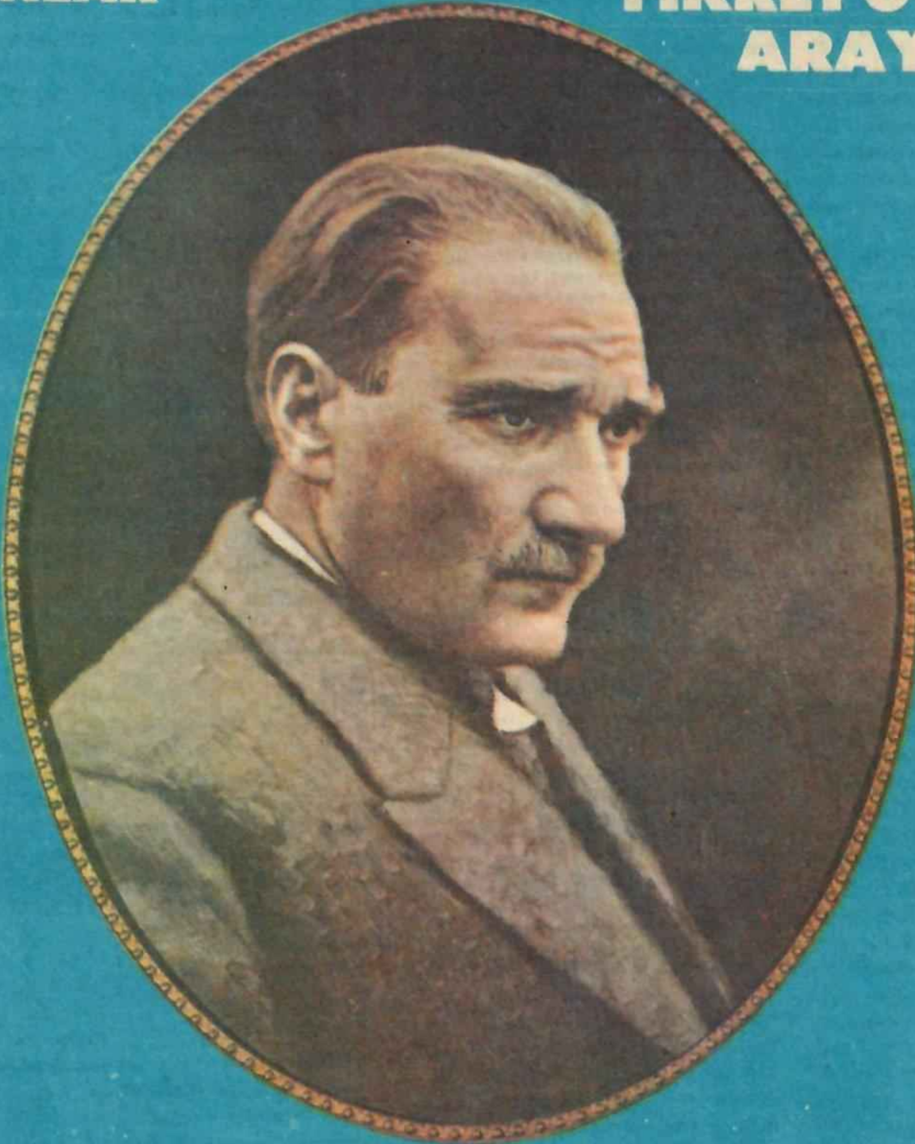
ARAYIŞ

29 AĞUSTOS 1981. SAYI 28. HAFTALIK DERGİ. 30 TL

ÇALIŞANLAR EKİ

FİKRET OTYAM ARAYIŞ'TA

"BAĞIMSIZLIK VE ÖZGÜRLÜK BENİM KARAKTERİMDİR"

OKURLARIN GÖRÜŞÜ

EMEKLİ MEMURLARIN DURUMU NE OLACAK?

ARAYIŞ'ın büyük bir ciddiyet, samimiyet ve yurtseverlik anlayışı içinde, yurt ve ulus yararına olan konulara bakış açısı ve ilgilileri uyarısı her türlü taktirin üstündedir.

Ülke sorumluluğunu yüklenmiş olan yöneticilerin bu uyarıları memnuniyetle karşılayacaklarından şüphe yoktur.

Ben çeşitli kademelerde, devlete 40 yıl hizmet etmiş bir memur emeklisiyim. Yaşlı ve güçsüz hale geldiğimiz için, bir başka ek iş bulma olanağımız yok. Bugün içinde bulunulan son derece ağır geçim şartları karşısında aldığımız aylıklarla hayatımızı sürdürebilmemiz olası değil.

Ömrünü, gençliğini, gücünü bu ülke ve ulus için seve seve tüketmiş olanları, düşünmek de ülke yöneticileri için bir vicdan borcu haline gelmiştir. Kalkınmanın bütün yükünü dar gelirlilere yüklemek ve her türlü özveriyi onlardan beklemek doğru değildir.

Açız, perişanız, borçluyuz. Ödemeyi bırakın günlük yaşamımızı sürdürmekten yoksunuz.

ARAYIŞ'tan dileğimiz şu: durumumuzu araştırınız. İş Bankalarına gidiniz. Üç aylık maaş çeklerini kırdıran binlerce emekli göreceksiniz. Onlarla konuşunuz. İçinde bulunduğumuz durumu ilgililere iletiniz. Satacak, özveride bulunacak ya da verecek bir canımızdan başka şeyimiz kalmadı.

Ramiz YEŞİLOVA
ANKARA

HAMLE ŞART

ARAYIŞ'ın etkin olması, etkin kalması ve yaşaması için hepimize düşen görevler var. Bir basit vatandaş, bir emekli öğretmen okurunuz olarak ben görevimi yapabilmek için şöyle bir yöntem seçtim.

Her hafta iki dergi alırım. Birini okur ve her hafta yeni bir dosta verip, ARAYIŞ'ı tanıtırım. İkinci dergim de iş takıp büromda çalışma masamın üzerinde durur. Çıkan yazılardan güncel ve güzel olarak nitelendirdiklerimi arkadaşlara duyurmaya çalışırım. ARAYIŞ okuyun derim. Ben bu yöntemle çok kişiyi ARAYIŞ'a dost kılıp kendimce bir katkıda bulunmaya çalıştım ama bu yetmez.

Şimdi üç önerim var:

1. ARAYIŞ'ın halâ yayınını sürdürdüğüne ilişkin, kapandığı ya da kapatıldığı yolundaki söylentilerin izlerini silici bir reklam kampanyasını etkin bir biçimde başlatmak,

2. Dergiyi tekrar 48 sayfaya çıkartmak,

3. Tüm olanakları kullanarak abone kampanyasını hızlandırmak.

Ancak bu yol izlenerek, hamle yapılabilir. Hamle şart. Biz ARAYIŞ okurları sizlerden bunu bekliyoruz. Başlatması sizden, katkı bizden.

Adem DEMİRCİOĞLU
ANTALYA

BİRLİKTEYİZ

Günümüzdeki basının, yaşam gerçeklerini yeterince yansıtmama ve savunmama kararlılığı içinde ve görünüm de ısrarlı olduğu dikkatimizden kaçmıyor. Ancak okuyucusu az da olsa, bazı kalemlerin belleklerdeki izlerini silmeye kimsenin gücü yetmeyecektir.

Bu açıdan bakıldığında ARAYIŞ'ın ilk çıktığı gündeki çizgisinden ödün vermeden yayın yaşamını sürdürmesi biz okurları için bir kıvanç kaynağı oluyor. ARAYIŞ'ın ülkemiz yayın alanındaki büyük boşluğu doldurması nedeniyle çalışanların yaptığı uğraşın kutsallığı tartışılmaz. Sizlerden dileğimiz, okurlarınıza güveniniz ve bizler için derginin basıldığı kağıdın cinsinin, basılan resimlerin, renklerin hiçbir değer taşımadığını bilmenizdir. Bizleri doyuran konuların ve olayların bilimsel eleştiri ve yorumları sürdüğünce düşüncemiz değişmeyecektir. Yayın yaşamını sürdürebilmesi için ARAYIŞ'ın alacağı önlemlerde de tüm içtenliğimizle sizlerle birlikte olacağımızı bilmenizi dileriz.

Sadrettin ÖKTEM
İSTANBUL

NEDEN ARAYIŞ

ARAYIŞ'ı okuyucularına yer verdiği için, okuyucu mektuplarında değinilen yöresel sorunların üzerine gidildiği ve bilimsel bir açıdan yöresel sorunlar irdelendiği için okuyorum. Okurların yöresel ve toplumsal dertlerini anlatabildikleri, tüm dünyaya seslerini duyurabildikleri yayın organı ARAYIŞ. Üstelik bu sorunları araştırarak üzerine gitme sorumluluğunu da üstlenmiş.

Benim köyümde de 700'e yakın çiftçi hasılatını yeterli ücret karşılığı satamamaktan, emeğinin karşılığını alamamaktan şikayetçi. Gerçi ARAYIŞ ilk sayısından bu yana çiftçinin zor durumda kalmaması için girişimlerde bulundu ama benim köyümde yine üretici durumda olan köylüm, tüketici durumda değerlendirildiğinde zor durumlara düştü.

Bu toplumun sorunları sadece üretici açısından değil aynı zamanda tüketici toplum açısından da ele alınmalıdır. Bizler bu ekim döneminde ürettiklerimizi, bir yıl boyunca tüketmek durumundayız. Ne ektik ne kazandık ki şimdi tüketebilelim.

İsteğimiz köylüye devletin sahip çıkması. Saygılarımızla.

Kazım GÜLEÇ
Balkusan Köylüleri adına
ERMENEK/KONYA

ARAYIŞ'TAN OKURLARINA

Son hafta içinde sizlerden aldığımız mektuplarda alışılmışın dışında bir artış olunca sayfa sorumlusu arkadaşlarımız mektupların ilgi ve konularına göre sıralandırılmasında zorluklarla karşılaştılar.

Özellikle kırsal alandan aldığımız mektuplarda değinilen konuların ARAYIŞ'ın yapısına uygun araştırma ve yorum gerektiren konular olması ise bizleri mutlu kıldı.

Ancak, okurlarımızın ad ve adres yazmalarına karşın bir kısım mektuplarda imza atmayı unuttuklarını gözlemledik. Okurlarımızdan dileğimiz, ad ve adreslerini yazdıkları bölüme imzalarını atmaları ve isimlerinin yazılmasında kendi açılarından bir sakınca görmekte iseler bunu bizlere duyurmalarıdır.

İlginize teşekkür eder, saygılar sunarız.

ARAYIŞ

ARAYIŞ'A GELEN ŞİİRLER

Mersin'den Sayın Muharrem ASLAN, Ankara Kutludüğün Köyü'nden Sayın Hasan KARADUMAN, Manisa Salihli'den Sayın Şerif TEMURTAŞ, İstanbul'dan Sayın Songül KAYA göndermiş olduğunuz değerli şiirleriniz ve ARAYIŞ'a ilginiz için teşekkür ederiz. Şimdilik ARAYIŞ'da şiir yayınlayabilme olanağına sahip değiliz.

Bağışlanacağımız inancıyla saygılar sunarız.

AFSAD ÜZERİNE

ARAYIŞ'da yayınlanan fotoğraf ve güzel sanatlara ilişkin yazıları ilgi ile izleyen bir okurunuzum. Fotoğrafçılık ile ilgili konularda detaylı bilgi ve iletişim sağlamak istiyorum. Amatör Fotoğraf Sanatçıları Derneği'nin adresini bildirirseniz sevinirim. Saygılarımla.

Hüseyin YILDIRIM
TARSUS

ARAYIŞ'IN NOTU

Sayın okurumuz,
AFSAD'ın adresi şöyle:

AFSAD
P.K. 830 KIZILAY—ANKARA

Ayrıca konuya ilişkin olarak Yeni Fotoğraf Dergisi'nin adresini de duyurmak istiyoruz.

Yeni Fotoğraf Dergisi
Hacı Emin Efendi Sk. No: 7 Daire 2 Teşvikiye—İSTANBUL

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ARAYIŞ Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına İMTİYAZ SAHİBİ
MEHMET ERDÜL

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no. 94
Gaziosmanpaşa/ANKARA
Posta Kutusu: 75
Küçükesat/ANKARA
TELEFON:
28 44 74 26 00 56

PİKAJ ve MONTAJ:
ARAYIŞ Teknik Servisi
DİZGİ: ENLEM 80 18 60 71
BASILDIĞI YER: EM–AŞ
Emek Basın Yayın Reklâmcılık A.Ş.

ESKİ SAYILAR İÇİN 60 TL. POSTA PULU GÖNDERİLMELİDİR.

Sayı: 28 FİATI: 30. TL.
29 Ağustos 1981

ABONE KOŞULLARI
YURTİÇİ:
Yıllık 1.500 TL. Altı aylık 750 TL.
Üç aylık 375 TL.
YURTDIŞI:

Almanya	104 DM
Avusturya	770 Avusturya Şilini
Danimarka	350 Danimarka Kronu
Finlandiya	275 Fin Markkası
Fransa	245 Fransa Frankı
Hollanda	120 Hollanda Florini
İngiltere	25 Sterlin
İsveç	250 İsveç Kronu
İsviçre	100 İsviçre Frankı
Irak	30 Irak Dinarı
Norveç	310 Norveç Kronu
S. Arabistan	194 Riyal
Yugoslavya	2354 Yugoslavya Dinarı
ABD ve Avusturalya	70 ABD Doları

● Abone bedelinin PTT ile; ya da, 'Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara'' Şubesi 1200 numaralı hesabımıza ' yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, veya PTT makbuzunun 'PK–75 Küçükesat/Ankara ' Adresine gönderilmesi rica olunur.

DERGİNİN İÇİNDEN

DIŞ OLAYLAR: Polonya'daki iktidar mücadelesi

SANAT: Ressam Hanefi Yeter

ATATÜRK: ''Bağımsızlık benim karakterimdir.''

GAZİPAŞA'DAN: Mutlu Hollanda'lı

YAZI İŞLERİNDEN
Fikret Otyam ARAYIŞ'da 4
HAFTANIN YAZISI
''Bağımsızlık ve Özgürlük Benim Karakterimdir'' 5
SALIDAN SALIYA 7
OLAYLARIN YORUMU 8
KIBRIS
Partiler, diyalog ve Uzlaşma Gereği 11
EKONOMİ
Kur sisteminden yakınmalar artıyor 12
DIŞ SORUNLAR
Polonya'da iktidar Mücadelesi 14
Kaddafi, Reagan çekişmesi 16
HUKUK
MHP Davasından izlenimler 18
GAZİPAŞA'DAN
''Düşünün Hollanda'da mutlu bir Antalya'lı'' 20
ÜNİVERSİTE
Kimsenin istemediği yasa 23
ENERJİ
Uluslararası enerji ajansı ve Türkiye 25
TARIM
ARPA DA SORUN MU OLUYOR? 27
FELSEFE
İnsan Hakları ve Düşünce özgürlüğü 28
SANAT
Berlin'de bir TÜRK ressamı 30
TELEVİZYON
''Beni hatırlayınız'' 32

YAZI İŞLERİ'nden

FİKRET OTYAM ARAYIŞ'DA

SAYIN okurlarımız, bu haftadan başlayarak bir usta sizlerle. Ressam, yazar, ama kendi deyimiyle *"herşeyden önce gazeteci ve röportajcı"* olan FİKRET OTYAM ARAYIŞ'taki yazılarına başladı.

Kimi zaman Antalya'nın Gazipaşa'sından, kimi zaman Anadolu'nun bir yöresinden sizlerle birlikte olacak OTYAM usta...

Başta sizleri, sonra ARAYIŞ çalışanlarını kırmayarak sürekli yazmaya başlayan Fikret OTYAM ustaya hepiniz ve hepimiz adına teşekkürü borç biliyoruz.

★
★ ★

Sizlere, bu sayımızda çalışanların sorunlarına ilişkin bir ek vereceğimizi duyurmuştuk. ARAYIŞ çalışanları ile danışmanlarımızdan yıllık izinlerini kullananlar dışında kalan arkadaşlarımızın çalışmaları sonucu ek hazırlandı.

Arayış'ın bu ilk ek denemesinde katkıda bulunan arkadaşlarımız şunlar:

Önder AKER, Zeynep ARUOBA, Oruç ARUOBA, Ayhan BAŞARAN, Ufuk BUZCUGİL, Mehmet ERDÜL, Lale EROĞLU, Haluk GERGER, Ümit GÜDÜLLÜOĞLU, Alpaslan IŞIKLI, Mustafa İLTER, Abdullah KART, Ertuğrul ÖZKÖK, Yücel ÖZKÖK, Baki ÖZİLHAN, Muzaffer SOYKAN, Kemal SÜMER ve Şerafettin UZUNER

Soyadı önceliğine göre sıraladığımız bu arkadaşlarımız ekip çalışmasının en güzel örneğini verdiler. Kuşkusuz, halkımızın deyimi ile *"dört dörtlük bir ek"* değil. Ne var ki, okurlarımızın noksanlarımızı, hatalarımızı bağışlayacaklarına, hatta değinmediğimiz konuları bizlere ulaştıracaklarına inancımız tam.

★
★ ★

Öte yandan yine anımsayacağınız gibi, basın toplantısından sonra Başbakan Sayın Bülend ULUSU'nun ARAYIŞ'ı Başbakanlığa çağırdığını sizlere iletmiştik. Önceki hafta Yazı İşleri Müdürümüz Sayın ULUSU'dan randevu istedi. Başbakan da 22 Ağustos 1981 Cumartesi günü saat 10.00 için randevu verdi. Ancak, Yazı İşleri Müdürümüz randevu verilmesi ile ilgili görüşmenin yapıldığı 21 Ağustos günü, Eskişehir ve İzmir'de yöresel iki sorunun incelenmesi ile görevli olduğundan ANKARA dışında bulunuyordu. Arayış çalışanları Yazı İşleri Müdürümüzle temas sağlayamadıkları için, Başbakan'dan özür dileyerek buluşmanın ertelenmesini istediler. Sayın ULUSU, kendisi ile istediğimiz zaman görüşebileceğimizi yineledi.

Önümüzdeki günlerde, Başbakan'ın işlerinin yoğun olmadığı bir sırada kendisi ile görüşebileceğimizi umuyoruz.

★
★ ★

ARAYIŞ'ın 26'ncı sayısının dağıtımındaki bir aksaklıktan ötürü bazı yörelere geç ulaştığını yazmıştık. Dağıtım şirketimiz GAMEDA'nın bu konuda gösterdiği duyarlığa sizler adına teşekkür ediyoruz. GAMEDA yetkilileri olaya anında el koyarak, THY kargosundan aldıkları dergileri aynı gün dağıtıma soktular.

★
★ ★

Bazı konulara ARAYIŞ olarak değinmediğimizden yakınan okuyucularımız giderek artıyor. Tütünden sigaraya, çarşıdan pazara, hatta ev kiralarına değin yakınmalar var.

Okurlarımızdan bir bölümü de, "tüketici"yi korumadığımızı, üreticinin sorunlarına ağırlık verdiğimizi ileri sürüyor. Gerçi üretici ile tüketicinin sorunlarını birbirinden ayırmak çok güç ama, bu istekleri, bir başka açıdan bakmaya çalışarak önümüzdeki sayılarda araştıracağız.

★
★ ★

Yeni ARAYIŞ'larda buluşabilmek, dertleşebilmek umuduyla, hepinize mutluluklar, esenlikler diliyoruz.

Saygılarımızla...

"BAĞIMSIZLIK VE ÖZGÜRLÜK BENİM KARAKTERİMDİR"

ARAYIŞ

"Bana ters gelen birşey var kızım. Eskiden Allah'ın bize yolladığı tek dert Jandarmalardır derdik. Sonra Padişah bizim nasıl ezildiğimizi bilmez ki derdik. Ezilmek mi? Bu günleri görünce eskiden cennet varmış diyorum. Düşmanlara, geride kalanlara bir dam bıraksınlar diye yalvardım. Güldüler... Bütün bunları yapmaları için onları buraya Avrupa'nın yolladığını, artık bizi hiç rahat bırakmayacaklarını söylediler. Bu Avrupa denilen adama söylemeli kızım, biz zavallı köylüleri rahat bıraksın. Biz ona ne yaptık ki?"

SAKARYA Savaşı sonrası geri çekilen Yunan Birliklerinin yakıp yıktığı köyüne acılı gözlerle bakan yaşlı bir kadın, Halide Edip Adıvar'a bunları söylüyordu. Bu sözlerde -Avrupa'nın Türk Ulusuna karşı Balkan Savaşı ile başlayan derin hıncını anlayamamanın anlamlı bir özeti okunuyor. Bu sözlerde, Mustafa Kemal'i kendini adadığı askerlik yaşamından ve savaş alanlarında kazandığı rütbelerden gözünü kırpmadan ayırmağa götüren kararın nedenleri gözler önüne seriliyor.

Düşman geri çekilirken ardında alevler içinde bir silüet bırakıyordu, ancak bu silüet de aslında, Türk ulusunun bu kandan sınavında kara talihinin dönüm noktasını belirleyen bir fener alayının ışıkları da görülüyordu.

Mustafa Kemal'in önderliğindeki Türk Orduları Sakarya'da stratejik bir zafer kazanmıştı. Bundan böyle Türk ulusu bu yüzyılın başından beri geriye doğru attığı adımlarını ileri çeviriyordu. O'nun ulusal çıkarlar uğruna hiç düşünmeden attığı rütbe ve üniforması, Türk ulusunun temsilcilerinin oluşturduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, bu kez "Gazi" ünvanı ile birlikte geri veriliyordu.

Sakarya Meydan Savaşı'nın ve onu izleyen başarıların gerçek anlamını kavrayabilmek için bu gelişmelere ulusal sınırları da aşan bir perspektiften bakmak gerekir. Doğu Halkları, kendisine yukardan bakan sömürge boyunduruğu altında ezilen yüzyılların unuttuğu insanlar Mustafa Kemal'de bir ön savaşçı, Sakarya Meydan Savaşında da bir gün bağımsızlığa açılacak olan bir girişimin ışıklarını görüyorlardı. Hint Ulusal Kongresi Önderi Gandi, Mısır VAFT

Partisi kurucusu Said Zaglul, Rif Boylarında Fransız ve İspanyol Sömürgecisine karşı savaşan Faslı Önder Abdülkerim, Afgan Kralı Emanullah'tan gelen yüreklendirici mektuplar, Mustafa Kemal'in evrensel mesajının tüm ezilen uluslarda yankılandığının birer belgesiydi. Sakarya Savaşının sonucu ulusal bağımsızlıkları için savaşım veren uluslara manevi bir güç katıyor, bağımsızlık konusundaki azimlerini kamçılıyordu.

Antalya bölgesindeki İtalyanlar Temmuz ayı sonunda tam bir sessizlik içinde çekilirken, Türk Orduları da Ağustos içinde başlayacakları kesin taarruzun hazırlıklarını yapıyorlardı. Sakarya Savaşı, Yunan Ordusunu bir piyon gibi Türk ulusu üzerine gönderen büyük devletlerin bu harekete olan inançlarını sarsan ilk darbe oluyordu. Yunanlılar siyasi tarihlerine "katastrof" olarak girecek büyük bozguna doğru dolu dizgin giderken büyük devletler de kendilerine siyasal çıkarlar sağlayacak bir tutum olarak değerlendirdiklerinden, ayrı bir anlaşma yapmak üzere Ankara'ya temsilcilerini gönderiyorlardı.

*

* *

Büyük Taarruza uzanan günlerde yorgun Türk Ulusu'nun dehşet bilançosu neydi? Herşeyden önce yorgun bir ulus vardı. Balkan Savaşı, ardından Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Direnişini bitmek bilmeyen Arap çölleri, buralarda açılan cepheler izliyordu. Şimdiyse cepheler daralmış sonunda iş, avuç içi kadar bir toprak parçası üzerinden hareketle yitirilen bağımsızlığı yeniden elde etmeye gelmişti.

Yorgun insanın önündeki ekonomik bilanço ise insan bilançosundan daha parlak değildi. Verimli Anadolu Toprakları Yunan işgali altındaydı. Geri alınabilen topraklarda ise henüz dumanları tüten yakılıp yıkılmış köy ve kentler bulunuyordu. Tarımsal uğraş için araç gereç ve tohum yetersizliği yanında, silah altına çağrılmış, uzun savaşlarda yitip gitmiş erkeklerin bıraktığı tarlalarda herşeye karşın yaşamı sürdürmeye çalışan kadınlar savaşın bir başka cephesini oluşturuyordu. İşte bu yıpranmış insangücü ancak yüzde 50'sini işleyebildiği topraklardan elde ettiği ürünle bir yandan kendisinin, çocukların ve yaşlıların yaşamını sürdürmeye çalışıyor, bir yandan da cephedeki ordusunu beslemeye uğraşıyordu.

Savaşın parasal kaynağı ise köylüden toplanan vergilerdi. Bu zor koşullarda elde edilen ürünün yüzde 20'si "Aşar" ya da ayni olarak Devlete teslim ediliyordu. Öte yandan ordu için savaş gereçleri, cephane üreten, silah ve taşıtları onaran işçi ve küçük sanatkarlar da bu maddi katkılarının yanında kazançlarının yüzde 6'sını savaş vergisi olarak vererek Ulusal Kurtuluş Savaşının sessiz "mücahidleri" oluyorlardı.

Ülkede karayolu yoktu, demiryolu Ankara'da bitiyordu. Batıya uzanan demiryolunun büyük bir kısmı ise düşmanın elindeydi.

*

* *

Emperyalizme karşı açılan ilk bağımsızlık bayrağının ardında böylesine acılı bir bilanço vardı. Ama bu insan malzemesinden yaratılan 19 Piyade, 5 Süvari tümeni ile müstakil alay ve taburlardan oluşan ordu Batı Cephesinde ilk sınavını veriyordu.

Ulusal Kurtuluş Hareketinin kurmayı, düşmanı yalnızca askeri alanda yenmenin yeterli olamayacağını, Osmanlı İmparatorluğunun kalan mirasından biliyordu. Cephe için düşünülen stratejik ve taktik planların siyasi alanda da uygulanması zorunluğu, bu acılı kuşağın artık bilincine çaktığı bir gerçekti.

6 Ağustos 1922 günü Orduya "heran bir taarruza hazır olma" emri verilirken, yüzyılların ördüğü bu bilinç bir "hattat" duyarlığı ile planlarını ortaya dökmüştü. Oradan buradan eklenerek oluşturulan topçu bataryalarının 26 Ağustos 1922 sabahı Afyonkarahisar çevresinde toplanmış Yunan mevzilerine açtığı ateş, Akdeniz kıyısında sona erecek büyük bir taarruzun başlama işareti oluyordu. İşgal Kuvvetinin savunma hatları iki gün içinde çökertilmiş ve İzmir'e doğru yürüyüş başlamıştı.

31 Ağustos günü ise Çal köyünde İsmet ve Fevzi Paşalarla görüşen Mustafa Kemal son saldırı emrini veriyordu: "Ordular ilk hedefiniz Akdenizdir, ileri!.."

30 Ağustos, kan ve ateşten yoğrulmuş bir kuşağın, devrin büyük güçleri karşısında kazandığı zaferin taçlandığı gündür. Bu yüzyılın başından beri cepheden cepheye koşmuş, doğan çocuklarına babalık yapamamış, yanıbaşında dostlarını yitirip, elleriyle toprağa bırakmış, İmparatorluğun yitirdiği toprakların her karışını ciğerinden kopan bir parça kan gibi tükürmüş, yorgun gövdelerin kendine güven ateşini yeniden yaktığı gündür 30 Ağustos.

O gün kazanılan zafer, yalnızca emperyalizme başkaldırışı simgelemekle kalmaz, yorgun bir ulusun taşıdığı öz dinamizmi ulusal sınırlarını korumak için nasıl harekete geçirdiğini göstermesi bakımından da anlamlıdır.

İşte bu özdinamizm Türk Ulusunun en zor günlerini aşmasında, ekonomik atılımlarını gerçekleştirmesinde, çağdaş toplumlar gibi yaşayabilme azmi ve savaşımında en büyük gücüdür.

Bize bu azmi ve güveni kazandıran acılı kuşağın yorgun savaşçılarını saygıyla anıyoruz... ●

SALIDAN SALIYA

Türkiye

● Sanayi ve Teknoloji Bakanı Şahap KOCATOPÇU İŞÇİLERİ İŞTEN ÇIKARMA YASAĞININ KALDIRILMASININ BÜYÜK ÖNEM TAŞIDIĞINI SÖYLEDİ. KİT'lerde işçi ve memur kullanımında azalma görülmekle birlikte kalifiye işçi sıkıntısının arttığını söyleyen Kocatopçu kalifiye işçiye vasıfsız işçiden daha fazla ücret verilmesi gerektiğini belirtti. Kocatopçu enerji yokluğundan bazı fabrikaların çalışamaz duruma geleceğini de sözlerine ekledi.

● Eskişehir Sanayi Odası bir açıklama yaparak TEK'in uyguladığı "TAHSİSLİ ENERJİ" SİSTEMİNİN DURDURULMASINI İSTEDİ. Eskişehir Sanayi Odası tahsisli elektrik uygulamasının üretimde düşüşe yol açtığını ve Türkiye ekonomisinde onarılmaz yaralar açtığını belirtti.

● TRT Genel Müdürü Macit AKMAN TELEVİZYON'DAN KENDİSİNİN DE ŞİKAYETÇİ OLDUĞUNU SÖYLEDİ. Akman özellikle Ramazan eğlence programlarının çok kötü olduğunu söyleyerek 1 Ekim'den sonra yeni programlarla ekranın düzeleceğini belirtti.

● Devlet Bakanı ve Başbakan Yadımcısı Turgut ÖZAL ALINAN EKONOMİK TEDBİRLER SAYESİNDE YÜZDE KIRK CİVARINDA TUTULMASI ÖNGÖRÜLEN ENFLASYONUN YÜZDE 33'E DÜŞTÜĞÜNÜ ÖNE SÜRDÜ. Yokluklar devrinin artık sona erdiğini ve hiç bir malın sıkıntısının çekilmediğini söyleyen Özal İstanbul'da uygulanan tek fiyat uygulamasının takip edilen politikaya aykırı olduğunu bildirdi. Özal ülkeyi düzlüğe çıkaracak olan politikanın ana felsefesinin serbest piyasa ekonomisi kurallarını uygulamak olduğunu da sözlerine ekledi.

● DİSK'LE İLGİLİ KAPATMA DAVASI DOSYASININ ASLİYE HUKUK MAHKEMESİNE SEVKEDİLDİĞİ BİLDİRİLDİ. DİSK avukatlarının yazılı olarak verdikleri gerekçelerinde kapatma davasının görüldüğü Bakırköy İş Mahkemesi yargıcı Nurhan Aksü'nün davanın çeşitli aşamalarında savunma hakkını kısıtladığı öne sürüldü. Dosyanın Asliye Hukuk Mahkemesinde incelendikten sonra karara göre ya bir başka iş mahkemesine ya da aynı mahkemeye yeniden sevk edileceği belirtildi.

● Türk-İş'e bağlı Demiryolu İşçi Sendikaları Federasyonunun DYF–İŞ Yüksek Hakem Kurulundan bir süre önce çıkan TOPLU SÖZLEŞMEDE ÜCRET ZAMMI'NIN DÜŞÜK OLDUĞU GEREKÇESİYLE SÖZLEŞMENİN YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİLEREK DÜZELTİLMESİ İÇİN YÜKSEK HAKEM KURULUNA BAŞVURACAĞI BİLDİRİLDİ. 35 bini aşkın demiryolu işçisini kapsayan toplu sözleşmede hem MGK bildirilerinin hem de YHK'nun kendi koyduğu ilke kararlarının çiğnendiği ifade edildi.

● DPT tarafından hazırlanan raporda İŞÇİ ÜCRETLERİYLE MEMUR MAAŞLARI'NIN DENGELENECEĞİ BELİRTİLDİ. Raporda özellikle 1970'li yıllarda işçi-memur maaş ve ücretleri arasında işçilerin lehine bir gelişme görüldüğü belirtilerek Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur'un tek bir çatı altında toplanmasının böylece de aylıklarda bir paralellik sağlamada zorunluk olduğu bildirildi.

● ANKARA'DA TAKSİ VE DOLMUŞ ÜCRETLERİNE ZAM YAPILDI. Taksilerde üç kilometre 150 liraya yükseltilirken, sonraki her kilometre için de 25 lira ödeneceği bildirildi.

● ÇİMENTO FİYATLARINA İKİNCİ KEZ ZAM YAPILDI. Yeni zamla çimentonun tonuna 600 lira zam yapıldığı bildirildi.

● GAZETE KAĞIDI'NIN TONUNA SEKİZ BİN LİRA ZAM YAPILDI. SEKA Genel Müdürlüğünce yüzde 15 dolayında zam yapılan yedi cins kağıdın satışına başlandığı bildirildi.

● ÇAĞDAŞ GAZETECİLER DERNEĞİ KAPSAMLI BİR BASIN AFFI ÇIKARILMASINI İSTEDİ. ÇGD Yönetim Kurulunun hazırladığı basın affına ilişkin gerekçeli dilekçenin Adalet Bakanı Cevdet Menteş'e verildiği bildirildi.

● Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim üyelerinden Türker ALKAN İNSAN FİKRİNDEN KORKARAK DEMOKRASİ KURULAMAYACAĞINI SÖYLEDİ. Alkan, Danışma Meclisi'nin 12 Eylül sonrası izlenen eğilimlere yakın kişilerden oluşmasının sakıncalı olduğunu belirterek Danışma Meclisi dışında kalanların da görüşlerinin alınması gerektiğini belirtti. Alkan Anayasa'nın hukuki yanından çok siyasi yanının önem taşıdığını da sözlerine ekledi.

● TEMMUZ AYINDA 46 BİN MEMUR'UN EMEKLİ SANDIĞINDAN BORÇ ALDIĞI BİLDİRİLDİ. Açıklamada Emekli Sandığının memurlara bu yıl dağıttığı borç tutarının ise altı milyarı aştığı belirtildi.

Dünya

● Körfez İşbirliği Konseyi üyesi altı ülke Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar ve Umman ABD'NİN LİBYA AÇIKLARINDA MANEVRALAR YAPMASINI VE İKİ LİBYA UÇAĞINI DÜŞÜRMESİNİ SERT BİR DİLLE KINADILAR. Konuyla ilgili bir açıklama yapan Konsey Genel Sekreteri ABD'nin kışkırtıcı tuzaklar hazırladığını öne sürerek iki uçağın düşürülmesini "ortaçağ korsanlığı" diye tanımladı.

● Filistin Kurtuluş Örgütü Lideri Yaser ARAFAT SUUDİ ARABİSTAN TARAFINDAN ORTAYA ATILAN YENİ ORTADOĞU BARIŞ PLANINI DESTEKLEDİĞİNİ AÇIKLADI. Arafat, S.Arabistan'ın girişimini Ortadoğu'da sürekli barışın kurulabilmesi yönünde iyi bir başlangıç olarak nitelendirirken, planın ABD ve israil tarafından kabul edileceğini sanmadığını söyledi.

● Sosyal Demokrat Parti İçişleri Komisyonu Başkanı Hugo BRANDT "BOZKURTLARIN" FEDERAL ALMANYA'DAKİ ÇALIŞMALARININ YASAKLANMASINI İSTEDİ. İstemine gerekçe olarak Ankara'da başlayan MHP davasını gösteren Brandt, F.Almanya'da çalışmalarını sürdüren İslam Kültür Merkezi kanalı ile ülke içine bozkurtların sızdıklarını söyledi.

● Kıbrıs Rum Toplumu Dışişleri Bakanı Nikos ROLANDİS TÜRK ÖNERİLERİNİ TATMİN EDİCİ BULMADIKLARINI SÖYLEDİ. Eski görüşlerin aynen tekrarlandığını önesüren Rolandis, daha olumlu öneriler bekledikleri için toplumlararası görüşmelerin sürmesinden yana olduklarını bildirdi.

● OPEC PETROL FİYAT İNDİRİMİ OLAĞANÜSTÜ KONGRESİ BAŞLADI. Kongrede tek bir fiyat üzerinde uzlaşma sağlanamadığı bildirilirken, İran petrol bakanı Garazi tek fiyat üzerinde ortak bir görüş tespit edilemezse 13 ülke arasında fiyat savaşı başlayacağını bunun da sanayileşmiş ülkelerin işine yarayacağını öne sürdü.

● POLONYA'DA BASIN İŞÇİLERİNİN BAŞLATTIĞI 48 SAATLİK GREV SONA ERDİ. Grevi Bağımsız Dayanışma Sendikası Lideri Walesa'nın sona erdirdiği açıklandı.

OLAYLARIN YORUMU

ZAMLAR TÜRK HALKININ KADERİ Mİ?

1981 yılına girildiğinde 1 ABD Doları 89 lira 25 kuruş, 1 Alman Markı 45 lira 15 kuruş idi... 24 Ağustos 1981 gününe gelindiğinde, 1 ABD Doları'na 120 lira 50 kuruş, 1 Alman Markı'na ise 48 lira 95 kuruş değer biçilmiş oluyor...

Bunun anlamı oransal olarak şöyle: Türk Lirası ABD Doları karşısında yüzde 26 oranında, Alman Markı karşısında ise yüzde 8 oranında değer kaybetmiş bulunuyor. Bu değer kayıplarının gerekçesi, Maliye Bakanlığı ve Merkez Bankası yetkililerince ABD Doları'nın uluslararası para piyasalarında yükselmekte oluşuna bağlanıyor...

Gerçekte ise, yılbaşından 24 Ağustos tarihine kadar ABD Doları'nın Alman Markı karşısında kazandığı değer yüzde 20 oranında. Türk Lirası'nın değer kaybında yalnızca ABD Doları'nın uluslararası para piyasalarındaki yükselmesi dikkate alınsaydı, devalüasyon oranının da yüzde 26 yerine yüzde 20 olması gerekirdi. Ancak, Türk Lirası'nın değeriyle hergün oynama cesaretini kendinde bulanlar, dün 5 kuruş, bugün 10 kuruş, yarın 20 kuruş diye diye, Türk Lirası'nı Alman Markı karşısında da yüzde 8 oranında devalüe edince, ABD Doları karşısındaki devalüasyon oranı da yüzde 26'yı buldu.

Devalüasyon kararlarının arkasındaki bir gerçek, Türkiye ile yabancı ülkeler arasındaki enflasyon oranı farkları. Ancak enflasyon farklarının Türk Lirası'nın değer kaybına yansıtılmasında geçerli hiçbir yöntem izlenmiyor. Türkiye'de enflasyonun gerilediği, ya da binde düzeylerinde kımıldadığı belirtilen aylarda da devalüasyona gidiliyor. Sanki bütün amaç, Türk Lirası'na değer kaybettirmek...

ABD Doları'nın uluslararası para piyasalarındaki yükselişini ve Türkiye ile yabancı ülkeler, örneğin Federal Almanya arasındaki enflasyon oranı farkını dikkate alan hesaplamalar, 24 Ağustos'da 1 ABD Doları'nın 120 lira 50 kuruş yerine 107 lira olması gerektiğini ortaya koyuyor. Aradaki farkı yansıtan ve hiçbir ekonomik gerekçesi bulunmayan 13 lira 50 kuruşluk devalüasyonun aylardır birbirini izleyen devalüasyonlarla yakın bir ilişkisi var.

Başbakan Bülend Ulusu açıklamıştı. ABD Doları'nın karşısındaki her 1 liralık kayıp, petrol ve ürünleri nedeniyle hazineye 4 milyar liralık yük getiriyor. Bu durumda, Maliye Bakanlığı ve Merkez Bankası'ndaki bazı kimseler öyle istedi diye Hazineye hiç yoktan 54 milyar liralık yük yüklendiği ortaya çıkıyor. Kuşkusuz bu 54 milyar lira zam olup halkın sırtına yıkıldı. Haklı olana "evet", ama bu 54 milyar liraya ne demeli?..

Hele bu 13 lira 50 kuruşluk keyfi devalüasyonun dönüp, demir-çelik, çimento, kağıt ve son olarak da pirinç, mercimek ve nohuta yansıdığı düşünüldüğünde sormak gerekiyor:

"Devalüasyonlar Türk Lirası'nın, zamlar Türk halkının kaderi mi?.." •

KİT'LERİN GÖLGELENMEK İSTENEN BAŞARISI

KISACA KİT deyip geçtiğimiz kamu ekonomik kuruluşlarının bugünkü yapıları korunarak başarılı olabileceklerinin somut bir kanıtını, Milli Güvenlik Konseyi Bütçe-Plan Komisyonu'nun "KİT Raporu"ndan okuyalım:

"1979 yılında KİT'lerin kâr edenlerin kârlarından zarar edenlerin zararlarının düşülmesinden sonra elde edilen net kâr tutarı 10 milyar 720 milyon liradır. 1976, 1977, 1978 yıllarında zarar eden bazı KİT'ler 1979 yılında kâra geçebilmişlerdir.

Dönem sonucu kârlı olan kuruluşların kârlarından Hazineye ödenecek payların tutarı, 1978 yılına göre yüzde 1,3 oranında 43 milyon lira artarak 3 milyar 411 milyon liraya yükselmiştir.

Türkiye vergi tahsilatının yüzde 20'sini ödeyen KİT'lerin Hazineye katkısı, 1979 yılında bir önceki yıla göre yüzde 88 oranında 40,3 milyar lira artarak 3,5 milyar lirası Kurumlar Vergisi olmak üzere 85,9 milyar lira olmuştur.

1979 yılında KİT'lerin kâra geçmesi sonucu, Hazineye olan katkılarında olumlu bir yükselme kaydedilmiştir."

Özel kesim sözcülerince yıllardır "**ekonominin sırtındaki kambur**" yargısıyla karalanmak istenen KİT'lerin, Atatürk'ün "**devletçilik**" ilkesine inançlı hükümetler ve yöneticiler elinde kambur olmak biryana, kamburu taşıyabileceklerini ortaya koyan bu gerçeklere nedense hiç değinilmiyor. Oysa, hemen her gün basında KİT'lerin yeniden düzenleneceğine ilişkin haberler çıkıyor, Hükümet yetkilileri açıklamalar yapıyorlar.

KİT'lerin 24 Ocak kararları doğrultusunda yalnızca "**zam yaparak**" yönetilmeye başlanıp başarısızlığa itilmesinden sonra, yeniden düzenlenmeleri doğal. Ancak bunun için şu ya da bu ülkeden esinlenmeye, şu ya da bu yabancı uzmanın öğütlerine kulak vermeye gerek yok. 1979 yılında nasıl olup da başarı sağlandığı irdelenebilir. Bundan kaçınmak neden?... •

BU FABRİKA NE OLACAK?

YIL 1973. DPT'nin önerisi üzerine Devlet vasıflı çelik gereksinimini karşılamak üzere çalışmaya başlar ve bu işle Makina Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü görevlendirilir.

Yıl 1981. Bundan bir yıl önce, yani 1980 yılında üretime başlaması gereken tesisler ortada yok. Halen teknoloji araştırması yapılıyor.

Alt alta yazıldığında "olmaz böyle şey, bu kadarı da fazla" dedirtecek olan bu olayın doğru olup olmadığının anlaşılması için şu sorular yanıt bekliyor.

- 1973 Yılında Ankara Ziya Gökalp Caddesi 17/2 adresindeki TÜMAŞ A.Ş.'ne yaptırılan ve o günün değeri ile 350 bin lira ödenen fizibilite raporları ne olmuştur? Neden uygulanmamıştır? Bu rapor kopya edilerek, küçültülerek kullanılmış ve MKEK'na maledilmiş midir? Eğer böyle ise sorumluları kimlerdir?
- DPT Onaylı rapora göre 1980 yılı sonlarına doğru üretime alınacak olan tesislere varolan proje müdürlüğüne ilaveten 1977 yılından itibaren Fabrika Müdürlüğü kadrosu verilmiş, bu kadroya atama yapılmış mıdır? Fabrika Müdürlüğü'ne atanan kişi başta kendi eşi olmak üzere 80 dolayında kişiyi kadroya alarak 1977 yılından beri çalıştırmış mıdır? Kurulmayan fabrikaya Müdür, Müdür Muavinleri, Ticaret Müdürü, Muhasebe Müdürü, Personel Müdürü kadroları verilmiş midir?
- Olmayan fabrikaların fabrika müdürü, askerden yeni gelmiş veya yeni mezunları tercih etmiş, yurtdışı seyahatlere göndermiş midir? Bugün bu personelden kaçı MKEK'nda çalışmaktadır?
- Kuruluş için gerekli olan alandaki kamulaştırma sırasında önceden kamulaştırma alanı içinde gösterilen bir ev sonradan kamulaştırma hudutları dışında bırakılmış mıdır?
- Bu çalışmalar sırasında varolan liman tesislerinin yanısıra devlete yeni liman yaptırma çabaları olmuş mudur? Bunlar kimlerdir? Bu konuda yapılan harcamalar ne olmuştur?
- Konuya ilişkin olarak Adalet Bakanı Cevdet Menteş "açılan soruşturmanın kasıtlı olarak uzatıldığı" gerekçesiyle soruşturma açtırmış mıdır?
- Soruşturma ile ilgili müfettiş, raporunu hazırlayarak ilgililere vermiş midir?
- Bu sorulara kim yanıt verecek, bu sorun ne zaman aydınlığa kavuşacak?

ÖZEL DERSANELER VE ÜNİVERSİTE SINAVI

ÖZEL dershaneler üzerindeki tartışmanın hızı kesilmiş görünüyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nca "özel dershanelerin kapatılması" yönünde alınan kararın, hemen uygulanmak yerine bir iki yıl sonraya bırakılması sonucu taraflar arasında ilk uzlaşma sağlanmış oluyor.

Şimdi, üniversiteye girişte, özel dershane geçidini tıkamak üzere Milli Eğitim Bakanlığı "okul içi özel kurs" hazırlıklarını yoğunlaştırıyor. Özel dershaneler ise, kendi aralarında örgütlenerek, eninde sonunda kapatılma tehlikesi karşısında "öğrencilere eğitimlerinin hangi kademesinde yardımcı olacaklarını" araştırıyorlar.

Geride kalan ve "hararetli" tartışmayı "sezsizce" izleyen öğrenciler ise, kafalarına takılan yeni sorulara cevap arıyorlar.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın, üniversite sınavlarına hazırlık amacıyla açmayı tasarladığı okul içi kursların ne ölçüde yararlı olacağı, ya da ÜSYM'nin test tekniği karşısında başarı oranını yükseltip yükseltmeyeceği yanıtlanması gereken ilk sorular.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam'ın "özel dershanelerin, milli eğitime katkısı bilgi kazandırmaktan çok sınav tekniklerini ve metodlarını öğretmekten ibarettir" şeklindeki sözleri de dikkatle irdelenmeli. Yıllardır özel dershaneleri aşındırarak üniversiteye girişin "sihirli formülünü" bulmaya çalışan öğrencilere "yüksek öğrenim yolunun özel dershanelere gerek kalmaksızın okul içi kurslarla açılacağının" duyulması "şok" yaratmasa bile, fazlasıyla etkili olmalı.

Öğrenim nerede, nasıl olmalı?

Neden "özel kurs" düzenleniyor, ÜSYM tarafından hazırlanan test sınavları neden "özel eğitim" gerektiriyor?

Bu sorulara yanıt aranırken, kurs ya da dershaneye gerek duyurmayacak bir sınav sisteminin oluşturulması, bu amaçla da ÜSYM'nin işlevinin yeniden gözden geçirilmesi düşünülemez mi?

Milli Eğitim Bakanlığı'nın "özel dershanelere" yönelik çıkışının gerekçelerinden birisi de "fırsat eşitliği" olarak tanımlanıyor. Dershanelerin her yıl artan ücretleri ve de büyük kentlerde yığılmış olmalarının, üniversiteye girişte dengesizlikler doğurduğu kaydediliyor. Bu önemli ilkenin, "dershaneler kapatılması" ön kararında etkisi gözlenirken, Milli Güvenlik Konseyi'nin gündemine giren Yüksek Öğretim Yasa Tasarısı'nda "özel yüksek okullar"ın yer alması, gelecek için yeni bir çelişkiyi beraberinde getirmiyor mu? •

GÜNDÜZ RESMİ-GECE SİVİL

KENDİ kendini "devlete yardımcı güç" ilan etmek yalnızca Türkiye'ye özgü bir şey değil. Dünyanın başka yerlerinde de bazı sivil örgütlerin "devlete yardımcı olma" görünümü altında cinayetlere, yasa dışı girişimlere kılıf hazırladıkları biliniyor. Ancak bunlardan en ilginci Brezilya'da olsa gerek.

Brezilya'da silahlı para-militer bazı örgütlerin muhalefet yapan herkese karşı açtıkları "cihad" da birçok kimse yaşamını yitirdi. "Komünizme karşı savaş" sloganı altında işçi, köylü, memur, aydın, genç, rejime muhalif herkesi tehdit eden faşist örgütlerin en tanınmışlarından birisi "Ölüm Mangaları". Şimdiye kadar yapılan birçok katliamın altında ölüm mangalarının imzası var.

Başkent Rio de Jenerio'da Polisin Özel Operasyonlar Bölümünün kendine seçtiği amblem son günlerde Brezilya'da günün konusu oldu. Birçok kişi bu amblem ile faşist "Ölüm Mangalarının" öldürdükleri insanlar üzerine bıraktıkları bildirilerde yer alan amblem arasındaki benzerliğe dikkati çekiyor. Bu durum, devletin resmi güvenlik güçlerinde yer alan bazı kimselerin mesaiden sonra sivil giysilerini giyip bu kez "devlete yardımcı" görevlere gittikleri yolunda basında yer alan iddiaları da güçlendiriyor. •

ZİNCİRE VURULMUŞ SENDİKACI

GEÇTİĞİMİZ günlerde dünya televizyonlarında ve basında yer alan bir resim belirgin bir ikiyüzlülüğü gözler önüne serdi. Ötedenberi özgürlük şampiyonu olarak kendini dünyaya tanıtmaya çalışan isimlerinin başında "hür" ibaresi olan sendika hareketlerinin destekçisi olmaya özen gösteren ve ünlü özgürlük anıtının bulunduğu Amerika Birleşik Devletlerinde bir sendika lideri kollarından ve ayaklarından prangaya vurulmuş durumda yargılanmaya götürülüyordu.

ABD'de Reagan yönetimi ile birlikte ödünsüz bir biçimde uygulanmaya başlanan Friedmancı politikanın doğal sonuçlarının sendikal özgürlükleri ortadan kaldırmakla düğümleneceğini artık bilmeyen kalmadı.

Reagan bir yandan vergi indirimleri ile yüksek gelir dilimlerinin kârlarına kâr katarken, tasarruf gerekçesiyle geniş halk kitlelerinin gereksinimlerini karşılamaya yönelik harcamaları kısmakta, bu arada satın alma güçlerini koruma savaşımı veren sendikal örgütlere her tür önlemle karşı koyma niyetinde olduğunu açığa vurmuş bulunmaktadır.

ABD gibi eski ve köklü bir sendikal geleneği olan ülkede Reagan'ın böyle bir politikayı uygulamaya koymakta pervasızca hareket etme olanağı bulabilmesini anlamak ilk bakışta zor olabilir. Ne var ki bu politika asırlar süren bir hazırlık sonunda tezgahlanabilmektedir.

Önce 19. yüzyıl sonunda gerçek sendikalar en ağır baskılarla ortadan kaldırılmış, yerine yalnızca "ücretinizi düşünün, gerisini bırakın" anlayışıyla beyinleri yıkanmış yöneticilerin güdümünde, Amerikaya özgü bir sendikacılık oluşmuştur. Sistemli bir biçimde gangsterlik ve sendika ağalığının kucağına itilen Amerikan sendikacılığı geniş ölçüde işçilerden gelen demokratik özlemleri bastırmanın bir aracı haline dönüştürülmüştür.

Bu nedenledir ki geniş kamuoyu kesimlerinin gözünde itibarsızlaştırılan Amerikan sendikalarından gelen bazı talepleri en kaba yöntemlerle bastırmak Amerikan yönetimi için zor olmamaktadır. Dünya ekonomik bunalımı artık Amerikan işçilerine "ücretlerini düşünün, gerisini bırakın" demeyi artık olanaksız hale getirdi. Çünkü ücretlerdeki düşmeyi önlemek için sendikal mücadeleye hız veren Amerikan işçileri, düzenin sahiplerinin sıkı sıkıya sarıldıkları bir modelin duvarlarını bulmaktadır.

Kısacası ücret sendikacılığı ve sendikal özgürlükler arasındaki uzlaşmazlık Amerika'da belirginleşmiştir. Ücret Sendikacılığı sonuçta özgürlüklerin ortadan kaldırılmasına yol açacaktı.

Acaba Amerika'daki yeni koşullar, demokrasinin koruyucusu ve tüm çalışan halk kitlelerinin savunucusu bir sendikal anlayışın yeniden geçerlik kazanmasını sağlayabilecek mi? •

PARTİLER DİYALOG VE UZLAŞMA GEREĞİ

- KTFD iç politikasında süregelen ateşli tartışmalar sırasında, özellikle son birkaç ay içinde, demokrasi ile pek bağdaşmayan, Kıbrıs Türk Federe Meclisini devre dışında bırakmayı amaçlayan bazı görüşler ileri sürüldü, söylentiler ortaya çıktı.
- KTFD'de diyalog ve uzlaşı ortamı oluşturulabildiği takdirde, 1974 yılındaki Türk hükümeti döneminde gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekatı ile Kıbrıs Türk Toplumuna getirilen, özgürlük ve demokrasi gerçek anlamını kazanacaktır.

28 Haziran'da yapılan genel seçimlerden bu yana Kıbrıs Türk toplumu, gerek iç ve gerek dış politika açısından, oldukça hareketli günler yaşıyor.

28 Haziran seçimlerinde o tarihte iktidarda bulunan Ulusal Birlik Partisi (UBP) kırk üyeli Federe Meclis'teki çoğunluğunu yitirdi. Seçimler sonunda ortaya çıkan parlamento aritmetiği şöyle: Ulusal Birlik Partisi (UBP) 18, Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) 13, Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) 6, Demokratik Halk Partisi (DHP) 2 ve Türk Birliği Partisi (TBP) 1.

Temmuz ortalarında KTFD Başkanı sayın Denktaş tarafından yeni Hükümeti kurmakla görevlendirilen sayın Mustafa Çağatay, kendi partisi olan UBP üyelerinden oluşan bir azınlık hükümeti kurabildi.

KTFD Anayasasına göre, kurulan hükümetin Meclis'ten güvenoyu alması gerekmiyor. Ama, yedi ya da daha çok milletvekilinin vereceği güvensizlik önergesi üzerine, görüşmeler sonunda yapılacak oylama ile hükümetin düşürülmesi olası.

Kıbrıs Türk Federe Meclisinde ikinci büyük parti olan TKP onüç imzalı bir önerge ile yeni kurulan azınlık hükümetine güvensizlik önergesi verdi. Bu arada, iki üyeli DHP'nin verdiği genel görüşme önergesi de Meclis tarafından oybirliği ile kabul edildi. Azınlık Hükümetinin kaderi güvensizlik önergesi üzerine yapılacak görüşmeler sonundaki oylamaya bağlı.

KTFD iç politikasında süregelen ateşli tartışmalar sırasında, özellikle son birkaç ay içinde, demokrasi ile pek bağdaşmayan, Kıbrıs Türk Federe Meclisini devre dışında bırakmayı amaçlayan bazı görüşler ileri sürüldü, söylentiler ortaya çıktı.

Seçim sonuçlarına karşın, Meclis dışında teknokratlardan oluşan bir hükümetin kurulması görüşü, UBP içinde bile pek yandaş bulamadı. "Bu Meclis'le iş yürümez, Başkanlık sistemine dönelim" gibi görüşler de, KTFD'nde tek adam yönetiminin sakıncalırını sezen muhalefet partileri tarafından benimsenmiyor. KTFD'ndeki partileri ve dolayısıyla Kıbrıs Türk toplumunu "milliyetçi" olanlar ve olmayanlar biçiminde cephelere ayırarak bölme çabaları da, böyle bir ayırımın yakın tarihimizde yaşanan tehlikelerini görenler tarafından sert tepki ile karşılandı. Kendi görüşlerini "Anavatan böyle istiyor" savı ile güçlendirme, bu tür savların arkasına sığınma eğilimleri de eksik değil. "Şu yönde oy vermezsen, Meclis'i dağıtırlar haa.." söylentileri de bir baskı aracı olarak kullanılmakta...

Söylenti ve dedikoduların KTFD iç politikasında genellikle çok aşırı ölçüde üretildiği görülmekte.. Sağlıklı bir siyasal ortam için bu durum çok sakıncalı. KTFD'deki siyasal partilerin bu söylenti ve dedikodu ortamından kendilerini kurtarmaları gerekiyor...

YAPICI DİYALOG

Fakat asıl önemli olan KTFD'nde siyasal partiler arasında olumlu ve yapıcı bir diyalog ve uzlaşı ortamının oluşturulması ve güçlendirilmesi... Çok partili demokrasi dışında tek-sesli çözümlerin kaçınılmaz olduğu görüşleri ancak böyle bir diyalog ve uzlaşı ortamı ile etkisiz duruma düşürülebilir. Böyle bir diyalog ve uzlaşı ortamı gerçekleştirildiği takdirde, KTFD'nin genç demokrasisi karşı karşıya bulunduğu bunalımları daha da güçlenerek aşabilir, ulusal sorunlarda, özellikle dış politika sorunlarında tek-sesli rejimlere oranla daha güçlü ve inandırıcı olabilir.

Aslında, çağımızda demokrasi bir diyalog ve uzlaşı rejimidir. Bu ne-

denle de KTFD'nde başta UBP olmak üzere siyasal partilere büyük bir sorumluluk düşmektedir. Demokrasi dışı seçeneklerin bir toplum için ne denli pahalı olduğu çeşitli ülkelerin deneyimlerinden ortaya çıkmıyor mu?

ÖNERİ PAKETİ

Bu arada "toplumlararası görüşmelerin sürdürüldüğü şu sırada, özellikle KTFD'nin Rum tarafına yeni bir öneri paketi verdiği şu sırada, KTFD'nde hükümet bunalımı çıkmamalıdır" savı da ileri sürülüyor. Bu sav çok partili demokrasinin ayrılmaz bir parçası olan partilerarası diyalog ve uzlaşı ortamı oluşturulmadıkca, bir parti ya da bir hükümet lehine yaratılan bir baskı olarak nitelendirilebilir. Partiler arası diyalog ve uzlaşma ortamı bulunmadığı için de, bu tür baskılara karşı ileride tepkilerin büyük olması olasılığı güçlüdür. KTFD'ndeki genç demokrasinin, doğrudan ya da dolaylı olarak istismarı çok kolay olan bu tür baskılar altında kalmaması gerekir.

Kıbrıs Türk basınında çıkan yazılardan ve muhalefet partileri başkanlarının yaptıkları açıklamalardan anlaşıldığına göre, KTFD tarafından verilen son öneriler KTFD'nde siyasal partiler arasında oluşturulan bir diyalog ve görüş alışverişi sonucu hazırlanmamıştır. Bir parti başkanının da belirttiği gibi, öneri paketi Rum tarafına verilirken, muhalefet partileri başkanlarına da öneriler hakkında bilgi verilmiştir. Öneri paketinin tüm siyasal partiler arasında kurulacak bir diyalog ve görüş alışverişi sonucu hazırlanmamış olması başta Kıbrıs Türk Federe Meclisinde ikinci büyük parti olan Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) olmak üzere muhalefet partileri tarafından haklı olarak eleştirilmiştir. Kıbrıs Türk toplumunun geleceğini ilgilendiren ulusal bir sorunda, partilerarası diyalogun gerçekleştirilmesine öncelikle özen gösterilmesi gerekir.

KTFD'nde eksik olan, gerek iç politikada gerek dış politikada partilerarası diyalog ve görüş alışverişi sonucu oluşturulacak uzlaşı ortamıdır. Bu diyalog ve uzlaşı ortamı oluşturulabildiği takdirde, 1974 yılındaki Türk Hükümeti döneminde gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı ile Kıbrıs Türk Toplumuna getirilen özgürlük ve demokrasi gerçek anlamını kazanacaktır. •

KUR SİSTEMİNDEN YAKINMALAR ARTIYOR

- 1971 yılında Dünya para sisteminin çöküşünden sonra *"dalgalanan kur sistemine"* geçildi.
- Döviz fiyatlarının serbest piyasa koşullarına göre belirlendiği bu sistemden sızlanmalar gittikçe artıyor.
- Bu sistemi uygulayan ülkeler, bir devalüasyon-enflasyon-devalüasyon kısır döngüsüne girmekten kaygı duyuyorlar.
- İş çevreleri, bu sistemin yarattığı belirsizliklerin, yatırım ve dış ticaret üzerindeki olumsuz etkilerinden yakınıyorlar.

BUNDAN tam on yıl önce bir Ağustos akşamı, o zamanın Amerika Birleşik Devletler Başkanı Nixon, "**altın penceresini kapadım**" diyerek, doların altına çevrilebilirliğini kaldırdığını açıklıyor ve dolar serbestce dalgalanmaya bırakılıyordu.

ABD Başkanının bu açıklaması, bir anlamda, 1944 yılında Bretton Woods Anlaşmasıyla kurulmuş olan ve o zamana dek iyi kötü işleyen dünya para düzeninin sonunun geldiğini ve o düzenin bir parçası olan "**ayarlanabilir sabit kur**" sisteminin de geride kaldığını bildiriyordu.

Kur sistemi, bir ülke parasının fiyatı, yabancı paralar türünden belirlenirken, örneğin bir Türk Lirası şu kadar Dolar, bu kadar Mark diye belirlenirken, uyulan kuralların ve uygulanan yöntemlerin bütünü olarak tanımlanabilir.

Bretton Woods Anlaşmasıyla kurulan düzende, doların değeri altına bağlanmıştı. Dolar, altına çevrilebiliyordu. Böylece dolar, uluslararası rezerv para olmuştu. Yani uluslararası ödemelerde genel kabul gören bir ödeme aracı konumuna gelmişti. Örneğin dışsatım, dış borç gibi dış ödemeler, ya altın ya da dolar olarak yapılıyordu.

Kur konusunda ise, "**ayarlanabilir sabit kur sistemi**" kabul edilmişti. Buna göre her ülke, parasının değerini altına ya da dolara göre saptıyordu. Devletçe saptanan bu resmi fiyat, serbest piyasadaki fiyattan, çok büyük ölçüde, özellikle ekonominin dengesinin temelden bozulması nedeniyle saparsa, kur ayarlaması yani devalüasyon ya da revalüasyon yapılıyordu.

Aksayan yönlerine karşın, sistem oldukça iyi işledi. Bu sistem içinde, gelişme sürecindeki ülkeler yüksek gelişme hızları sağladılar. İkinci Dünya Savaşının yıkıma uğramış ülkeleri hızla kalkındılar. Dünya ticareti genişledi. Dünya gönenci, hakça dağılmamakla birlikte, artış gösterdi.

HER TAŞIN ALTINDAN FRIEDMAN ÇIKIYOR

Bretton Woods Sisteminin çöküşünde çeşitli etmenler rol oynadı. ABD'nin sürekli ödemeler dengesi açıkları vermesi, o nedenle dünyadaki dolar bolluğu, dolar bolluğunun yarattığı dolara karşı güvensizlik, çokuluslu şirketlerin gelişmesi, Avrupa dolar piyasasının kurulması, petrol ülkelerinin elinde dolar birikmesi, spekülasyonun artması, Fransa, Japonya gibi ülkelerin doların egemenliğine son verme istemleri, sıklaşan para bunalımları bu etmenlerin belli başlıları.

Ama, meşhur Friedman ve arkadaşları, denebilir ki dünya para sisteminin çöküşünde tüm suçu, kurların Devletçe saptanmasına ve kurların denetlenmesine yükleyip, serbestçe dalgalanan kur sistemi önerisini geliştirdiler. Buna göre, hükümetlerin kurlar üzerinde hiçbir müdahale ve denetimi olmaksızın, yabancı paraların fi-

yatları, yani döviz kurları piyasada sunu ve istem koşullarına göre oluşmalıydı.

Serbest piyasa mekanizmasından yana olan bu görüşü geliştirenler, serbestçe dalgalanan kur sisteminin, her şeyden önce basit olduğunu, çünkü, hükümetlerin kurları düzenlemek için bir takım kurumlar ve kurallar geliştirmelerine gerek olmadığını ileri sürüyorlardı. Ayrıca, dış dengesizliğin uzun süre sürmeyeceğini, bu serbestlik nedeniyle dış açıkların hızla kapanacağını savunuyorlardı. Bunun yanında, serbestçe dalgalanan kurların, hükümetlere, yurtiçinde izleyecekleri politikalarda daha geniş manevra alanı, daha geniş özgürlük sağlayacağını belirtiyorlardı. Öte yandan, kurlar piyasada serbestçe oluşacağından, hükümetler devalüasyon yapmak gibi siyasal bakımdan seçmenlere anlatılması güç bir dertten kurtulacaklardı.

1960'lı yılların sonlarında sıklaşan parasal bunalımların ve yukarıda belirtilen öteki etmenlerin yanında bu görüşlerin de etkisiyle 1971 yılından bu yana, kimi ülkeler serbestçe dalgalanan kur sistemine, kimi ülkeler de, kurların belli sınırlar içinde dalgalandığı "kontrollu dalgalanma" ya da "yönetilen dalgalanma" sistemine geçtiler.

DALGALANAN KUR SİSTEMİ SORUNLARA SORUN KATTI

Dalgalanan kur sistemi, hiçbir derde deva olmadığı gibi varolan sorunlara sorun kattı. Bu sisteme 1971 yılında geçildiğinden buyana, ekonomik gerileme yaygınlaştı. Enflasyon dünya ölçüsünde sürerken, işsizlik hemen hemen tüm ülkelerde yüksek düzeylere vardı. Hızla kapanacağı söylenen ödemeler dengesi açıkları, petrol fiyatlarının da etkisiyle hem gelişme sürecindeki ülkelerde, hem de sınaileşmiş ülkelerde, geçtiğimiz yıl görülmemiş boyutlara ulaştı.

O arada, bu yıl başında görevi devralan Reagan yönetimi, kurların saptanması konusunda serbest piyasa mekanizmasına olan güvenini yineledikten sonra, faiz oranlarını öylesine yükseltti ki, şimdi dünyanın dört bir yanındaki dolarlar yeniden ABD'ne akmaya başladığı gibi, öteki paralar da dolara dönüşmeye başladı.

Sonuç olarak, dolar güçlendi ve bundan, başta sınaileşmiş Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişme sürecindeki tüm ülkeler olumsuz etkilendi.

SİSTEMİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ İSTENİYOR

Şimdi, dünyanın dört bir yanından, başta seslerni daha çok duyurabilen ABD dışındaki sınaileşmiş Batı ülkeleri de olmak üzere sistemin gözden geçirilmesi için istemler yükseliyor.

Bu sistem yüzünden, dünyadaki petrol bolluğuna ve petrol fiyatlarının artmamasına karşın sürekli petrol fiyatları artan Hükümetler ve tüketiciler şaşkın. Dünyada petrol fiyatları dolar olarak belirleniyor. Petrol fiyatları değişmediği halde doların değeri yükseldikçe durup dururken ülkelerin petrol faturaları artıyor. Hattâ petrol bakımından kendi kendine yeterli olan İngiltere için de aynı şey geçerli.

İşadamları, sabit kur sisteminin kararlılığının özlemi içindeler. Dalgalı kur sisteminin yarattığı belirsizliklerin dış ticareti, yatırımı, üretimi aksatmasından yakınıyorlar. Böylece, dalgalanan kur uygulamasına ençok alkış tutanlar bile şimdi bundan vazgeçilmesini istiyorlar.

Dalgalanan kur sisteminin, yurt içi politikalarda kendilerine daha geniş bir manevra alanı sağlamasını bekleyen hükümetler, şimdi, bu özgürlüğe kavuşamamanın düş kırıklığı içindeler. Hattâ kendilerini, daha sınırlı, daha bağımlı hissediyorlar.

Birçok Hükümet, parasının sürekli değer yitirmesinden rahatsız. Çünkü sürekli değer yitiren para, bu ulusal güçsüzlük gibi görülüyor, hükümetleri de halkları da incitiyor.

DEVALÜASYON—ENFLASYON —DEVALÜASYON KISIR DÖNGÜSÜ SÖZKONUSU

Şimdi birçoğu, dalgalanan kur sistemi nedeniyle bir "**enflasyon kısır döngüsü tuzağına düşmekten**" sözediyor. Geçtiğimiz yıllarda yapılan IMF toplantılarının birinde İtalyan maliye bakanı, "**... ülkemizdeki yüksek enflasyon hızı, hiç de azımsanmayacak ölçüde İtalyan Liretinin sürekli değer yitirmesinden ileri geliyor...**" diyordu. Çünkü bir ülkenin parası değer yitirdikçe dışalımları pahalılaşıyor. Dış alım pahalılaşınca maliyetler yükseliyor. Maliyet yükselmesi de enflasyonu besliyor. Enflasyon sürdükçe devalüasyon ya da paranın değer yitirmesi kaçınılmaz oluyor. Yine aynı toplantıda Fransa'nın Merkez Bankası Başkanı da paranın değer ğer yitirmesinin içerde enflasyonu hızlandırdığından, enflasyonun hızlanması ile paranın yeniden değer yitirdiğinden yakınıyordu.

Esasen bilim adamları da kabul ediyorlar ki, dalgalanan kurların uygulandığı bir dünyada, içten ya da dıştan gelen bir darbe, ekonomide enflasyon sürecini ve kurların değer yitirmesi sürecini harekete geçirir. Bu süreç içinde paranın değer yitirmesi hızla iç fiyatlara yansır ve yeniden kurlara geçer.

BUNLARDAN DERS ALMALIYIZ

Şu anda ülkemiz dalgalanan kur sistemi uyguluyor değil. Aslında, günlük ayarlanan bir sabit kur sistemi uygulanıyor. Bu sistem içinde kurlar, serbest piyasa koşullarına göre değil, fakat Devlet tarafından saptanıyor. Ama, kurlar günlük ayarlandığı için, hergün küçük küçük değer yitirmesini sürdürüyor. Nitekim dolara karşı yılbaşından bu yana yüzde 35 oranında, günlük kur uygulamasının yürürlüğe girdiği 1 Mayıs 1981 gününden bu yana da yüzde 20,7 oranında değer yitirmiş bulunuyor.

Neredeyse dalgalanmaya yakın bir esneklik kazanmış bu uygulama, hemen hemen dalgalanan kur sisteminin yarattığı tüm sakıncaları, şimdi sınaileşmiş ülkelerin yakındığı tüm sorunları yaratıyor.

Nitekim, yavaş yavaş işadamlarımız bu kur sisteminin yarattığı kararsızlıklardan, güçlüklerden, yatırımı ve dış ticareti olumsuz etkilediğinden yakınmaya başladılar bile.

Dünya petrol fiyatlarının değişmediği bir dönemde, içerde petrol fiyatlarının sürekli artması ve bu artışların öteki fiyatları da artırması, tüketicileri kara kara düşündürüyor.

Bir yandan fiyat artışları, bir yandan Türk Lirasının değer yitirmesi, bir "**devalüasyon-enflasyon-devalüasyon kısır döngüsüne mi düştük**" diye kaygılar yaratıyor.

Ve ister istemez, "**bunların dünyada taze, canlı, somut örnekleri varken, bunlardan ders alınamaz mı?**", diye insan kendi kendine soruyor... ●

Polonya yeni bir iktidar arayışı mı?

POLONYA'DA İKTİDAR MÜCADELESİ

- Danzig grevlerinin birinci yılında, Dayanışma Sendikasının ilk kongresine hazırlandığı şu günlerde Polonya'da ilan edilmemiş bir savaşım sürüyor. Bu savaşım şimdilik işçilerin çalıştıkları kuruluşun yönetimine katılması çevresinde gelişiyor. Ancak Komünist Partisi yöneticileri, bundan sonraki aşamada bölgesel yönetim ve giderek parlamentoya uzanacak bir girişim olarak değerlendiriyor bu girişimleri.
- Dayanışma sendikası ülkede yeni bir sistem örgütleyebilir mi? Buna Dayanışma hareketinin kuramcıları bile kolayca *"evet"* diyemiyor. Ancak Komünist Partisinin geçmişteki uygulamalarından Polonya Halkının büyük çoğunluğunun ağzı yanmış durumda. Buyüzden geleceğin sisteminin toplumun tümüne dayalı bir örgütlenmeden geçtiği konusunda birleşiliyor...

"Gıda maddelerini denetiminde tutan, iktitarı da elde tutar".

POLONYA'da bakkal ve süpermarketlerin giderek boşalan rafları ilan edilmemiş bir savaşımın sloganı haline mi geliyor? Polonya Komünist Partisi Kongresinin üzerinden kısa bir süre sonra, Bağımsız Dayanışma Sendikasının ilk Kongresine az bir zaman kala Polonya'da taraflar durum değerlendirmesi yapıyorlar.

Polonya, Danzig grevlerinin birinci yılında olağanüstü günler yaşıyor. Bir yandan ülkede üretim düşüşü, bir yandan Bağımsız Dayanışma Sendikasının durumu üzerindeki tartışmalar, öte yandan Sovyetler Birliği'nin "Sosyalist Toplumun bu üyesine" karşı sabırsızlandığını gösteren diş gıcırtıları, Avrupa'nın bu köşesinde önemli gelişmelerin beklendiğini göstermektedir.

KOMÜNİST PARTİ KONGRESİ ARDINDAN

Polonya Komünist Partisinin geçen ay içinde yapılan Kongresinde bazı demokratik oy süreçleri bulunmuş ve Parti yöneticileri ülkeyi yönetebilmek için yeni bir meşruluk tabanı oluşturabildiklerini sanmışlardı. Oysa, kongrenin üzerinden az bir zaman geçtikten sonra ülkedeki gelişmeler durmamış, bir çok gözlemciye göre yeni bir iktidar savaşımı daha da belirginleşmişti. Sovyetler Birliği'ni kaygılandıran da buydu. Ülke içinde Komünist partisinin yanında başka iktidar odaklarının oluşması Avrupa Sosyalist topluluğunda Sovyetler Birliği açısından istenmeyen gelişmelere yol açabilirdi. İşte bu nedenle Polonya Komünist Parti yöneticileri çeşitli yollarla uyarılmıştı.

Nitekim Sovyet Yöneticilerinin 5 Haziran günü Polonya Komünist Partisi Merkez Komitesine gönderdikleri bir mektupta, "olayların gidişinin tersine çevrilmesi" istenmişti.

Ancak, olaylar bırakın tersine çevrilmeyi, daha da güçlenerek Dayanışma lehine gelişmeye devam etmişti. Bunun üzerine Baltık Denizinde şimdiye dek görülmemiş büyüklükte deniz manevraları başlamıştı. Görünüşte bu manevraların amacı NATO'nun bu bölgedeki herhangi bir hareketini karşılama amacına yönelikti. Ancak bir çok gözlemci bu manevraların asıl amacının Polonya'ya yönelik olduğunu anlıyordu. Doğu Alman ve Polonya askerlerinin de katıldığı, Doğu Almanya topraklarında yapılan manevralar, bu gözlükle değerlendiriliyordu. Varşova Paktı üyeleri şimdi de Eylül başında Polonya'nın doğu sınırları boyunca büyük bir manevraya hazırlanıyor.

BREJNEV'İN DAÇASINDAN GELEN UYARI

Ancak, manevraların yanısıra diplomatik ilişkiler de yoğun bir biçimde sürdürülüyordu. Polonya yöneticileri Moskova'ya çağrılıyor, ancak bu istem Polonya Komünist Partisi Genel Sekreteri Kania ve Başbakan Jaruzelski tarafından bir süre oyalanıyordu.

Sonunda iki taraf için de uygun bir yol bulundu ve görüşmelere olağan bir görünüm vermek için Brejnev'in Polonya yöneticilerini Kırım'daki tatil evinde kabul etmesi kararlaştırıldı. Çünkü Brejnev her yıl Avrupa'daki sosyalist ülke yöneticilerini Kırım'daki "Daça'sına davet edip görüşüyordu.

Ne var ki, Kania ve Jaruzelski Kırım'dan dönerken yayınlanan Sovyet–Polonya ortak bildirisi görüşmelerin öyle her yıl yapılan türden olmadığını ortaya koyuyordu. Polonya Komünist Parti yöneticileri ve Brejnev Dayanışma yöneticilerine ağır bir tehdit savuruyordu. "**Anarşi hareketlerinin önlenmesi**" ve "**karşı devrimci tehlikeye karşı savaşım**" konusunda Polonya ve Sovyet yöneticileri ağız birliği yapıyorlardı.

Polonya'da sanayii ürünleri ve, ulusal gelirdeki düşüşün sorumlusu kimdi? Kırım Bildirisinde "günah keçisi" bulunmuştu bile "**yalnızca daha önceden yapılan hatalar değil, aynı zamanda sosyalizme düşman güçlerin çeşitli yıkıcı faaliyetleri**" de suçlanıyordu. Sosyalizme düşman güçlerle kimin kastedildiğini anlamak ise o kadar zor değildi. Son günlerde Polonya radyo ve televizyonu ve özellikle ordunun resmi yayın organı olan Zalnierz Wolnosci'nin Bağımsız Dayanışma sendikasına yönelttiği ağır suçlamalar bu hedefi açıkça gösteriyordu.

ÖZYÖNETİM İÇİN 8 GÜN

Ağır bir suçlama altında bulunan Dayanışma Sendikası ne yapıyordu? Gerçekten yeni bir siyasi sistem oluşturmak için girişimler mi vardı? Dayanışma Sendikasının böyle bir arayış içinde olduğunu öne süren çevreler buna kanıt olarak bağımsız sendikanın son günlerde ortaya attığı bir isteği gösteriyorlar. Dayanışma Sendikası, üyelerine bir çağrı yaparak, yıl sonuna kadar 8 cumartesi gününü çalıştıkları kuruluşun denetlenmesine ayırmalarını istiyordu. İşte Dayanışma Sendikasının yeni bir iktidar odağı yaratmak istediği yolundaki görüşler bu girişimden sonra yaygınlaşıyordu.

Nitekim daha çok Başbakan ve Milli Savunma Bakanının görüşlerini yansıttığı bilinen Zalmierz Wolnoscki'ye göre Dayanışma Sendikasının bu çağrısı, "**iktidar mücadelesini başlatan bir bildirge**" niteliğindeydi. Çünkü bu aşamadan sonra sıra bölgesel yönetime ve oradan da Parlamento'nun denetimine gelecekti.

Şu an, Polonya'da gelişmeleri ilgilendiren iki önemli karar odağının bulunduğu bir gerçek. Bir yanda Komünist Partisi Merkez Komitesi, öte yandan KKP, yani Dayanışma Sendikasının Genel Kurmayı. Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeleri 11 Ağustos'ta Varşova'da bir araya gelirken KKP de bundan bir gün önce ülkenin ikinci başkenti haline gelen Danzig'de toplanıyordu.

Ancak bu iki merkezin de Polonya'daki gelişmelere tam egemen olduğu söylenemezdi. Nitekim KKP tabandan gelen mırıltılara karşın bir güç denemesine girişmemeyi, bu

"SÖZ HAKKI İÇİN SAVAŞIM"

"Fabrikalarda yapılan grevler, durdurulan otobüslerin komşularımızı çok fazla kaygılandıracağını sanmam. Ama gazetelerin çıkmaması bambaşka bir şey."

Geçtiğimiz hafta Polonya'da matbaa işçilerinin başlattıkları girişim böyle değerlendiriliyordu. Çünkü sosyalist bir ülkede ilk kez basın grevine tanık olunuyordu.

Matbaa işçilerinin başlattığı bu eylemin temelinde, son günlerde özellikle radyo ve televizyonda Bağımsız Dayanışma Sendikasına karşı başlatılan tek yanlı suçlama kampanyası bulunuyor. Radyo ve televizyon ülkedeki tüm sorunlardan Dayanışmayı sorumlu tutuyor.

Bu durumun (Şu sıralar Polonya'daki en büyük toplumsal muhalefet olan) Dayanışma Sendikası yöneticilerini kaygılandırması doğal. Buna karşılık radyo ve televizyonda bu örgütlü muhalefetin sesini duyuramaması büyük bir huzursuzluğa yol açıyor.

Öteyandan radyo ve televizyondaki bu uygulamanın geçen Mart ayında Dayanışma Sendikası ile Hükümet arasında yapılan bir anlaşmaya aykırı olduğu bilinmektedir. Bu anlaşma ile Dayanışma Sendikası'na radyo ve televizyonda söz hakkı tanınmış, ne var ki bu anlaşma hiç uygulamaya konulmamıştı.

Kitle iletişim araçları konusundaki bu tartışmaya kilise de bir yanından girmiş durumda. Kilise de radyo ve televizyondaki bu yanıltmalara karşı yöneticileri uyardı. Kiliseye göre bu araçlar tüm ulusun malıdır, bu nedenle de "**gerçeklerin yayılmasına ve toplumun tümüne hizmet etmelidir**". Ayrıca bu araçları kullanan kişilerin tansiyonu yükseltecek propagandalardan uzak durması gerekirdi.

Muhalefetten gelen bu uyarılara karşılık hükümetin yaptığı iş, ne pahasına olursa olsun gazetelerin çıkmasını emretmek oldu. Bunun yanında adları verilmeksizin 49 gazeteci tarafından hazırlandığı söylenen bir bildiri de radyo ve televizyondan yayınlanıyordu. Bu gazeteciler, Dayanışma Sendikası'nın grev eylemini "**her yurttaşın habere ulaşma hakkını engelleyen**" bir girişim olarak değerlendiriyordu. Yani bu, "**bir tür insan haklarının ihlali anlamına geliyordu**".

Hükümetin, ne pahasına olursa olsun gazeteleri çıkarma girişimine karşılık Dayanışma'nın elinde de başka bir koz vardı: Dağıtımı durdurmak.

Polonya'da iktidar savaşımının yanında "**söz hakkı için**" büyük bir savaşım sürüyor. Bu savaşımda Dayanışma'nın elinde kendi kozları da bulunuyor. Halk arasında yaygın bir biçimde izlenen haftalık bir yayın organı yanında, çeşitli kentlerde ve kuruluşlarda yayınlanan yayın organları var. Ancak radyo ve televizyonun yaygınlığı yanında bu yayın organlarının gücü çok sınırlı kalmaktadır.

Bu nedenle Dayanışma Sendikası gösteri, grev ve yürüyüşler konusunda tansiyonu yükseltmekten kaçınmayı kabullenirken, "**kitle iletişim araçları savaşımında**' geri adım atmayacağa benzer. ●

nedenle de her tür grev ve gösteriden şimdilik kaçınmayı kararlaştırırken, Sendika'nın Katoviçe şubesi bu karara karşı çıkıyor ve gösterileri sürdüreceğini açıklıyordu.

DAYANIŞMA YOL AĞZINDA

Dayanışma hareketi kuramcıları Polonya Devleti ve Komünist Partisinin artık rayından çıktığı görüşünde. Dolayısıyla ekonomik ve siyasal yapıda bir boşluğun meydana geldiği kabul ediliyor. Ancak bu boşluk nasıl doldurulacaktır? İşte Polonya'nın güncel sorusu bu.

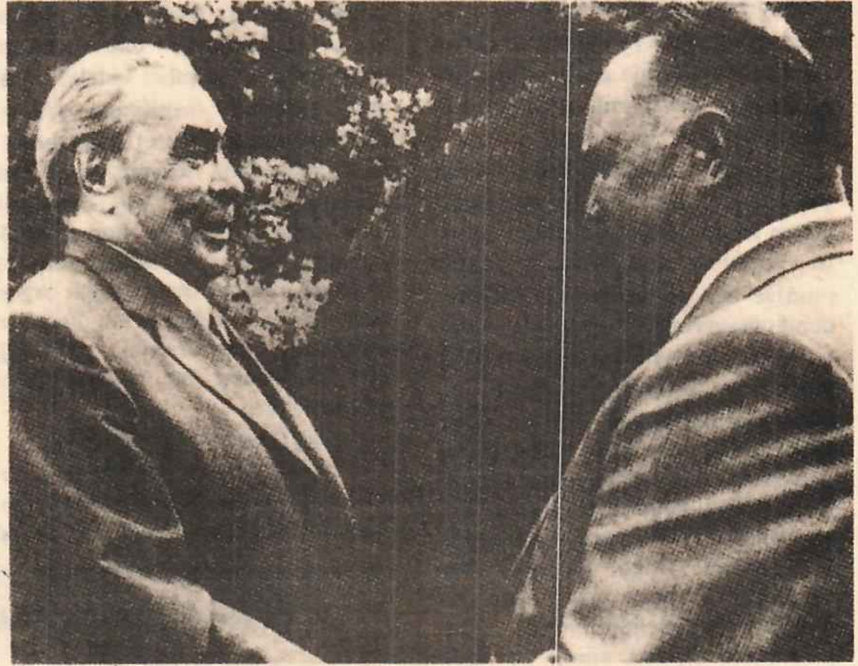
Dayanışma Sendikası kuramcılarının bir kısmı Sendikanın bu boşluğu doldurabilecek bir durumda olmadığını söylüyorlar. Eski düzen yıkılıyor, ama yerine ne geçeceği henüz belli değil. Ancak Dayanışma Sendikasının da bir yol ağzında bulunduğu bir gerçek. Bu yol kavşağında artık bir karar vermek gerekiyor. Bir sendika olarak iktidara mı yönelinecek, yoksa bir tür yeni anlaşma mı aranacak?

Kuşkusuz böyle bir yol ağzında bulunmak Polonya'nın geleceği açısından önemli bir tartışma konusunu gündeme getiriyor. Acaba Dayanışma Sendikası yeni bir sistem örgütleyebilir mi? Böyle bir soruya Dayanışma içinden de kolayca "evet" denilebilmesi güç. Çünkü yeni bir sistem ancak toplumun tümü tarafından örgütlenebilir.

Dayanışma Sendikası da yeni bir örgütlenmenin gereğine inanıyor. Sendika içinde birçok kişi sosyalizm dışında bir çözüm aramıyor. Ancak Komünist Partinin yıllardır süren uygulamalarından ağzı yanan Dayanışma böyle bir örgütlenmenin Parti tarafından gerçekleştirilmesi görüşüne de şiddetle karşı çıkıyor. Bunun yerine her kuruluş ve bölgenin kendi kendini yönetmesi temeline dayanan yeni bir örgütlenme isteniyor.

Lech Walese ve arkadaşları Dayanışma Sendikasının siyasal bir amacı bulunmadığını söylüyorlar. Onların dikkatleri şimdilik özyönetim konusunda yoğunlaşmış görünüyor. Ancak, tüm tartışma ve gösterilerin ardında Polonya'da yeni bir siyasal ve ekonomik yapı oluşturulması savaşımının sürdüğü de açık.

Sovyetler Birliği'nin tehditleri nereye kadar uzanabilir? Uluslararası gerginliğin giderek büyüdüğü bir dönemde Polonya'nın ciddi bir çıban başı olarak kalması olası. Le Monde gazetesi Kırım'da yayınlanan Polonya—Sovyetler birliği Ortak Bildirisinin gerek dili, gerekse içeriği bakımından 1968 yılı Temmuz ayında Bratislava'da Dubçek'e imzalatılan bildiriye çok benzediğine dikkati çekiyor. Temmuz 1968... Yani Çekoslovakya'nın Varşova Paktı üyeleri tarafından işgalinden 3 hafta önce... •

Brejnev ve Kania; Daça'dan gelen uyarı

KADDAFİ REAGAN ÇEKİŞMESİ

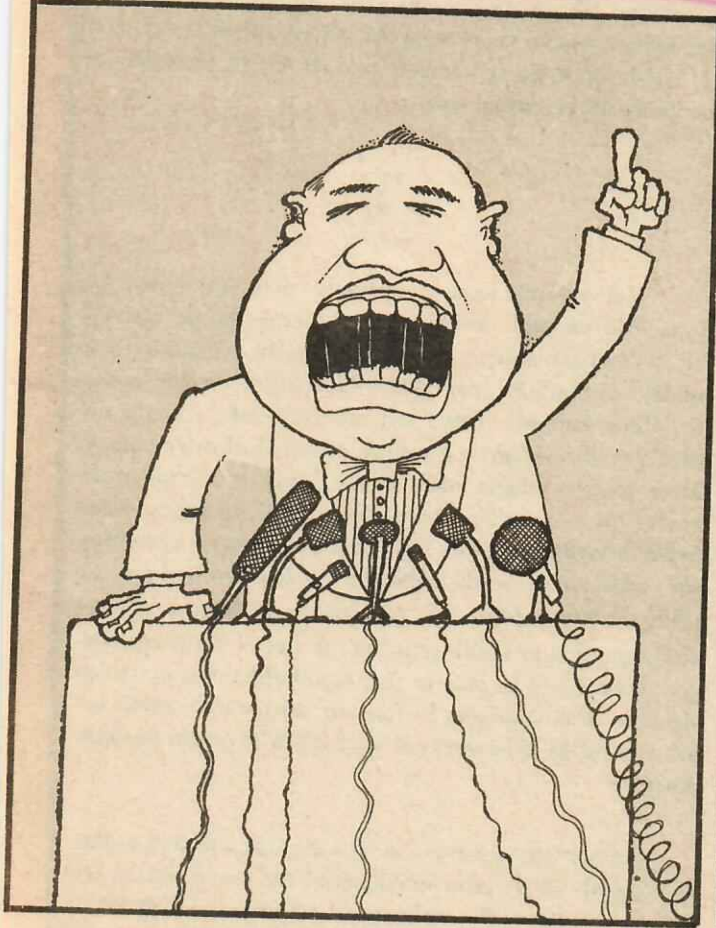
HALUK GERGER

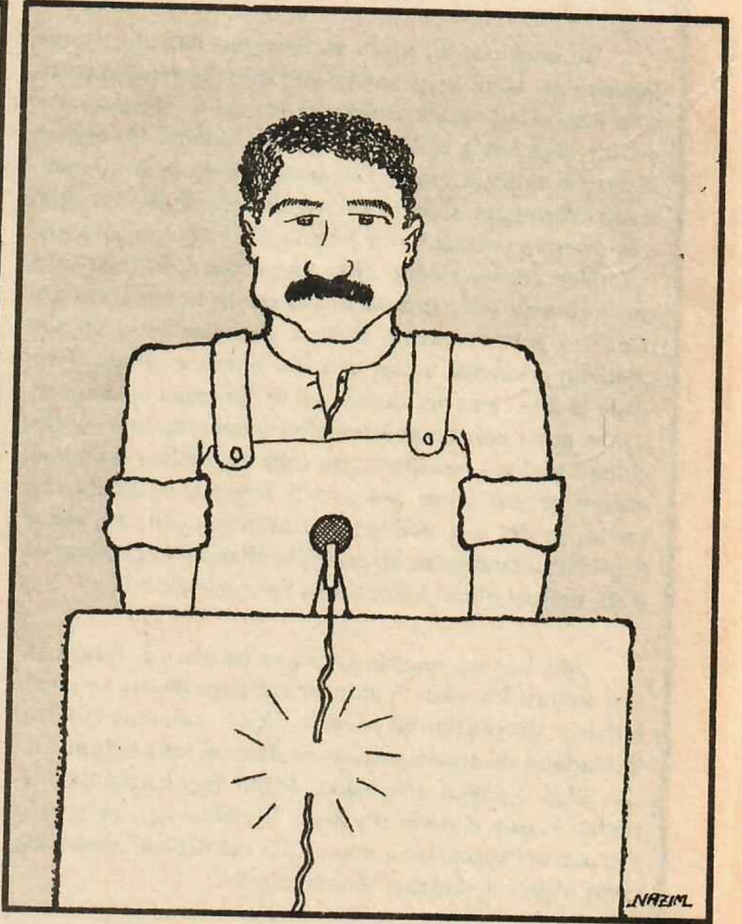
- Reagan'ın Kaddafi'ye karşı açtığı soğuk savaş nihayet 19 Ağustos'ta sıcak savaşa dönüştü ve Sidra körfezinde iki ülkenin uçakları çatıştı.
- Reagan'ın gözünde Kaddafi'nin bağışlanmaz "günahları" var. Kaddafi bağımsızlıkçı olduğu ve "Amerikan Yaşam biçimi"ni reddettiği için şimşekleri üzerine çekiyor.
- 1 Eylül'de devriminin 12. yılını kutlayacak olan Libya halkı ile dayanışma içinde olmak gerekmektedir. Türk halkının yeri kardeş Libya halkının yanıdır.

ARAYIŞ 17. sayısında, Amerika'nın Libya lideri Kaddafi'yi devirme planları yaptığını okuyuculanna duyurmuştu. Bu arada, ABD'nin, Libya'ya karşı olan bazı Afrika ülkeleriyle gizli askeri yardım görüşmelerini başlattığını da bildirmişti. ARAYIŞ, 18. sayısında da bu konuda bir yorum yayınlamış ve "Kaddafi'yi devirme planları yapmak, ABD'yi,

ARAYIŞ

EKİ ; Ağustos - 81

ÇALIŞANLARIN SORUNLARI

DÜNYADA YENİ BİR DÖNEM

EKİN YAZISI

1970 sonrasında başlıca sanayileşmiş ülkeleri de içine alarak dünyayı saran genel bunalım döneminde uluslararası sendikacılık alanında da yeni eğilimler belirginleşmektedir.

Bu dönemde bir kısım sanayileşmiş Batı ülkelerinde İngiltere'de, İsveç'te görüldüğü gibi sosyal demokrat partilerin iktidardan uzaklaştırılmaları sürecini de kapsayan genel bir sağa kayış eğilimi göze çarpmaktadır. Bu eğilim, Reagan'ın iktidara geçmesi ile bütünlenmiş ve doruk noktasına ulaşmıştır. Üçüncü Dünya ülkelerinde ise, bu eğilimin uzantıları olarak Latin Amerika'da en çarpıcı örnekleri görülen demokrasilerin çökmesi ve askeri diktatörlüklerin kurulması sonucuna varan yaygın bir komplolar dizisi kendisini göstermektedir. Değişik görünümündeki bu oluşumların arkasında yatan nedenler temelde aynıdır. Hepsinde güdülen amacın, derinleşen ve dönemsel omadığı anlaşılan genel bunalımın üstesinden gelme çabasına yönelik olduğu gözlemlenmektedir. Bu çaba ise, bilinen ekonomik modeli geçerli kılma noktasında düğümlenmektedir. Ne var ki, model çok eskiden beri bilinmektedir. 19. yüzyıl kapitalizmi tarafından denenmiş ve iflasının kaçınılmaz olduğu tarihsel olarak kanıtlanmış bir modeldir bu.

Söz konusu modeli uygulama çabaları, 2. Dünya Savası sonrası koşulları içinde, temel özgürlükleri ve refahı kitlelere yaygınlaştırmayı geniş ölçüde sağlamış bulunan iktidarların damgasını taşıyan bir dönemi sona erdirmektedir. Olup bitenleri anlamakta, İngiliz İşçi Partisi Liderlerinden Tonny Benn'in deyişiyle "Refah devleti ve demokrasi üzerine kurulu bir konsensusun çöktüğünü" söylemek, geniş ölçüde aydınlatıcı görünmektedir.

Ancak, unutulmaması gerekir ki, tarihin akışı, çeşitli karşıt güçlerin işlevlerini görmesi sonucu belirlenir. Günümüz toplumlarının kaderinin de yalnızca belli bir modeli ayakta tutma çabasıyla belirlenemeyeceği açıktır. Geçmişin derslerinin ışığında, karşılaşılan sorunlar, çeşitli toplumlarda başka bir alternatifi gündeme getirme sürecini de hızlandırmaktadır. Üçüncü Dünyada gittikçe alevlenen bağımsızlık mücadeleleri ve Avrupa'da Mitterrand'ın iktidara gelmesiyle belirginleşen yeni bir dalga, birbirini bütünleyen gelişmeler olarak, toplumlar için zorunlu ve tek bir model olmadığını ve arkasında geniş kitlelerin gücünü taşıyan demokratik bir alternatifin de bulunduğunu kanıtlamaktadır. Uluslararası sendikacılık alanında beliren yeni eğilimlerin önemi de demokratik alternatiflere temel, güç ve içerik kazandırma yönünde beliren nitelik dönüşümünde kendisini göstermektedir.

* * *

Yer yüzünde sanayileşmeye ilk defa sahne olan Avrupa eski ve güçlü sendikacılık hareketlerine de elverişli bir ortam hazırlamıştır; çeşitli sendikacılık hareketleri arasındaki uluslararası işbirliğinde de Avrupa öncülük etmiştir. Buna karşılık, dünya sendikacılığı, daha sonraki dönemlerde biri Atlantik ötesinde, diğeri Moskova'da olmak üzere iki ayrı odağın etkisi altına girmiştir. Yaşanılan deneyler bu odaklardan kaynaklanan etkilerin sonuçlarının pratikde birbirinden çok farklı olmadığını ortaya koymuştur. Uluslararası sendikacılık, bu odaklardan herhangi birinin yörüngesi içine girdiği ölçüde, dayanması gereken kitle tabanından uzaklaşmış, büyük devlet politikası izleyen merkezlerin ve onların gizli örgütlerinin cirit oynattığı alanlara sürüklenmiştir. Bu durum, uluslararası sendikacılık alanındaki bölünmelerin de başlıca nedenini oluşturmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Doğu ve Batı blokunun çeşitli ülkelerinin sendikalarını bir araya getiren tek bir merkez olarak Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU) kurulmuş bulunuyordu. Geniş ölçüde Amerika'nın Marşal Planı uygulamalarına paralel çabalarının sonucu başlıca Batı ülkelerinin sendika merkezleri 1949'da WFTU'nun dışında ayrı bir merkez olarak Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonunu (ICFTU) kurmuşlardır. Böylece uzun bir süre dünya sendikacılığı iki büyük devletin geniş ölçüde etkisi altında bulunan iki ayrı uluslararası Konfederasyonda kümelenmiş olarak varlıklarını sürdürmüşler-

dir.

Dünya sendikacılığındaki yeni eğilim bu iki merkezliliğin çemberi dışında uluslararası planda yeni bir işbirliğinin gerçekleşmesi yönünde kendisini göstermektedir.

Bir yandan, "her işçi hareketi öncelikle kendi demokratik tabanına karşı sorumlu olmalıdır" görüşünün yaygınlaşması sonucu dünya sendikacılık hareketinin bir bölümü üzerinde Sovyet güdümü zayıflamaya başlamıştır.

İtalyan Sendika Merkezi CGIL'in WFTU'dan ayrılması ve Fransız Sendika Merkezi CGT'nin WFTU içindeki aktif rolünü terketmeye başlaması bunun örnekleri olarak sıralanabilir. Öte yandan, ICFTU, Amerika karşısında bağımsız ve kişilikli bir çizgiye oturmaya başlamıştır. Buna tepki olarak geniş ölçüde Amerikan hükümetinin etkisi altında bulunan Amerikan Sendika Merkezleri AFL–CIO, ICFTU üyeliğinden ayrılmıştır.

Buna karşılık, gene Avrupa Merkez olmak üzere uluslararası sendikacılık alanında yeni bir toparlanmanın hız kazanmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu çerçeve içinde temelleri atılmış bulunan Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) önemli bir işlev kazanmaya başlamıştır. WFTU'dan ayrılan CGIL, ETUC'a üye olmuş CGT ise üyeliğinin kabulünü beklemektedir. Buna paralel olarak Amerika'nın güdümünden geniş ölçüde kendini kurtarmış ve ETUC'a bağlı sendikaların önemli bir yer işgal ettikleri ICFTU da, dünyanın karşılaştığı yeni sorunlar karşısında yeni bir yaklaşım ve dinamizm içine girmiş bulunmaktadır.

*
* *

Günümüzde Avrupa sendikalarının başlıca çabasının; ülkelerinde empoze edilmek istenen modele karşı koymak ve bu modele karşı geçerli bir alternatif oluşturmak yönünde yoğunlaştığı bilinmektedir. Karşılaşılan sorunlar; sendikalar, demokrasiye sahip çıkmadıkça; demokrasiye emekten yana bir içerik kazandıracak siyasal bir güç oluşturmadıkça, hiçbir şeyin üstesinden gelmenin mümkün olamayacağını gözler önüne sermiştir. ICFTU'da bu gerçeği kavramış görünmektedir.

Öte yandan Avrupa sendikaları artık, dünyayı yalnızca Avrupa'dan ibaret görmekten ve başka ülkelerin sorunlarına kulak tıkamaktan vazgeçmesi gerektiğinin deneyleri sonucu anlamıştır. Çelişkiler, kargaşa ve yoksulluklar içerisindeki bir dünyada, mutlu bir Avrupanın varolamayacağı açıktır. Avrupa sendikaları, ARAYIŞ'ın 25. sayısında yayınlanan ETUC bildirisinde de belirtildiği gibi, üçüncü dünyanın sorunlarına sahip çıkmayı bir anlamda kendilerine yardım olarak görmektedir.

Dünya sendikacılığının bu evrimi çerçevesinde Türkiye'nin ve Türk sendikacılığının özel bir yeri ve önemi vardır.

Herşeyden önce, Türkiye biryandan "özgür ve demokratik Avrupa"nın bir parçası, öte yandan da bir üçüncü dünya ülkesidir. Avrupa ile Üçüncü Dünya arasındaki köprünün oluşmasında Türk sendikacılığına da düşen görevler bulunmaktadır.

*
* *

Türk toplumu, Türk sendikacılığıyla ICFTU ve ETUC arasındaki diyalogun ürünlerini, demokrasinin yaşatılması konusunda bu kuruluşlardan kaynaklanan ilgi çerçevesinde somut bir biçimde görmüştür. Kuşkusuz sözkonusu diyalogun sürmesi ve başka aşamalarda yeni ürünler vermesi, ülkemizde demokratik ve özgür bir sendikacılık hareketinin varlığını sürdürebilmesine bağlı olacaktır. •

ARAYIŞ

İŞSİZLER ORDUSUNA 350 BİN KİŞİ DAHA MI KATILACAK?

- Ekonomiyi yönetenler bu yıl işsiz sayısının 3 milyonu bulacağını düşünüyorlar. İşsiz sayısını azaltmanın tek çaresi, yatırımları hızlandırmak ve sanayiin gelişme hızını arttırmak. Ama "sıkı para politikası"nda buna yer yok...
- İşsizlerin yalnızca üçte biri iş arıyor. İşsizlerin üçte ikisi ise iş bulmaktan umudunu kesmiş durumda. İş bulmaktan umudunu kesmiş 2 milyon kişinin ne yaptığını kimse bilmiyor...

1980 yılında 2 milyon 572,7 bin kişi olan işsizler ordusuna bu yıl 350,5 bin kişi daha eklenecekmiş. Böylece, 1980 yılında yüzde 15 olan ekonomideki toplam işsizlik oranı yüzde 16,6'ya çıkacakmış...

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan "Ekonomik Rapor"'da böyle öngörülüyor. İşsiz sayısının yıldan yıla, hem sayı hem de oran olarak artması, izlenen "sıkı para politikası"nın gereği.

İnsana değer vermeyen "sıkı para politikası"nın işsiz sayısını hızla artırdığı tek ülke Türkiye değil. İngiltere'deki sorunlar belleklerdeki en taze örneklerden bir başkası. Sorun, henüz Türkiye boyutlarına varmadığı halde, işsizliğin artması nedeniyle İngiltere'de sokaklara yansıyan kargaşayı TRT ve basında izleyeli çok olmadı.

RAKAMLAR GERÇEK Mİ?

Türkiye'deki işsizlik sorununu irdelerken, ilişikteki tabloda verilen sayıların, bütün ürkütücülüğüne karşın, ne ölçüde gerçekçi olduğuna öncelikle yanıt aramak gerekiyor.

Vurgulanması gereken bir olgu, işsizlik hesaplamalarında çalışıyor görünenlerin hiç de azımsanmayacak bir bölümünün işlerinin kısa süreli, ya da daha yaygın bir deyişle mevsimlik işlerde çalıştıkları. Bu durumda, bu kişilerin yılın büyük bölümünde işsiz olduklarının altını çizmek gerekiyor.

Öte yandan, Devlet Planlama Teşkilatı, tarım kesimindeki işsizleri hesaplarken sadece yılın en faal mevsiminde görülen işsizleri gözetiyor. Yılın en faal mevsimi, bir ya da iki ay süren hasat dönemleri oluyor. Hasat dönemlerinin dışındaki zamanlarda tarım kesimi işsizleri tablodaki 700 bin kişinin çok üzerine çıkıyor. Ancak, yılın büyük bir bölümünde işsiz olan bu kimseler, Devlet Planlama Teşkilatı'nın işsizler tablosunda görülmüyor.

İşsizlik, bütün bu boyutlarıyla Türkiye'nin gündemindeki sorunların hepsinden daha önemli. İşsiz sayısını azaltmak, işsizler ordusundaki büyümeyi önlemek için tek çare yatırımları hızlandırmak ve sanayiin gelişme hızını artırmak. Ancak, izlenen IMF patentli "sıkı para politikası"nda buna yer yok. Raporda, "mevcut kapasitelerin kullanılması, yeni yatırımlardan çok daha önemlidir" denilip, geçiliyor.

İŞ BULMA KONUSU

Tabloda açıkça görülüyor. Resmi rakamlarda görülen işsizlerin yalnızca üçte biri iş arıyor. Üçte ikisi ise iş aramıyor. İş bulmaktan umudunu kesmiş, ne yaptıklarını kimse bilmiyor.

24 Ocak "sıkı para politikası"nın uygulanmaya başladığı 1980 yılında işsiz sayısı 223,6 bin kişi birden artarken, bunların yalnızca 5.600'ü "belki bir iş bulabilirim" diye bir çaba harcamaya girmiş. 218 bin yeni işsiz terkedildiği yalnızlık içinde yitip gitmiş.

Ekonomide, bundan daha büyük bir sorun düşünülemez. Nitekim, Devlet Planlama Teşkilatı'nın 24 Ocak'çı sayın yöneticileri de soruna gözlerini kapatamamış ve düşünmüşler. 1981 yılı için planlarını yaparlarken, bir 200 bin kişinin daha iş bulmaktan umutsuz olarak köşesine çekileceğini varsayıp hesaplarını kapatmışlar.

Ekonomiyi hergün nasıl düzlüğe çıkarttıklarına ilişkin açıklamalar yapanlara sormak gerekir: Her yıl yüzbinlerce insanın en doğal iş gereksinimine çözüm bulmaktan vazgeçtik, bu insanlara iş bulacağı umudunu veremedikten sonra ekonomi kimin ve ne için düzlüğe çıkıyor? Şu ya da bu şirketin karı artıyormuş, şu ya da bu banka serbest faiz düzeninden daha fazla kazanmaya başlamışmış, kime ne? 2 milyonu umutsuz biçimde sokaklarda dolaşan 3 milyon kişi bunun için mi işsiz?.. •

İşgücü Piyasası (bin kişi)	1979	1980	1981
İşgücü Arzı	16.905,2	17.182,6	17.620,2
İşgücü arzının 15 ve yukarı yaşlardaki nüfusa oranı (%)	62.53	61.75	61.72
İşsiz sayısı	2.449,1	2,572,7	2.923,2
. İş arayanlar	767,1	772,7	923,2
. İş aramayanlar	882,0	1.100,0	1.300,0
. Tarımda gizli işsizler	700,0	700,0	700,0
İşsizlik oranı (%)	13,9	15,0	16,6

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

SEÇMELER

BELEDİYE İŞÇİLERİ NE YER, NE İÇER?

ANKARA Belediyesinde görevli 10 bin civarında kadrolu işçi var. O zamanlar açık bulunan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bağlı Genel--İş Sendikası ile Belediye arasında 3.1.1978 tarihinde bir ana sözleşme imzalanmış. Mart 1979'da da bu ana sözleşmeye dayalı olarak işkolu sözleşmesi bağıtlanmış işveren ve sendika arasında. Son 3 Ocak 1980'de ana sözleşmenin, Mart 1981'de de işkolu sözleşmesinin süresi dolmuş.

1979 verilerine göre bağıtlanan sözleşmede yazılı rakamlar ne ise bugün Ankara Belediyesindeki işçiler o rakamlar üzerinden maaş ya da ücret almaktalar. Bugün belediye işçilerinin ellerine 7.100 lira ile 11.000 lira arasında değişen miktarda aylık geçmekte.

Başbakanlık 8 Mayıs 1981 tarihli 8/2863 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, 2364 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği 27 Aralık 1980'den sonra süresi sona eren sözleşmelerin kapsamına giren işyerlerinde çalışan işçilere ekonomik durumlarını iyileştirmek amacıyla avans verilmesini kararlaştırmıştı. 18 Mayıs 1981 tarihli resmi gazetenin mükerrer sayısında yayınlanan genelgede, bu kapsama giren işçilere, toplu iş sözleşmeleri Yüksek Hakem Kurulu tarafından yenileninceye kadar işverenlerce, her ay ücretlerinin yüzde 10'u oranında ve ayrıca 'seyyanen' 3000 lira tutarında brüt avans verilmesi duyurulmuştu.

Ankara Belediyesi işçileri genelge yayınlandığından bu yana daha maaşlarıyla birlikte bu avansı alabilmiş değiller. 12 Eylül'den sonra sendikaların faaliyetleri de durdurulan Belediye İşçileri şimdi 1979 ücretleriyle geçinebilmek gibi bir "mucize" bekliyorlar. ●

Genel Başkan Uğur Batmaz

SENDİKALAR YASASI DEĞİŞMEDEN...

GİMA ile TEZ-BÜRO İŞ Sendikası arasında, yüksek Hakem Kurulu Başkanlığı kararına dayanarak imzalanan sözleşme tüm işyerlerinde uygulanmıyor.

TEZ-BÜRO İŞ Sendikası, yetki uyuşmazlığı bulunan 11 işyerinde yetki saptaması için 1980 yılının Mayıs ayında çağrıda bulunmuş. İşte tam bu arada Bölge Çalışma Müdürlüğü olayı incelerken, Toplu Pazarlık Sistemini kaldıran 2364 Sayılı yasa yürürlüğe girince, görüşmeleri sürdürme yetkisi Yüksek Hakem Kurulu'na devredilmiş. Yüksek Hakem Kurulu da 31 Mayıs 1980 tarihinde süresi dolan sözleşmeyi 21 Temmuz 1981 tarihinde 146 sayılı kararıyla yenilemiş ama, uyuşmazlık bulunan 11 işyeri için açıklık getirilmemiş.

21.7.1981 tarihinde bağıtlanan sözleşmenin 4'üncü maddesinde yazılı *"...kesinleşmiş yetki belgesini ibraz etmek şartıyla.."* yürürlüğe girer cümlesinden ilham alan GİMA, yani işveren, şimdi TEZ-BÜRO İŞ Sendikasına "tüm bu işyerlerindeki işçilerin Sendikana üye olduğunu kanıtla" demekte..

Oysa GİMA, eski sözleşmenin bittiği 31 Mayıs 1980 tarihinden bu yana üyeliklerini kanıtla dediği işçilerden TEZ-BÜRO İŞ adına üye aidatı kesmekte ve de sendikaya göndermektedir. Durum böyleyken, "işçinin sendikaya üye olduğunu kanıtla" demek ne anlama gelmektedir? Neden Sendikaya üye işçi listesi istenmektedir? Eğer bu işçiler üye değilse bugüne kadar sendika ödentisi hangi gerekçeyle kesildi?

Kaldı ki, yeni sözleşmenin 27'-inci maddesinde yapılan bir değişiklikle çalışma saatine dokunulmaksızın, daha evvelki sözleşmede var olan Pazartesi günleri yapılan yarım günlük tatil kaldırılmış. Yani, haftalık çalışma süresi yine 44 saat ama, eski sözleşmede yer alan Pazartesi günleri yapılacak yarım günlük tatil hafta içine dağıtılarak, işyerinin sürekli açık bulundurulabilmesine olanak sağlanmış. Bu madde işveren tarafından tüm Türkiye'deki işyerlerinde, yetkili sendika aranmaksızın 10 Ağustos 1981 tarihinden itibaren uygulanmaya da başlanmış. Yani GİMA'ya göre TEZ-BÜRO İŞ Sendikası'nın üyesi olmayan ya da yetki uyuşmazlığı sözkonusu olan işçilere de bu madde uygulanmakta.

Bir yandan, var olan bir sözleşmenin maddelerinden, işveren çıkarına olanlarını uygulamaya konuyor, öte yandan işçi çıkarları sözkonusu olduğunda sendikadan "yetki belgesini ibraz etme"si isteniyor.

Acaba yetkililer, hazırlanmakta olan Sendika ve Topul Sözleşme yasalarında yapılacak yasa değişiklik tasarısını şimdiden uygulamaya koymayı mı amaçlamaktalar? ●

İŞÇİ KIDEM TAZMİNATLARI İÇİN FON KURULDU

Çalışma Bakanlığı yetkilileri "**işçilerin paniğe kapılmasına gerek yok**" dedi. İşçi kıdem tazminatlarının bir fonda toplanması konusunda çalışmalar yapıldığını belirten yetkililer "**işçilerin emeklilikle ilgili yaş sınırının yükseltileceği yolundaki haberlerin kesinlikle asılsız olduğunu**" açıkladılar. *(9 Ekim 1980 Milliyet)*

●

KIDEM TAZMİNATI SINIRLANDIRILDI

Milli Güvenlik Konseyi tarafından benimsenerek yürürlüğe konulan yasa ile "**Kıdem tazminatı hakkı sınırlandırıldı.**" Bu yasa uyarınca "**İşçinin kendi isteği ile işten ayrılması durumunda tazminat ödenecek, 12 Eylül'den sonra ödenen tazminatların 972 bin lirayı aşan bölümleri vergilendirilecek**" Uygulama sonucu yeni yasanın "**düşük ücretlileri koruduğu, yüksek ücretlilerin ise aleyhine bir durum yarattığı**" gözlendi. *(19 Ekim 1980 Cumhuriyet)*

●

TEK TİP TOPLU SÖZLEŞME OLMAZ

Çalışma Bakanı Prof. Turan Esener, "**çalışma hayatında işçiler için tek tip toplu sözleşmeye gidilemiyeceğini, böyle bir düşünceye kendisinin karşı olduğunu**" bildirdi ve "**Tek tip toplu sözleşme olmaz. Bu benim düşünceme uymaz**" dedi. Bakan Esener, kıdem tazminatları için oluşturulacak "fon"la ilgili çalışmaların da sürdürüldüğünü bildirdi. *(8 Kasım 1980 Hürriyet)*

●

MEMURLARDA EMEKLİLİK SÜRESİ 5 YIL ARTIRILDI

Maliye Bakanlığı, memurlarda emekliliğe esas teşkil eden çalışma sürelerini yeniden belirleyen ve bu sürelerde artış yapan bir tasarıyı Bakanlar Kurulu'na gönderdi. "**Tasarı uyarınca kadınlarda 20 yıl olan çalışma süresi 25 yıla, erkeklerde de 25 yıl olan çalışma süresi 30 yıla çıkarılmıştır.**" *(9 Aralık 1980 Milliyet)*

●

ERKEN EMEKLİLİK ÖNLENİYOR

Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından erken yaşta emekliliği önlemek ve işçilerin ödedikleri prim gün sayısına göre emekli maaşı bağlamak amacıyla hazırlanan yasa tasarısı Bakanlar Kurulu'na sunuldu ve kabul edildi. Buna göre "**5 bin iş günü primi ödeyerek 25 yılda emekli olan bir işçi daha az emekli maaşı alacak. Normal sürede emekli olan işçilerin maaşı azaltılacak, faal çalışılan her yıl için ise yüzde bir oranında daha fazla maaş ödenecek.**" *(23 Aralık 1980 Günaydın)*

●

274 ve 275 SAYILI YASALAR YÜRÜRLÜKTEDİR

Türk—İş Yönetim Kurulu toplantısına katılan Çalışma Bakanı Turan Esener Yüksek Hakem Kurulu'na yetkiler veren düzenlemeyi anlattı ve "**Bu yasa bu günün koşulları içinde grev ve lokavt yasasının askıya alındığı bu dönemde geçerlidir. Yoksa 274 ve 275 sayılı yasalar yine yürürlüktedir**" dedi. *(26 Aralık 1980 Yeni Asır)*

●

TOPLU PAZARLIK SİSTEMİ YENİDEN KURULMALIDIR

Çalışma Hayatıyla ilgili sorunları görüşmek üzere Türkiye'ye gelen Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Otto Kersten "**Toplu pazarlık sisteminin yeniden kurulması gerektiğini Türk yetkililere bildirdik**" dedi. Kersten "**Şide'nin hükümette görev almaması görüşünde olduklarını**" da vurguladı. *(10.4.1981 Milliyet)*

●

İŞÇİ DE, İŞVEREN DE KARŞI

SSK Genel Kurulu toplandı. Genel Kurula katılan Türk—İş ve TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu) SSK primlerinin artırılmasına karşı çıktı. *(12.5.1981 Hürriyet)*

●

SSK İFLAS EDEBİLİR

Sigorta Müfettişleri Derneği'nin dördüncü Genel Kurulu'nda konuşan Sosyal Güvenlik Bakanı Sadık Şide, SSK'nın 1981 yılına 18,5 milyar lira açıkla girdiğini belirtti. Şide, "**ciddi tedbir alınmazsa SSK'nın üç yıl sonra iflas etmiş olacağını**" söyledi. *(10.5.1981 Tercüman.)*

EMEKLİ İŞÇİLER

"Önlem alınmazsa Sosyal Sigortalar Kurumu batacaktır. İflasın eşiğindedir Kurum..."

Mayıs 1981'de Türk-İş Genel Sekreteri ve Sosyal Güvenlik Bakanı Sadık Şide Sosyal Sigortalar Kurumu'nun durumunu bu sözlerle açıklarken, işçiler "**tamam**" *demişlerdi,* "**primler gene artacak...**"

Türkiye'de garip şeyler oluyor...

Sosyal Güvenlik Bakanını on gün sonra Sosyal Güvenlik Kurumu Genel Müdürü yalanladı: **Kurum, demir gibiydi. Ayakta ve hizmete hazır. İflası da söz konusu değildi.**

"**Primleri kurtardık**" *demeye vakit kalmadan 506 Sayılı Yasa değiştirildi...*

Yasa değişikliği ile hastalık sigortası primi yüzde 2 arttırılıyor. Sigorta emeklilerinin de aynı oranda prim ödemeleri hükme bağlanıyordu. Ayakta tedavi gören sigortalılar ilaç bedellerinin yüzde 20'sini ödemekle yükümlü tutuluyorlardı.

Emeklilik işlemlerinde kazanılmış haklar geniş ölçüde zedelenmişti..

1 Nisan 1981/ 31 Aralık 1981 tarihleri arasında emekli olacaklar son beş yıllık sigortalılık süresi içinde en yüksek prim ödedikleri 4 yılın ortalamasına göre maaş alacaklardı. Bunlara dört yılın ortalamasına göre ücretlerinin yüzde 70'i oranında aylık bağlanırken, Ocak 1982'den sonra emekli olanlara son beş yıllık ücretlerinin ortalamasının yüzde 60'ı maaş olarak verilecekti.

Türkiye'de çok sayıda işçinin 18 yaşından daha küçük yaşlarda hizmeti varken, bu süre emekliliğe sayılmıyordu...

Kısacası kazanılmış haklar ortadan kaldırılmış, emeklilik koşulları ağırlaştırılmıştı.

Bu madalyonun bir yüzü idi...

Diğer yüzünde ise emkeli işçilerin çözüm bekleyen sorunları yatıyordu...

Bir defa sigorta kayıtlarına göre emekli olabilmek, yani sigortaya ödenen prim gün sayısını kısa süre içinde ortaya çıkarabilmek meseleydi... Uzun uğraşlardan sonra bu başarılıyor, bu defa da "tahsis" sorunu ile karşılaşılıyordu. Emekli olup, maaşını ancak bir yıl sonra alabilenler vardı...

Sağlık tesisleri dökülüyor, işçiye de emekliye de kötü muamele yapılıyordu. Üstelik işçi emeklisi memurlardan çok daha az bir emekli maaşı ile yetinmek durumundaydı...

Şide ise, ICFTU'nun tutumu nedeniyle ortaya çıkan durum sırasında "**herkes palavra... herşey palavra...**" *demişti,* "**ben doğru bildiğimi yapıyor, aralıksız çalışıyorum...**"

Bunu herkes izliyor! ●

İŞVERENLERİN SSK'YA 13–14 MİLYAR LİRA BORCU VAR

SSK Genel Müdürü Nuri Madazlı "sigorta kurumlarını devletin garantisi altında olduğu için iflas etmesinin söz konusu olmadığını" söyledi. "İşverenden tahsil edilemeyen primin 13–14 milyar civarında olduğunu" söyleyen Madazlı, "işçilerin daha çok prim ödemelerinin bir zorunluluktan doğduğunu" belirtti. *(24. Mayıs 1981 Milliyet)*

●

İŞTEN ÇIKARTILANLARA MAAŞ ÖDENECEK

Sosyal Güvenlik Bakanı Sadık Şide Konya'da düzenlediği basın toplantısında "Türkiye'de işsizlik sigortası teşekkül edinceye kadar, 5 yıla kadar hizmeti olanların işten çıkarılmasında 3 maaş, 10 yıla kadar hizmeti olanlara 5 maaş, 15 yıla kadar hizmeti olanlara da 7 maaş tutarında işten çıkarma tazminatı verileceğini" açıkladı. *(Milliyet 23.6.1981)*

●

İSTİFAYA İZİN VERİLDİ

Sendikalardan istifaya izin verildi. Çalışma Bakanlığı Çalışma Müdürlüğü ile İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, "sendikalardan istifanın sendikal faaliyet sayılmayacağını" açıkladı. Bu karar üzerine DİSK'e bağlı sendikalardan binlerce işçinin istifa edeceği ileri sürüldü. *(15 Temmuz 1981 Tercüman)*

●

SENDİKACILAR YENİDEN YÖNETİCİ OLAMAYACAK

Sendikaların kuruluşu, işleyişi ve işlevleri ile ilgili yasa tasarısı Bakanlar Kurulu'na gönderildi. Tasarıda, 12 Eylül'den sonra kapatılan sendikalarda beş yıl öncesine kadar yöneticilik yapan kişilerin bir daha sendikalarda görev almamaları hükme bağlanıyor. *(28.7.1981 Günaydın)*

KIDEM TAZMİNATI FON TASARISINA DİKKAT !

KIDEM tazminatlarının geleceği ne olacak?

Bu sorunun yanıtı işçileri birinci derecede ilgilendirmektedir.

İleri yaşlarda emeklilik güvencesi, işsizi giderek artan yurdumuzda istihdam güvencesi; yaşamın belli bir döneminde kiradan kurtulabilme şansı ya da evladına bir iş kurabilme umududur bu kurum hemen tüm işçiler için.

Ve bu kurum sürekli olarak baskı altındadır, tehdit altındadır...

İş çevreleri on yılı aşkın süredir kıdem tazminatlarını karalamaktadır... İstekleri bellidir: Kıdem tazminatı kurumunun kaldırılması... Ya da kılık değiştirmesi!

Bir süredir yapılan ve yapılması istenen düzenlemelere bakarak bunun eşiğine gelindiği söylenebilir...

Bugün için ciddi sorun "kıdem tazminatı fon tasarısı"nda toplanmaktadır.

Açıklandığı şekliyle yasalaşırsa, işçilerin bu fondan sağlayabilecekleri yararlar sınırlıdır.

İşverenlere göre, "fon kıdem tazminatı ödenmesini gerektiren bütün halleri kapsamalı"dır. Bunun anlamı "işverenlere diledikleri biçimde işçi çıkarma olanağının tanınması"dır. Oysa, Haziran 1980'de hazırlanan bir tasarı dışında tüm tasarılarda Fon'un ancak, işçinin "emekliliği, maluliyeti ve ölümü halinde devreye girmesi" kararlaştırılmış, böylece keyfi işçilerin keyfi olarak işten çıkarılmalarının önlenebileceği düşünülmüştür.

Bir diğer kaygı Fon'un "yönetimi" ile ilgilidir.

İşverenlere göre Fon, "Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından yönetilmelidir." Bunda amaç, Sosyal Sigortalar Kurumu ile Fon arasında şimdiden organik bir bağ kurmaktır. İşverenler "işsizlik sigortası" kurulursa, kıdem tazminatı kurumunun aynı amacı taşıdığını ileri sürerek, tazminatları işsizlik sigortası içinde eritmeye çalışacaklardır. Hedefleri budur.

Nihayet Fon'dan yapılacak kıdem tazminatı ödemelerinde "işçinin son ücretinin esas alınmaması" savunulmaktadır.

Bunun büyük adaletsizliklere yol açacağı açıktır...

Kıdem tazminatlarının işçiler açısından taşıdığı önemin gözden uzak tutulması büyük bir hata olur. ●

ÇALIŞMA MECSİLİ'NE NE OLDU?

SENDİKALAR Yasası ile Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Yasası gündemdedir.

Çalışma Bakanlığı yetkilileri hazırlıkların bittiğini belirtmektedirler. Bu konuda iş çevreleri sessizliğini korurken, Türk–İş, sürekli olarak, Çalışma Meclisi'nin toplantıya çağrılmasını istemektedir.

Hazırlıklar konusunda herhalde işveren örgütleri ile Türk–İş bilgi sahibidir. Türk–İş Genel Sekreteri Hükümette bakandır.

Yasalarda yapılacak değişiklik biliniyorsa, Türk –İş Çalışma Meclisinin toplantıya çağrılmasını neden istemektedir?

Bu soruya birbirinden farklı yanıtlar verilmektedir.

Türk –İş'e göre, Çalışma Meclisi, değişiklik tasarılarının görüşülmesine olanak verecektir.

Çalışma Bakanlığına yakın çevreler ise Türk–İş'in bu yaklaşımının yanıltıcı olduğunu söylemektedir sağda solda. Bu çevrelere göre, Türk –İş, aslında, *"ne yapılacaksa yapılsın ama biz içinde olmayalım"*dan yanadır... Peki, öyle ise Çalışma Meclisi'nin toplanması neden ısrarla istenmektedir? İşçi çevreleri de, işveren çevreleri de bu soruyu tek cümle ile yanıtlamaktadır: *"Türk–İş' in niyeti şov yapmak"* demektedir bu çevreler, *"yoksa, Türk–İş, bugün toplanacak bir Çalışma Meclisi'nden hiçbir şey çıkmayacağını bilmez mi!"*

Türk–İş içinde bazı deneyimli unsurlar da *"Çalışma Meclisi'nde birşey yapılamayacağında birleşmekte"* dir. Bunlara göre, Türk–İş'in görevlerini yerine getirmesi için, *"işçi–işveren ve hükümet temsilcilerinden oluşan bu kurulun toplanması gerekli değildir; isteklerini kamuoyuna duyurabileceği gibi, Genel Sekreteri aracılığıyla doğrudan Hükümete sunmak olanağına sahiptir. Türk–İş'e düşen görevini yerine getirmesi, özgür sendikacılığı çerçeveleyen uluslararası ilkeleri ortaya koymasıdır..."*

Türk işçisine gelince...

İşçiler, kimin ne yaptığı ile değil, işçi haklarının geleceği ile ilgilidir. ●

İŞSİZLİK AÇMAZI...

ATATÜRK'ÜN 100. doğum yılında ülkemizde, kapitalist ekonominin yaşamsal olarak yerleştirilmesi için, sanki sürekli işsizliği amaçlayan bir istihdam politikası uygulanmak istenmektedir. Yüz yıllardır sermayenin süregelen ucuz işçi bulma alışkanlığının hortladığı sanısı giderek yaygınlaşmaktadır. İşsizliğin giderek yoğunlaşmasına paralel, serbest pazar ekonomisinin de koyulaştırılarak uygulanmasının üst üste gelmesi anlamlıdır.

Resmi kayıtlara göre 3,5 milyon, gayri resmi kayıtlara göre 5 milyona yaklaşan işsizliğin, nerede duracağı bilinmemektedir. Hem işveren ve hem de işçilerin işsizlikten yakındığı bir ortamda, sorumlular suskunluklarını ısrarla sürdürmektedirler.

Tek amaçlı ekonomik politikanın, geleceğe yansıtacağı hazımsızlıkların ve çözümsüzlüklerin, halk kesimleri üzerinde etkisinin güvensizlik olacağı unutulmamalıdır.

Amacı belirli ve fakat eksik uygulanan serbest pazar ekonomisinin piyasada yarattığı durgunluk sonucu, otomotiv sanayiinde, tekstil sanayiinde, dayanıklı ev aletleri sanayiinde, demir ve çimento üretiminde büyük stoklar oluşmuştur. Stokların erime yerine, giderek büyümesi, işsizliği de beraberinde getirmiştir. Daha şimdiden, pek çok sanayii kolunda yarım yevmiyeli ve sürekli izinler, çalışanlara bildirilmeye başlanmıştır.

İşsizlik çok boyutlu olarak ül-

kemizin her yöresine yayılarak etkisini göstermeye başlamıştır. Nitekim, Adana ilimizde memur alımı için başvuranların çokluğu nedeniyle, yazılı sınav, şehir stadyumunda yapılmıştır. Olayın boy boy fotografları gazetelerde yayınlanmıştır.

Her yıl konut yapımı tüm dallarıyla bir milyon kişiye iş sağlarken, bu yıl, bu olanak, izlenen ekonomik politika nedeniyle zayi edilmiştir. İnşaat sektörü durma noktasına geldiğinden, mevsimlik işsizlerin iş bulma umudu kalmamıştır. Bir habere göre üç büyük kentimizde yüz bine yakın konut alıcı beklemektedir. İnşaat sektöründeki bu olumsuz gelişmelere, Devlet yatırımlarının yavaşlatılmasının da eklenmesiyle ortaya çıkan durum hiç de içaçıcı değildir. Öyleki, en küçük inşaat ihalesine bile 20-30 müteahhit katılmakta, akıl almaz oranlarda indirimler yapılarak işler alınabilmektedir. Bu oluşumu bir olayla kanıtlamak yerinde olur.

Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü'nce ihaleye çıkarılan 6 kilometrelik Bozüyük-İnönü demiryolu varyant inşaatına tamamı tamamına 98 müteahhit başvurmuştur. İdarece yapılan seçim sonunda 41 inşaat müteahhidine yeterlik belgesi verilmiştir. 41 müteahhit arasında eksilmeye konan iş, yüzde 56 indirimle ihale edilmiştir. Böylece müteahhitlerin iş kazanabilme olanaklarının hangi boyutlara vardığının, bazı çevrelerce hayal bile edilmesi olanaksızdır.

Artık bazı sorumluların pazara doğrudan gönderilmesinin zamanı gelmiştir.

Temelde işsizliği giderecek çözüm, sanayiileşmeden geçmektedir. Bu somut olayı saptırmak yanlıştır. Sanayiileşme düğümünün, büyük sanayii holdingleriyle çözümleneceğini sanmak ise bir diğer yanlıştır. Günümüzde Doğu tipi gelişmenin örneğini veren Japonya'da çalışanların yüzde 56'sı, küçük ve orta sanayiide çalışmaktadır. Bu gerçeği görmezlikten gelemeyiz. Aksi halde bugün uygulanan para-kredi-faiz politikası, 1980 yılında olduğu gibi Banka ve Holdinglerin milyarlara ulaşan hayal edilmez kârlarıyla yetiniriz. Anlaşılan odur ki, bu yolla ülke kalkınamazsa da, her mahallede bir milyoner yerine bir milyarder yaratabiliriz. Dönüp dolaşıp hep aynı başarısız girişimlerin denenmesi niye?..

Resmi kayıtlara göre 1981 yılının başlangıcından bugüne değin geçen süre içinde iki bine yakın küçük ve orta işletmenin faaliyetlerini tatil ettiğinin saptanması anlamlıdır. Her 500 bin liralık yatırımın yeni bir işçi çalıştırma olanağı yarattığı zor bir ortamda, seri halinde küçük ve orta büyüklükteki şirketlerin faaliyetlerini tatil etmesi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Çünkü, benzer ekonomik politikanın uygulandığı ve benzer sonuçların alındığı İngiltere'de, 300'ü aşkın, ekonomide söz sahibi, çeşitli kanatlara mensup bilim adamı birleşerek uygulamaya karşı çıkmışlardır. Ülkemizde de sorumluların bu çıkışı değerlendirmeleri beklenir.

KİT SORUNU

Özel girişim yıllarca, nitelikli işçi, teknik eleman, bilgi ve hammadde kaynağı olarak kullandığı KİT'leri, şimdi ekonominin çıkmazı olarak yorumlaması talihsizliktir. Beş milyon işsizi olan bir ülkede, hiç bir kamu ve özel kuruluş işsizliğin etkisinden kendini kurtaramaz. Geçmişte politik amaçlarla, işsizlerle doldurulan KİT'lerin, üretimlerini artıracak yatırımlarla donatılmaları halinde, yük olmaktan çıkmaları olanağı bulunmaktadır. Sanırız kısa sürede KİT'lere çözüm getirecek başka bir seçenek gözükmemektedir. Halkın çoğunluğunun temel gereksinme mallarını üreten KİT'lerin güçsüzleştirilmesi yoluyla, çokuluslu şirketlerle bütünleşilmesi gözetiliyorsa, bunun karşısına, tüm olanaklarla çıkılması gerçek Atatürkçülüğün zorunlu gereğidir. Ekonomik gücün halk kesimlerine yansımasını önleyecek böyle bir oluşum, toplumun gelişmesini köstekleyebileceği gibi, ülke kalkınmasını aralayarak ayarlayacaktır. Orta Doğu'nun, ekonomik paylaşılmasının zora dayanan aşamasına gelindiği bir dönemde, işsizliğin ve onun oluşturduğu güçsüzlüğün ülkeye vereceği zararı görmezlikten gelemeyiz.

Çok küçük bir azınlığın dışında, insanca yaşamanın gerektirdiğinin çok altında tüketim yapan toplumumuz, daha az tüketime zorlanamaz. Böyle bir zorlamanın doğuracağı bunalım, ekonomik yararını aşar.

İNSANA SAYGI

Ekonomik konularda açıklama yapıldığı anın takvim yılı başı sanılarak enflasyonun düştüğünün açıklanması, kavramın yozlaşmasından başka bir işe yaramaz. Fiyat artışlarının durduğu, hatta gerilediği sevinç haykırışlarıyla kamuoyuna duyurulmasının peşinden, elektriğe, akaryakıta, gaza, tuza, süte zam yapılmasını anlamakta vatandaş oldum olası zorluk çekmektedir. Çelişkili ekonomik kararların peşpeşe sıralanışı, uygulanan ekonomik modelin tutarsızlığını kanıtlamaktadır. Vatandaşın sağlıklı yaşamını sağlamak sosyal Devlet anlayışının zorunlu bir gereği olması gerekirken, bir süre önce 20 lira olan poliklinik ücreti, 100 liraya, 500 lira olan yoğun bakım ücreti 5000 liraya yükseltilmiştir. Dengesiz ve yetersiz beslenmenin neden olduğu rahatsızlıkların tedavisinin, tüketim sayılarak, zamla önlenmek istenmesi insana saygı ögesini zedeler.

Ekonominin sadece bir bileşenini, plastik bir hamur gibi türlü şekillere sokarak değerlendirmek, care olamaz. Emeğin yoğunlaştırılarak değerlendirilmesi, gelirin dengeli bölüşülmesi ve üretimin artırılması gibi koşulları içermeyen çarelerin başarısı düşünülemez.

Anons edildiğine göre, Milli Piyango biletlerinin hem sayısı ve hemde ederi artmıştır. Bu gelişme, bazı umursamaz çevrelerin "Belki köşeyi döneriz" sözlerini anımsatmaktadır. Bir umud bile olmaması gereken piyangonun iltifat görmesi, iyi bir geleceğin habercisi değildir.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı 1981 yılı uygulama programında, "dar gelirlilerin ev kiralarını ödemeleri bile imkansızdır" denilmektedir. Buna karşın, bir yetkili, "ev halkının hepsinin çalışması ile, aile bütçesinin karşılanabileceğini" ifade etmiştir. Bugün, kentlerde oturan ev halkının değil hepsinin, birinin bile çalışma olanağı bulamadığı bir ortamda yaşanılmaktadır. Bu sözlerin halk arasındaki yorumu "Hem perhizde olacaksın, ve hem de lahana turşusu yiyeceksin"dir. Anlaşılan odur ki, hastalığın tedavisi bu tutumla olanaksızdır. ●

KOF CEVİZ

EKİN YORUMU

GÖRÜNÜŞE bakılırsa Türk-İş, Yüksek Hakem Kurulunun çalışmalarından *"müştekidir"*. Geçen hafta yapılan Türk-İş Yönetim Kurulu toplantısının ardından yayınlanan bildiride, Yüksek Hakem Kurulunun çalışmalarını düzenleyen yasada değişiklikler yapılması istenmektedir.

Türk-İş, yeniden toplu pazarlık sistemine geçilmesini istemektedir. Ancak bunu da yalnızca *"faaliyetlerine Milli Güvenlik Konseyince izin verilmis bulunan sendikalar"* için istemektedir. Faaliyeti durdurulan sendikaların sözleşmelerinin yine Yüksek Hakem Kurulunca yapılması görüşü benimsenmektedir.

Ancak Yüksek Hakem Kurulu ortada dururken bu sözleşmeler nasıl yürütülebilecektir? Türk-İş Genel Başkanı İbrahim Denizcier, Yönetim Kurulu Toplantısının açılışında yaptığı konuşmada bunun nasıl olabileceğini de belirtmişti. Buna göre toplu sözleşme için işçi ve işveren temsilcileri biraraya gelecek, bir anlaşma sağlanamazsa sorun yine Yüksek Hakem Kurulunca çözülecekti.

* * *

Son zamanlarda gerek uluslararası düzlemde, gerekse ulusal düzlemde bir *"bocalama"* içine giren Türk-İş yöneticilerinin çaresizlikleri bu toplantıda bir kez daha gözler önüne serildi. Yukarda kısaca değindiğimiz yaklaşım bu çaresizliğin çok güzel bir örneğidir.

Önce İbrahim Denizcier, daha sonra Yönetim Kurulu Bildirisinde ortaya atılan bu talepler gerçekçi midir? Yoksa Türk-İş yöneticileri ellerindeki kızgın topu bir an önce yere mi atmak istemektedirler?

Bu sorunun yanıtını alabilmek için biraz geriye dönüp, Yüksek Hakem Kurulu'nun yapısına ve amaçlarına bakmak gerekir. Bilindiği gibi 12 Eylül'den sonra başlatılan Yüksek Hakem Kurulu uygulaması, sözleşmelerde *"toplu pazarlık"* sistemine son vermiştir. Kurul, çalışmalarına başladıktan sonra binlerce işçiyi ilgilendiren kararlar almış ve bu aşamada Türk-İş yöneticilerinin hiç sesi çıkmamıştır. Bu arada imzalanan anlaşmaların işçilerin haklarında bırakın artışlar, borçlu çıkaracak kadar geriye dönüşler bile meydana getirdiği görülmüştür.

Durum böyleyken, Yüksek Hakem Kurulu uygulamalarına karşı çıkmak yerine, pratikte geçerliliği olmayan soyut bir toplu sözleşme hakkı istemek gerçekçi bir öneri değildir. Türk-İş'in senaryosu şöyle olacaktır. İşçi ve işveren biraraya gelecek, tartışacak, anlaşırsa sözleşmeyi imzalayacak. Yok anlaşma sağlanamazsa bu kez yine Yüksek Hakem Kuruluna başvurularak sorunu çözmesi istenecek.

Böyle bir uygulamanın İbrahim Denizcier'in *"müşteki olduğu"* yavaş yürüyen işlerin daha da ağırlaşmasından başka pratik ne yararı olabilir? Ne tip sözleşmeler yaptığı bütün işçilerce bilinen bir Yüksek Hakem Kurulu ortada dururken hangi işveren toplu pazarlık aşamasında anlaşmaya yanaşacaktır.

* * *

Yüksek Hakem Kurulunun çalışma biçimi ve aldığı sonuçları Türk-İş yöneticileri de çok iyi bilmektedir. Nitekim Yönetim Kurulu Bildirisinde

"işçi üyelerin bütün gayretlerine rağmen kurulun kendi aldığı ilke kararlarını bile ortadan kaldırıcı tutum ve davranışı üzüntü ile izlenmektedir" denilerek bu sıkıntı açıkça dile getirilmektedir. Şimdi aynı Türk-İş, en yetkili kişisinin ağzından anlaşmazlık durumunda konunun yeniden Yüksek Hakem Kuruluna götürülmesini önerebiliyor.

★
★ ★

Öte yandán Türk-İş yöneticilerinin işçi hareketini anlayamadıkları ya da anlamak istemedikleri, faaliyetleri durdurulan sendikaların üyeleri için istedikleri uygulamayla da ortaya çıkmaktadır. Yönetim Kurulu bildirisi bu işçilerin süresi sona eren sözleşmelerinin Yüksek Hakem Kurulunca yapılmasını istemektedir.

Arayış'ta birçok kez dile getirildiği gibi, işçi hareketinin gücü bütünleşmesi ve beraberliği ölçüsünde artar. Gerek ICFTU ile ilişkilere, gerekse olağanüstü bir dönemden geçen ülke içinde öteki işçi kuruluşları ile olan ilişkilere bu gözlükten bakmak, çalışan kesimlerin ve onların örgütlerinin yararınadır. Ne yazık ki Türk-İş yöneticileri bu evrensel gerçeği görmemezlikten gelmekte, gerek ICFTU ile ilişkilerinde, gerekse yurt içinde toparlayıcı olmaktan özenle kaçındıkları gözlenmektedir.

★
★ ★

Yıllardan beri işçi hareketi içinde yer alır görünüp de, bu hareketin anlamını ve gücünün kaynağını, bu savaşımın amaçlarını kavrayamayan kişilerin, içinde bulunduğumuz duyarlı dönemde Türk-İş yönetiminde bulunmaları, hem kendileri, hem Türk işçi hareketi açısından bir talihsizlik olmuştur.

Grev ve toplu sözleşme, işçi hareketinin uzun ve acılı yürüyüşünde tuttuğu en önemli iki köprü başıdır. Ancak bu iki araç birbirinden ve bunlara temel oluşturan özgür sendikacılıktan ayrı düşünülemez. 19'uncu yüzyıl sonundan bu yana tüm dünyada işçi hareketlerinde sendika, grev ve toplu sözleşme kavramlarının hep birlikte kullanılması bir fantezi olmasa gerektir. Çünkü bu araçların biri olmaksızın ötekilerin ne işe yarayacağını düşünmek yararlı olacaktır.

Yurt dışındaki "kardeş" kuruluşlardan gelen önerileri karalamak, bunların arkasında hep *ard niyet* aramak, yurt içinde olağanüstü durumu fırsat bilip "oldu bittilerle" dayanışmayı torpillemek Türk işçi hareketine bir yarar sağlamaz.

Yalnızca Yüksek Hakem Kurulunun yaptığı sözleşmelerden hareketle *"kazanılmış haklar geriye götürülüyor"* diye bağırmak ise, çok iyi niyetli bir yaklaşımla, ancak *"ağaçlara bakarken ormanı gözden kaybetme"* olarak nitelendirilebilir.

★
★ ★

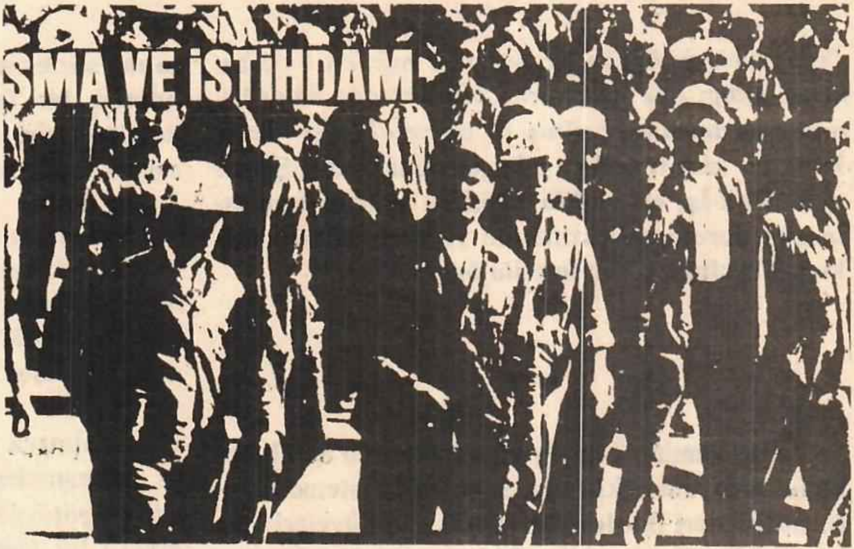
Türk işçisinin kazandığı birçok hakkın, geriye alındığı bir gerçektir. Yüksek Hakem Kurulunun yaptığı sözleşmeler o kadar önemli değildir.

Sonunda daha başka koşullarda yapılacak yeni sözleşmelerle düzeltilebilir. Ancak işçi hareketinin hak arama araçlarının elinden alınması çok ciddi bir durumdur.

Bu nedenle Türk-İş yöneticileri gerçekten işçi haklarını savunmak, kazanılmış hakları kollamak istiyorlarsa savaşım perspektiflerini genişletmek zorundadırlar. Yapılması gereken, yeniden grev ve toplu sözleşmeli özgü serdikacılığa dönülmesini sağlamaktır. Üstelik de bu hakkı yalnız Türk-İş üyeleri için değil, tüm işçiler için savunmaktır. Türk-İş yöneticileri bu tarihi sorumluluklari üzerinde yeniden düşünmelidirler... ●

ARAYIŞ

TOPLUMSAL ANLAŞMA VE İSTİHDAM GÜVENCESİ

DİLEDİKLERİ işçiyi "kulağından tutup, kapı önüne koyamamak"...

İşverenlerin bir süredir en büyük çıkmazı bu!

Devlette bu soruna çözüm getirebilmek için çeşitli düzeylerde çalışmalar yapıldığı biliniyor.

İşveren, istemediği anda iş akdini rahatça sona erdirebilmeli... Buna formüller geliştirilmeye çalışılıyor.

Oysa, işsizliğin yaygın olduğu ülkemizde bu kapıyı ardına kadar açmanın sayısız zararı var çalışanlar için.

Günümüzün Devleti çalışanları ekonomik yaşamın çıkmazları ile karşı karşıya bırakmamakla, işsizliği önleyici, çalışanları koruyucu önlemler almakla yükümlü.

Üstelik işverenlerin alabildiğine kötüye kullandığı bir konu bu...

İşçi devrini hızlandırmak için ellerinden geleni yapıyor işverenler. İşçilik böylece çok daha ucuza geliyor. Sekiz ana işkolunda; çimento, madeni eşya, toprak, şeker, gıda, kimya, deri ve cam işkollarında yapılan bir işveren araştırmasında (Bk. ARAYIŞ, 27.6.1981, s.15) işçilerin yüzde 50'sinin kıdeminin 5 yıl bile olmadığı ortaya çıkmıştır. İşletmeler ise ortalama 15 yaşındadır.

Bütün bunlar Devlet'e düşen ödevin işçi çıkartmayı kolaylaştırmak değil, istihdam güvencesi sağlamak olduğunu ortaya koyuyor.

Bu alanda bir çarpıcı karşılaştırmaya Toplumsal Anlaşma çerçevesinde yapılan bir düzenlemede rastlanmaktadır.

Toplumsal Anlaşma ile işçilere "istihdam güvencesi sağlanması" kararlaştırılmıştır.

Bu karar doğrultusunda da İş Yasası hükümleri ele alınmıştır.

Bilindiği gibi, İş Yasasının 13. maddesi, işçilere işyerindeki çalışma süresi gözönüne alınarak önceden ihbarda bulunulmasını ya da bu süreye ait ücretinin ödenmesini; 17. madde işverenler açısından böyle bir ihbarda bulunma ve kıdem tazminatı ödeme yükümlülüğü olmaksızın, işçi suçlu görüldüğü için işten çıkarabilme hakkını; 24. madde de, çıkarma eylemi çok sayıda işçiyi ilgilendiriyorsa, izlenilmek gereken usulü öngörmektedir.

13. madde, zaman içinde, "tazminatı verilen işçi, her zaman çıkarılabilir" anlamına gelen bir uygulamaya dönüşmüş ve bu yoldan, çıkarılmasını gerektiren haklı bir neden olmaksızın çok sayıda işçinin işine son verilmiştir. Türkiye gibi işsiz sayısının çok olduğu bir ülkede, işverenler bu maddeden yararlanarak işçi devrini hızlandırmakta, böylece, özellikle vasıfsız işçileri sürekli olarak asgari ücret düzeyinde çalıştırmayı başarmaktadırlar.

Toplumsal Anlaşma çerçevesinde yapılan düzenleme hakkın kötüye kullanılmasını önleme çabasındaydı.

Buna göre, süresi belirli olan ya da olmayan hizmet akitlerinin feshinde, bazı koşullar gerçekleşmişse, fesih işlemi "haksız" sayılacaktı.

Bu durum şöyle belirtiliyordu:

"Süresi belirli olan veya olmayan hizmet akitlerinin işveren tarafından feshi,

- *17. maddedeki (işverenin bildirimsiz fesih hakkı) koşullar gerçekleşmemiş ise,*
- *Fesih bildirimi işçinin sendikaya üye olması, şikayete başvurması gibi Anayasal haklarını kullanması nedeniyle yapılmışsa,*
- *İşçinin, işletmenin ekonomik ve teknik zorunlulukları nedeniyle o işte çalışmaya devam etmesi mümkün olmamakla beraber, aynı işyerinin başka bir kısmında veya aynı işletmeye bağlı başka bir işyerinde çalıştırılması mümkünse,*
- *Hizmet akdi feshedilecek veya haklarında 3. bent uygulanacak işçilerin seçiminde işyerindeki kıdem, medeni hal, geçindirmekle yükümlü olunan kişi sayısı ve diğer aile durumları gözönünde tutulmamışsa, haksız sayılır."*

İş akdinin feshinde "haklı fesih/haksız fesih" ayrımının yapılması son derece yerinde olmuştu. Bu düzenlemeye göre, hizmet akdi feshedilen işçi, işlemin "haksız" olduğu görüşünde ise feshin geçersizliğini iddia ederek mahkemeye ya da aynı yönde işlem yapılmak üzere Bölge Çalışma Müdürlüklerine başvurabilecekti. Mahkeme başvurunun fesih tarihinden itibaren bir ay içinde yapılmış olması koşulu ile en geç iki aylık bir sürede kararını vermek zorunda tutulmuştu. Diğer bir deyişle, işveren fesih işleminin haklı nedenlere dayandığını kanıtlamakla yükümlü tutulmaktaydı. Aksi takdirde, fesih bildirimi, yapıldığı andan itibaren geçersiz sayılacak ve işçi, çalıştırılmadığı süreye ait hakları ödenerek işine iade edilecekti. Mahkeme, iş ilişkisinin işçi veya işveren açısından sürmesine katlanılamayacağı sonucuna varırsa, işe iade yerine, işçinin bir yıllık ücreti tutarından az olmamak üzere tazminat ödemesine hükmedebilecekti...

14 Ekim 1979'dan sonra rafa ilk kaldırılan tasarı bu oldu...

Bunu, uygulamada görülen sorunları çözerek, toplu pazarlık hakkını etkinleştirmeyi amaçlayan 275 Sayılı Yasa değişiklik tasarısı izledi. •

YÜKSEK HAKEM KURULU NE YAPIYOR?

YÜKSEK Hakem Kurulu'na karşı yöneltilen eleştiriler iki ana noktada toplanabilir: Birincisi Türk—İş'ten gelen YHK'nun yeterince hızlı çalışmadığına ilişkin, ikincisi yürürlüğe konulan toplu sözleşmelerdeki parasal artışların yeterli olmadığı yolundaki eleştiriler. Aslında, Kurul'un yaavaş çalıştığından yakınmak yürürlüğe konulan toplu sözleşmelerin içeriğinin olumlu bulunduğunu gösterir.

Eleştirileri parasal konularla sınırlı tutmak, sendikacılık açısından asıl üzerinde durulması gereken temel sorunu dikkate almamak sonucunu doğuruyor. Üzerinde önemle durulması gereken temel sorun YHK'nca yürürlüğe konulan toplu sözleşmelerde sendikacılık hareketimizi temelinden sarsacak hükümlere yer verilmesi.

YHK'na yöneltilen eleştirilerde yalnızca ücret konusu üzerinde durulması 1963 yılından buyana uygulanagelen ücret sendikacılığının bir sonucu.

Kabul ettiği ilkeler, yürürlüğe koyduğu toplu sözleşmeler incelendiğinde YHK'nun sendikacılığımızın "**ücret sendikacılığı**" olarak nitelendirilen bu zaafını çok iyi değerlendirdiği ortaya çıkıyor. Gerçi, YHK'nun işçilere yeterli ücret zammı sağladığı düşünülmemeli. Bu zaaftan yararlanılarak sendikal hareketin etki gücü kırılıyor, daha da önemlisi "demokratik ortam"a geçildiğinde sendikaların uzun süre gideremiyecekleri bir güç ve prestij kaybı kurumlaştırılıyor. İşçilere örgütsüzlüğün, örgütlü olmaktan çok daha yararlı olacağını somutta görebilmeleri için ne mümkünse yapılıyor. 17 yıllık bir toplu pazarlık döneminin uzun ve çetin mücadeleleri içinden süzülüp gelen, adına sendikacılık denebilecek ne varsa bir bir sallanıyor. Ve hayrettir, Türk—İş bütün bu gelişmelere sessiz kalıyor. Hayır, sessiz bile kalmıyor. Türk—İş temsilcileri bu sözleşmelerin altını imzalıyor!

YHK'nun yürürlüğe koyduğu toplu sözleşmelerde işveren yararlarının ağırlık kazandığı görülmektedir. YHK üyesi ve DPT Sosyal Planlama Dairesi Başkanı Kazım Oskay'ın 20 Haziran 1981'de, Türk—İş'te düzenlenen bir seminerde söylediği şu sözler ışık tutucudur:

"işverenlerin elini kolunu bağlayan maddeleri toplu sözleşmelerden çıkaracağız."

Oskay'ın "işverenlerin elini kolunu bağlayan maddeler" olarak nitelendirdiği toplu sözleşme hükümlerinin neler olduğu YHK ilke kararlarında görülüyor. Kurulan toplu sözleşmelere uyguladığı 8 ve 10 sayılı ilke kararları şöyle:

"Personel alımına ve özlük haklarının tesbitine ilişkin ortak komiteler (de)... işveren bir oy farkıyla da olsa çoğunlukta olacaktır"...

"Disiplin kurullarına ilişkin toplu iş sözleşmelerindeki düzenleme işverenin bir oy far-

kıyla da olsa çoğunlukta bulunmasını öngörmüyorsa, kurulun teşekkülü işverene çoğunluk sağlayacak şekilde değiştirilecektir."

Bu ilke kararlarının toplu sözleşmelere nasıl yansıtıldığına ilişkin iki örnek vermek yeterli olacaktır: Bir toplu sözleşmedeki,

"iş yeri disiplin kurulunda başkanın oyu tektir" hükmü "oyların eşitliği halinde başkanın oyu ikidir" şeklinde değiştirilmiştir.(1)

Bu konuda en çarpıcı örnek ise şudur: Toplu iş sözleşmesindeki **"disiplin kurulu 3 işçi, 2 işveren temsilcisinden oluşur"** hükmünü YHK **"disiplin kurulu 3 işveren, 2 işçi temsilcisinden oluşur"** biçiminde değiştirmiştir.(2)

Yürürlüğe konulan toplu sözleşmelerde işveren yararlarının ağırlık kazandığına ilişkin olarak başkaca şu örnekler verilebilir: Toplu sözleşmedeki **"fazla çalışmada işçilerin rızaları alınır"** maddesi **"fazla çalışma işçilerin rızalarına bağlı değildir"** biçiminde(3) değiştirilmiş, bir toplu sözleşmedeki **"işçi diğer bir işte bir aydan fazla çalıştırılamaz"** hükmünü ise YHK yürürlükten kaldırmıştır.(4) Gene bir sözleşmedeki "işçi çıkarılması için disiplin kurulu kararı zorunludur"(2), **"Sözleşme süresi içinde işçi lehine yapılacak mevzuat düzenlerinden işçiler yararlanırlar"**(3) ve **"sözleşme süresi içinde sözleşme kapsamına giren işçiler rızaları hilâfına"** (5) hükümleri sözleşmelerden çıkarılmıştır.

Bu konuda verilebilecek en son örnek herhalde en açıklayıcı örnek de olacaktır. YHK, bir sözleşmedeki şu hükmü metinden çıkarmıştır.

"Sözleşmeden doğan yükümlülükleri zamanında ve eksiksiz olarak uygulamak işverenin temel görevidir"(2)

ÖRGÜT GÜCÜ KIRILIYOR

Yüksek Hakem Kurulu'nun yürürlüğe koyduğu toplu sözleşmelerdeki bir bölüm hükümler de örgüt gücünü kırıcı, nitelikler gösteriyor, bağımsız sendikacılık ilkesini zedeliyor.

Sendikal hareketin işverenden bağımsız yürüyebilmesi için toplu sözleşmelerde; sendika kurullarında görev alanlara, işyeri temsilci ve baş temsilcilerine güvenceler getirilmişti. YHK yeniden yürürlüğe koyduğu toplu sözleşmelerde bu hükümleri etkisizleştirmekte, kaldırmaktadır. Bir toplu sözleşmedeki **"işyeri sendika temsilcilerinin ve kurul üyelerinin seçimi sırasında işveren veya vekili hiçbir surette müdahale edemez"** hükmünü YHK sözleşmeden çıkarmıştır.(5)

YHK'nun sendikal ödentilerle ilgili olarak toplu sözleşmelere koyduğu hükümler de sendikacılık hareketini zayıflatıcı niteliktedir. Bilindiği gibi, Türkiye'de işçi ücreti yeterli düzeyde olmadığı ve işçilere sendikal dayanışmaya özendirmek için sendikalar üyelik ödentisini düşük düzeylerde tutmuşlardır. Buna karşılık sendikalar, birikmiş toplu sözleşme farklarının alındığı dönemlerde işçilerin eline toplu para geçtiği için, toplu sözleşme farklarından, tüzüklerinde saptanan miktar kadar bir kesinti yaparlar. İşçiden aylık ödentisine ek olarak alınan bu ödentiye **"toplu sözleşme farkı"** denir.

YHK, yürürlüğe koyduğu toplu sözleşmelerde **"üyelik aidatı"** dışında hiç bir kesintiye yer vermemektedir. Böylece sendikaların büyük bir mali sıkıntı içine girmeleri beklenmektedir.

YHK, baştan beri anlattığımız düzenlemelerde sendika/işveren ilişkilerini kurallara bağlamışken, bu kez sendika/üye ilişkilerini kurallara bağlıyor. ve Sendika/üye ilişkilerinin kurallara bağlandığı yerin sendika tüzüğü olduğunu unutmuş görünüyor.

Sendika tüzüğündeki ödentiyle ilgili hükümlerin toplu sözleşmeye geçirilmesinin bir mücadele sonucu olduğunu, sendikaları mali güçlük içinde bırakmak isteyen işverenlerin geliştirilmiş bu "check–off" kurumuna karşı oldukları anımsanmalıdır.

Yukarıdan beri anlatılan sendikaların işverenlere ve hattâ üyelerine karşı zayıflatıldığını gösteriyor.

Sorun burada bitmiyor. **"YHK, toplu sözleşmelerden, sendika üyesi olmayan işçilerin toplu sözleşmeden yararlanabilmesi için sendikanın iznini zorunlu kılan hükümleri"** çıkarıyor. **"Dayanışma ödentisi veren her işçinin işverene başvurusuyla toplu sözleşmeden yararlanabileceği hüküm altına alınıyor."** Bilindiği gibi, dayanışma ödentisi, normal üyelik ödentisinin üçte ikisini geçemez. Böylece yıllardan beri sendikasının üyesi olan, yıllardır üyelik ödentisi, toplu sözleşme farkı ve grev ödentisi vererek sendikasını ayakta tutmaya çalışan, toplu pazarlık mücadelesinde sendikasıyla büyük sıkıntıları paylaşan, ücretin bir kaç lira daha artması için grev çadırlarında yorgun, uykusuz sabahlayan, bir işçi ile, geçmişte sendikaya tek kuruş katkısı olmayan, belki de o işçinin sendikasına karşı olmuş, grev kırıcılığı yapmış bir kimse eşit sayılıyor. Hayır eşit sayılmıyor. Önceki, ikincisinden daha fazla ödenti vermeye "mahkum" ediliyor.

YHK, sendikasız işçiler için de toplu sözleşme yürürlüğe koymuştur. Trakya Cam Sanayii Fabrikasında çalışan 398 işçi adına işverenin başvurusu üzerine YHK'nun toplu sözleşme yaptığı açıklandı.

Dayanışma ödentisi vererek sendikaya rağmen toplu sözleşmeden yararlanmak, herhangi bir sendikaya üye olmadan toplu sözleşme sahibi olmak, YHK sayesinde mümkün oldu.

Yüksek Hakem Kurulunun Kararları çok tartışılacak. Ama asıl tartışmanın çok daha ilerlerde yapılacağının bugünden bilinmesinde büyük yararlar var.

Bu tarihin hükmü olacak.

Ama, Yüksek Hakem Kurulu ne yapıyor diye bugünden sorulursa, verebileceğimiz cevap ancak şu olacaktır:

"Ne yapacak, yukarıda anlatılanları yapıyor!"

1—Petrol—İŞ/PETROL OFİS
2—Yeraltı—Maden—İş/Yeni Çeltek Kömür İşletmesi
3—DYF—İŞ/D.D.Y. Genel Müd.
4—Çimse—İş/Alemdar Porselen
5—Dev—Maden Sen/Etibank

KAMU GÖREVLİLERİNİN SENDİKAL HAKLARI

İŞÇİ hakları ile ilgili Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerinden söz edildiği şu günlerde; ILO tarafından 1978 yılında kabul edilen, "Kamu Kesiminde Örgütlenme Hakkının Korunması ve Çalışma Koşullarının Belirlenmesi Yöntemine" *ilişkin 151 Sayılı Sözleşme güncel hale geldi.*

27 Haziran 1978 tarihli kamu görevlilerinin tüm dünyada sendikal haklara kavuşma yolunda verdikleri mücadelenin tarihi bir günüdür. Bu tarihi günde, Uluslararası Çalışma Konferansı *(Uluslararası Çalışma Örgütünün yıllık Konferansıdır) sıfır olumsuz, 54 çekimser oya karşılık 331 olumlu oy ile* Kamu Hizmetlerinde İşçi - İşveren İlişkileri 1978 Sözleşmesini kabul etmiştir.

Basınımızdan izlenebildiği kadarıyla 657 Sayılı Devlet Memurları Yasasına ilişkin hazırlıklar Bakanlar Kurulunda yürütülmektedir. İşte bu nedenle 87, 98 ve 135 Sayılı ILO Sözleşmelerine değinilmeden, 151 Sayılı Sözleşmenin tam metin halinde kamuoyu ve özellikle kamu görevlilerinin bilgisine sunulmasında yarar görülmüştür.

KAMU HİZMETLERİNDE ÖRGÜTLENME HAKKININ KORUNMASI VE İSTİHDAM KOŞULLARININ SAPTANMASI YÖNTEMLERİNE İLİŞKİN (151) SAYILI SÖZLEŞMEDE YER ALAN İLKELERE AİT MADDELERİN METNİ ŞÖYLE:

"Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı, Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetim Kurulu'nun çağrısı üzerine 27 Haziran 1978 günü toplanan 64'üncü oturumunda, Örgütlenme özgürlüğü ve örgütlenme hakkının korunması sözleşmesi - 87 - (1948)

Örgütlenme hakkı ve toplu pazarlık Sözleşmesi - 98 - (1949) ve işçi temsilcileri sözleşme ve tavsiyesi - 135 - (1971) hükümlerini dikkate alarak,

Örgütlenme hakkı ve Toplu pazarlık sözleşmesinin Kamu görevlilerinin bir kısmını kapsadığını ve işçi temsilcileri sözleşme ve tavsiyesinin, işyerindeki işçi temsilcilerine uygulandığını düşünerek,

Birçok ülkede kamu hizmeti faaliyetlerinin önemli ölçüde, genişlediğini ve kamu makamları ile kamu görevlileri örgütleri arasında sağlam iş ilişkilerinin gerekliliğini kaydederek,

Üye ülkelerin politik, sosyal ve ekonomik sistemlerinde ve uygulamalarındaki büyük farklılıkları (örneğin, federal devletin eyalet makamlarının, merkezi hükümet, yerel hükümet makamlarının, Devlet işletmelerinin, değişik türdeki bağımsız, yarı bağımsız kamu kuruluşlarının görevlerindeki ve istihdam ilişkilerindeki farklılıklar gibi) gözönüne alarak,

Birçok ülkede özel kesim ve kamu kesimindeki istihdam şekillerinin farklılığı nedeniyle, uluslararası bir belgenin kapsamından ve bu belgedeki tanımlardan ortaya çıkan sorunları olduğu kadar örgütlenme hakkı ve toplu pazarlık (1949) sözleşmesinin ilgili hükümlerinin uygulanmasında karşılaşılan yorum güçlükleri ve ILO'nun denetleyici organlarının, bazı hükümetlerin ve bu hükümetlerin uygulanmasında kamu görevlilerinin büyük bir bölümünü kapsam dışı tuttuklarına ilişkin gözlemlerini dikkate alarak,

Oturum gündeminin beşinci maddesinde yer alan kamu hizmetlerinde örgütlenme özgürlüğü ve istihdam koşullarının saptanması ile ilgili bazı önerilerin kabulüne tekliflerin uluslararası bir sözleşme formunu almasına karar vererek, Bindokuzyüz yetmiş sekiz yılının yirmi yedi Haziran günü Kamu hizmetlerinde Çalışma İlişkileri Sözleşmesini (1978) kabul eder.

I. BÖLÜM - KAPSAM VE TANIMLARI

Madde: 1

1- Bu sözleşme, kendilerine diğer uluslararası Çalışma Sözleşmelerindeki daha elverişli hükümlerin uygulanmaması halinde, Kamu makamlarınca istihdam edilen bütün kişileri kapsar.

2- Bu sözleşmenin getirdiği güvencelerin, işlevleri normalde politika saptama veya yönetim olarak kabul edilen yüksek düzeydeki görevlilere veya görevleri yüksek derecede gizlilik gerektirenlere ne ölçüde uygulanacağı ulusal yasa ve tüzüklerle belirlenir.

3- Bu sözleşmenin getirdiği güvencelerin, Silahlı Kuvvetler ve polis örgütüne ne ölçüde uygulanacağı ulusal yasa ve tüzüklerle belirlenir.

Madde: 2

Bu sözleşme bakımından "Ka-

mu görevlisi" terimi, birinci madde uyarınca sözleşmenin uygulandığı bütün kişileri tanımlar.

Madde: 3

Bu sözleşme bakımından "Kamu görevlileri örgütü" terimi, ne şekilde kurulmuş olursa olsun, kamu görevlilerinin çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla kurulmuş örgüt anlamına gelir.

II. BÖLÜM: ÖRGÜTLENME HAKKININ KORUNMASI

Madde: 4

1- Kamu görevlileri, istihdamları açısından örgütlenme özgürlüğüne zarar verecek her türlü ayırım işlemlerine karşı tam bir himayeden faydalanacaklardır.

2- Böyle bir himaye, özellikle aşağıdaki amaçlarla yapılan işlemlere karşı uygulanacaktır.

a) Bir kamu görevlisinin istihdamını, kamu görevlileri örgütüne üye olmaması veya üyelikten ayrılması koşuluna bağlamak;

b) Kamu görevlileri örgütüne üye olduğu için veya böyle bir örgütün normal faaliyetlerine katıldığı için bir kamu görevlisini işten çıkarmak veya kendisine diğer başka yollarla zarar verecek hareketlerde bulunmak;

Madde: 5

1- Kamu Görevlileri Örgütleri kamu makamları karşısında tam bir bağımsızlıktan faydalanacaklardır.

2- Kamu görevlileri örgütleri, kuruluşlarında, çalışmalarında ve yönetimlerinde kamu makamlarının her türlü müdahalesine karşı gerektiği şekilde korunacaktır.

3- Özellikle, bir kamu makamının baskısı altında kamu görevlileri örgütü kurulmasının teşviki veya bir kamu görevlileri örgütünün maddi veya başka bir biçimde desteklenmesi bu madde anlamına göre müdahale olarak nitelendirilecektir.

III. BÖLÜM: KAMU GÖREVLİLERİ ÖRGÜTLERİNE SAĞLANACAK KOLAYLIKLAR

Madde: 6

1- Kuruluşları tanınmış olan kamu görevlileri örgütlerinin temsilcilerine, görevlerini süratle ve etkin bir biçimde yapabilmeleri için, gerek çalışma saatleri içinde, gerekse çalışma saatleri dışında kolaylıklar sağlanacaktır. 2- Bu kolaylıkların sağlanması ilgili kuruluşun veya servisin çalışmalarını aksatmayacak şekilde olacaktır.

3- Bu kolaylıkların niteliği ve kapsamı bu sözleşmenin 7'inci maddesinin sözü edilen yöntemlere göre veya uygun diğer herhangi bir yolla saptanacaktır.

IV. BÖLÜM: İSTİHDAM KOŞULLARINI SAPTAMA YÖNTEMLERİ

Madde: 7

İstihdam koşullarının ilgili kamu makamları ile (kamu görevlileri örgütleri arasında toplu pazarlık konusu yapılmasına ilişkin yöntemlerin, yahut sözü edilen koşulların saptanmasına) kamu görevlileri temsilcilerinin katılmalarını sağlayacak diğer herhangi bir yöntemin tam olarak geliştirilmesini ve kullanılmasını teşvik etmek ve uygulanmasını sağlamak üzere, gerekirse, ulusal koşullara uygun önlemler alınacaktır.

V. BÖLÜM: UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

Madde: 8

İstihdam koşullarının saptanmasında ortaya çıkacak uyuşmazlıklar, ulusal koşullara uygun olarak, taraflar arasında görüşmeler yapılmak suretiyle yahut ilgili taraflara güvence verecek biçimde oluşturulmuş arabuluculuk, uzlaştırma, tahkim gibi bağımsız ve tarafsız mekanizmalar yoluyla giderilecektir.

VI. BÖLÜM: MEDENİ VE SİYASİ HAKLAR

Madde: 9

Statülerinden ve yaptıkları görevlerin niteliğinden doğan "zorunlukların getirdiği kısıtlamalar dışında kamu görevlileri diğer işçiler gibi, örgütlenme özgürlüğünün normal olarak kullanımı için gerekli olan medeni ve siyasi haklardan yararlanacaklardır."

İşçi hakları ile ilgili diğer ILO Sözleşmelerine göre yeni sayılabilecek 151 Sayılı Sözleşme de, daha henüz ülkemiz yasama organlarının onayına sunulmamıştır. Bununla beraber, ILO Sözleşmelerini imzalayan ülkelerin, bunları, yasama organlarının onayına sunmalarını teşvik konusunda bu örgüt çerçevesinde belli bir denetim mekanizması yürütülmektedir. Ancak, en etkili denetimin her ülkenin kendi iç kamuoyunda oluşabileceğinden de kuşku yoktur. •

MEMURLARIN BEKLEYİŞİ

ÜLKEMİZDE örgütü bulunmayan birbuçuk milyon dolayında memur var. Yetkililerin, ilgililerin konuyla uzaktan ve yakından ilgisi olan herkesin deyimiyle "Bordro mahkumu" *olan birbuçuk milyon memur. Mali yıl başından, mali yıl başına derece, kademe hesaplarına dalan, "yan mı gideceğim, dik mi gideceğim" diye bekleyen, bir ara sınırlı da olsa sendika hakkına kavuşan memurlar bugün bekleyiş içinde.*

Nasıl geçinebileceği, sorunlarını nasıl çözebileceği konusunda düşünüyor, bekliyor.

Bir parçası olmakla öğündüğümüz Batı demokrasisi kamu görevlilerini, memurlarını bu düşünceden, bu bekleyişten kurtarmanın yolunu örgütlenme hakkı tanıyarak, özgürce sorunlarını savunarak ortaya koymakla çözmeye çalışmış. Başarılı da olmuş. Açıkcası kamu görevlilerine sendikal hak tanımış.

Ülkemizde ise memurların sendikal hakkı yok. 12 Eylül'den sonra Dernek kurma hakkı, derneklerde bir araya gelme hakkı da bütün kesimler için askıya alınmıştır.

Cumhuriyet döneminde çıkarılan her iki sendika kanununda da sendika hakkı yasalara göre "işçi" *olarak nitelendirilenlere tanınmıştır. 1961 Anayasası 46. maddesi ile işçi-memur ayırımını gözetmeksizin sendika hakkını tanımaktaydı. 47. madde ise grev hakkı yalnız* "işçi"*lere tanınmıştır. Daha sonra yapılan değişikliklerle Anayasa'nın getirdiği bu hak ortadan kaldırıldı ve 1971 yılında atılan bu geri adımdan sonra memurlar ancak derneklerde bir araya gelebildi.*

Bugün yalnızca "işçi" *olarak tanımlananlara sendika kurma hakkının tanınması işçi memur ayrımını yeniden çok önemli bir sorun haline getirmiştir.*

Sendika, Grev-Lokavt ve Dernekler Yasası'nın yeniden gündeme geldiği günümüzde ülkemizde birbuçuk milyon memur Türkiye'nin uluslararası anlaşmaların altına attığı imzasına sahip çıkmasını ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlamamasını istiyorlar. •

Amerikan toplumunu, bir moral bunalıma sokmaktan başka bir işe yaramaz" demişti.

Sonraki gelişmeler hep ARAYIŞ'ı doğrular biçimde oldu. Önce, Newsweek dergisi kapağında ABD yönetiminin Kaddafi'yi "bir numaralı düşman" ilan ettiğini açıkladı. Arkadan, Libya'ya yönelik CIA planları yüzünden ABD Kongresi karıştı. Artık Reagan'ın Kaddafi'ye karşı açık bir soğuk savaş izlediği ortaya çıkmıştı.

Reagan'ın bu "soğuk savaş"ı 19 Ağustos günü sıcak savaşa dönüştü ve Libya hava sahası içinde Amerikan 6. Filosuna bağlı uçaklarla Libya'nın sahil muhafaza uçuşları yapan uçakları arasında çatışma çıktı. 19 Ağustos'ta ABD, Libya'nın Sidra körfezinde yaklaşık 5 kilometre karelik bir alanı ateş hattı ilan ederken, Mısır da Libya sınırında kara manevraları düzenliyordu. Bu açık kışkırtma sonucu çıkan çatışmada iki Libya bir de Amerikan uçağı düşürüldü.

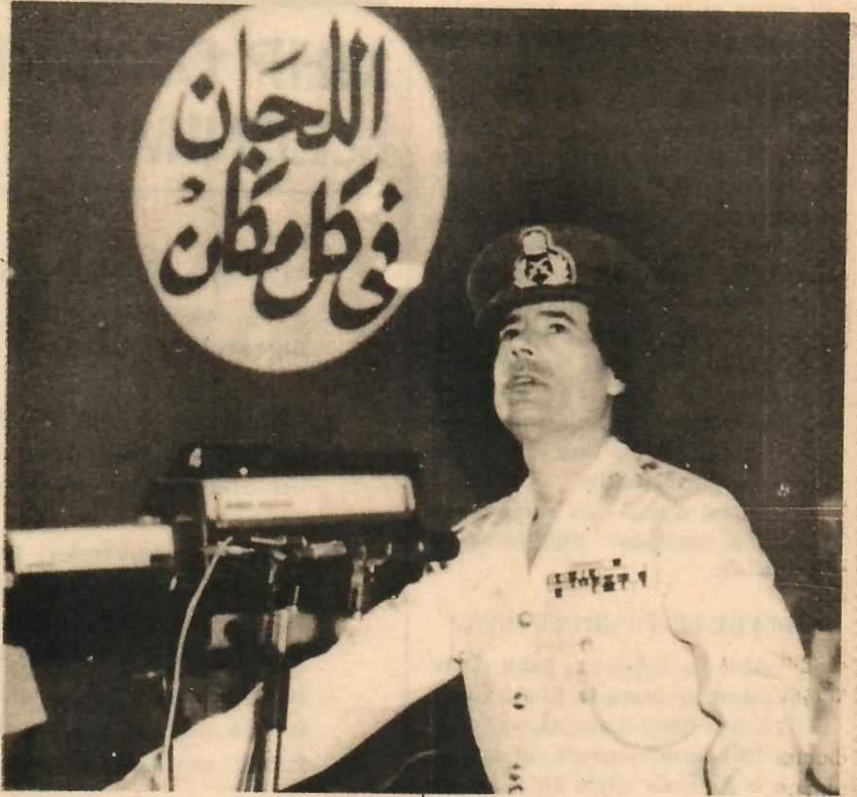
ABD'NİN KIŞKIRTMASI

Geçmişe uzanan nedenler gözardı edildiğinde, çatışmanın karasuları anlaşmazlığından doğduğu sanılabilir. Libya, karasularını 200 mil olduğunu öne sürerken, ABD, Akdenizde ancak üç millik karasuyu sınırı tanıdığını bildirmişti. Böyle olunca, 6. Filonun manevra yaptığı sular ABD'ye göre uluslararası açık deniz olurken, Libya'ya göre de Libya karasuları olmaktaydı.

Uluslararası anlaşmazlıkların belirli çözüm yol ve yöntemi vardır. Bu durumlarda temel yöntem diplomasidir, uluslararası hukuka saygı göstermektir. ABD Dışişleri Bakanı, açıkca, ABD'nin 6. Filoyu ihtilaflı sulara göndererek kışkırtma yaptığını, Libya'nın tepkisini ölçmek istediklerini ve bir çatışma çıkacağını zaten beklediklerini söyleyebilmiştir. Bu, "hır çıkarmak isteyen mahalle kabadayısı" davranışıdır ve, ne yazık ki, Reagan'ın genel üslubuna uymaktadır. Böyle bir davranış, kanımızca, en çok da Amerikan halkını rencide eder ve Reagan yönetimine onur kazandırmaz.

LİBYA'NIN "GÜNAHI"

Tüm bunların yanında, son olayın asıl önemi ise ABD'nin Kaddafi'yi devirme planlarının bir parçası olmasıdır ve çatışmanın nedeni de burada aranmalıdır.

Libya Devlet Başkanı KADDAFİ

Kaddafi yönetimindeki Libya'nın, Reagan açısından, en büyük günahı müslüman ve sosyalist olmasıdır. Burada önemli olan Libya sisteminde bunların hangisinin ağır bastığı değildir. ABD'nin dümen suyuna girmeyen İslam, sosyalizm ya da her ikisinin sentezi, ABD açısından farketmemektedir ve Reagan yönetimi bu kavramlarla açık savaşını sürdürmektedir.

Reagan ve onun gibilerin gözünde Kaddafi'nin bir başka günahı, bağımsızlıkçı olmasıdır. Libya bugün kendi özkaynaklarına dayalı bir ekonomik yapı kurma savaşımı içindedir. Bunun altyapısını kurmak için de Kaddafi, Libya'yı bir büyük "şantiye"ye dönüştürmüştür. Libya, sebze ve meyvede kendine yeterli hale gelme mucizesini gerçekleştirmiştir. Çimento üretimi, pek yakında ülkenin gereksinimini karşılayabilecek düzeye erişecektir. Ekonomik kalkınma, kültürel zenginleşme, tam bağımsızlık ve onurlu bir yaşam temel ilkelerdir bugünün Libya'sında. Kaddafi de bu toplumsal seferberliğin baş mimarı olarak, Reagan'ın baş düşmanı olmaktadır. Anlaşılan "Amerikan yaşam biçimi"nin bir yerde daha reddi, Reagan yönetimini huzursuz ediyor.

Orta Doğu sorunundaki tutumuyla da Kaddafi ABD'nin tepkisini çekmektedir. Filistin halkının meşru çıkarlarını ve Arap Birliğini savunan Kaddafi, ABD planlarına karşı cephedeki onurlu yerini almıştır. Bölgede yeni "Sedatlar" yaratma peşinde olan Reagan'ın önündeki en büyük engellerden biridir Kaddafi.

KADDAFİ'NİN GÖRÜŞLERİ

Çağımızın yadsınamaz gerçeği olan ulusal kurtuluş savaşları bir başka anlaşmazlık konusudur ABD ile Libya arasında. Ulusal kurtuluş hareketleri, Reagan'ın gözünde terörizmle özdeştir. Buna karşılık, Libya Devrim Komuta Konseyi'nin daha ilk bildirisinde "Üçüncü Dünya Ülkeleri Birliği'ne ve onların toplumsal ve ekonomik geri kalmışlığı yenme çabalarına büyük önem" verildiği vurgulanmış, Libya'nın "ilerici bir ülke ve devlet olacağı ve emperyalistlere karşı çıkıp sömürülenlere yardım edeceği" konularında söz verilmiştir. Ezilenden yana olmak, sömürüleni kollamak ve haklı olana gönüllü, karşılıksız yardım, Libya devriminin ve Kaddafi'nin dünya görüşünün (ve İslamın) özünde vardır. Kaddafi şöyle diyor:

"İrlanda halkına yardım etmemizin nedeni mi? Çünkü, İrlanda hal-

kı sayıca az, mazlum ve küçücük bir ulustur. Çünkü hala İngilizlerin boyunduruğunda inim inim inlemektedir. Çünkü özgürlük ve bağımsızlığı için döğüşmekte ve kan dökmektedir... İslamın bize müslüman olmasalar bile zayıfların korunmasını buyurduğunu size anımsatmak isterim. İslamın davası insanlık ve insanların himayesidir. Bunun içindir ki Hıristiyan ve hatta Asya ve Afrika'daki putperest devletlere bile yardım ediyoruz. Angola'daki ırkçı ve sömürgeci tutumları nedeniyle Portekizlilerle, ırkçı ve işkenceci tutumları nedeniyle de Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilgi ve ilişiğimizi kestik."

Doğal olarak tüm bunların adı Reagan'ın sözlüğüne "uluslararası terörizm"dir.

1974'DE LİBYA'NIN TUTUMU

ABD ile Libya'nın haklı olana karşı tutumları arasındaki farkı en iyi 1974 Kıbrıs Barış Harekatında Türkiye ile ilgili davranışlarında görebiliriz. Libya o günlerde şöyle bir karar almıştır:

"Libya Arap Cumhuriyeti, gerektiği takdirde, Hava, Deniz ve Kara kuvvetlerini Türk Genelkurmayı Harekat Dairesi Başkanlığı emrine verecektir. Türkiye gerekli gördüğü ve gereksinme duyduğu takdirde, hangi devletten ne ölçüde uçak, tank ve deniz aracıyla askeri araç-gereç alırsa bunların bütün ödemesini karşılıksız olarak Libya Arap Cumhuriyeti ödemeye hazırdır."

ABD'nin ise aynı konuda Türkiye'ye silah ambargosu koyduğu anımsanırsa, iki ülke arasındaki görüş farkı da ortaya çıkar.

İşte ABD'nin Kaddafi'yi devirmek istemesinin ve son çatışmanın nedenleri yukarıda sıralanan anlaşmazlıklarda yatmaktadır.

DAYANIŞMA GEREKLİ

1 Eylül'de Devriminin 12. yıldönümünü kutlayacak olan Libya halkı ile dayanışma içinde olmak gerekmektedir. Bu dayanışma "müttefikimiz ABD ile dost ve kardeş Libya arasındaki gerginlikten üzüntü duyuyoruz" gibi sudan sözlerle geçiştirilemez. Türk halkının yeri kardeş Libya halkının yanıdır. Kimsenin kuşkusu olmasın, Türk halkı 1 Eylül'de Libya halkına ve Kaddafi'ye en içten dayanışma duyguları içinde yaklaşıyor ve ABD'yi kınıyor. •

MHP DAVASINDAN İZLENİMLER

- "Devletin tek bir kişi tarafından idare edilmesi amacına yönelik, Anayasal düzenin zor yoluyla değiştirilmeye kalkışıldığı saptanmıştır".
- "Aksiyoner yönde sürdürdükleri çabaları dolayısıyla yurdumuzdaki anarşik ortamın gelişmesinde ve 12 Eylül öncesi boyutlara ulaşmasında çok etkili olmuşlardır".
- "Savunma kuvvetleri hareketin hızını azaltmak isteyenlere ve harekete zarar verenlere karşı modern ve meşru şehir gerillası nizamı içinde kurulmalıdır. Başkanlarını yalnız İl Başkanının tanıyacağı, birbirlerini tanımayan 10-15 kişilik, yeteri kadar ve şehrin muhtelif yerlerinde kurulmuş kuvvetlerden meydana gelir. Bunların başına iyi yetişmiş emekli subay, emekli polis veya itimat edilebilecek kişiler getirilir."

MESLEĞİNİZ nedir?

"MHP'nin teröre ittiği gençlerden birisi".

Gerçek mesleğiniz nedir?

"Budur efendim. Başka bir şey yapmadım".

Hakim Binbaşı Özenirler, MHP'nin teröre ittiği gençlerden birisi olduğunu söyleyen Ömer Tanlak'ın bu sözlerinden sonra zapta "işsiz" diye yazdırdı.

Duruşmanın ilk günü sanıkların yoklaması yapılırken bir başka genç aslında genç de değil, çocuk, başta basın mensupları olmak üzere herkesin dikkatini çekmişti. 1967 doğumlu Aydın Sezer, adı okunduğu zaman sağ kolunu yumruk yapıp hızla öne doğru uzatmış, ve "burdayım" demişti. Bu çabasının karşılığı olarak da yanında oturan sanıklar tarafından kutlanmış, başı okşanmıştı. Aynı sanık duruşmaya ara verildiğinde yeni bir aferin almak ve ne kadar çok "ülkücü-milliyetçi" olduğunu göstermek için, ağabeylerinin "mültefit" bakışları altında Cumhuriyet Gazetesini buruşturup, hırsla yere atmıştı.

Türkeş'in yarım gün katılıp, arkasından beş gün rapor aldığı MHP Davası devam ediyor. Alpaslan Türkeş dahil 220 sanık hakkında idam istemiyle başlayan dava Adana Sıkıyönetim Komutanlığı 2 numaralı Askeri Mahkemesi'nin verdiği bir kararla 234 idam istemli bir dava oldu. Çünkü, haklarında 75 defa idam cezası istenen 24 sanığın da Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde görülmekte olan MHP Davası'nda yargılanmaları kararlaştırıldı.

Davanın başladığı ilk gün saat tam dokuz'da mahkeme salonuna giren mahkeme heyeti, Hava İstihkam Kıdemli Albay İhsan Yücetan (Başkan), Hakim Kıdemli Binbaşı Vural Özenirler (Duruşma hakimi) ve Hakim Yüzbaşı Ali Fahir Kayacan'dan, İddia makamı ise, Hava Hakim Albay Nurettin Soyer, Hakim Önyüzbaşı Okan Yalçınkaya ve Deniz Hakim Üsteğmen Nihat Demirel'den meydana gelmişti.

Duruşma başladığında ön sırada iki bacağını oldukça açmış bir şekilde oturan ve kollarını da oturduğu sandalyenin arkasına doğru geri atan Nevzat Kösoğlu'nun devamlı konuştuğu ve oturduğu yerden Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcısı Hava Hakim Albay Nurettin Soyer'e hitap ettiği görüldü. Bunun üzerine Albay Soyer ayağa kalkarak "Sayın Kösoğlu bana hitap ediyor. Ne diyorsa

Duruşmanın ilk günü iddia makamı; Hava Hakim Albay Nurettin Soyer, Hakim Önyüzbaşı Okan Yalçınkaya ve Deniz Hakim Üsteğmen Nihat Demirel.

söylesin lütfen" diye yüksek sesle bir soru sordu. Nevzat Kösoğlu'da ayağa kalktı ancak Hakim Binbaşı Özenirler konuşmasına izin vermedi.

Sanık avukatlarının mahkeme heyetine sık sık itirazı ile devam eden duruşmada "Kaderin insanı nereden nereye getireceğinin belli olmayacağını, burada bulunan sanıkların bir zamanlar resmi görevliler olduklarını, fakat burada yargılanmalarının engellenemediğini" söyleyen sanık avukatlarından Nadir Latif İslam, mahkeme heyetine "Hepimiz insanız, siz de birgün burada yer alabilirsiniz" dedi.

SANIK MI ŞİKAYETÇİ Mİ?

Sanık avukatları bu sözleri kafalarını sallayıp desteklerken Ömer Tanlak'ın avukatları da yer değiştirmeye çalışıyorlardı. "Bir avukata yakışmayacak davranışlarda bulunuyorlar, bize küfür ediyorlar. Biz müdahil avukatların oturacağı bölüme oturalım" diyen Nusret Senem'i, Avukat Mustafa Çiçek'de onaylıyor, ancak duruşma hakimi "siz sanık avukatısınız, bu nedenle sanık avukatlarına ayrılan yere oturmak zorundasınız" diye isteklerini reddediyordu.

Tartışma konusu olan bir başka durum da müdahil avukatlarla ilgiliydi. MHP ve ülkücü kuruluşların mensuplarınca öldürüldüğü iddianamede yer alan Kemal Türkler, Cevat Yurdakul, Halil Güllüoğlu ve Hüseyin Cahit Çevik adına duruşmalara katılmak isteyen avukatlar, "katılıp katılamayacakları daha sonra kararlaştırılacak" denilerek dışarıya çıkarılıyordu. Bu arada CHP kayyumlarının istemi üzerine CHP adına duruşmalara katılmak için başvuran avukat da dışarı çıkarılanlar arasındaydı.

İlk gün yoklama bitip, kimlik tesbitine geçildiğinde Yozgat eski milletvekili Ali Fuat Eyüboğlu sözalarak "Avukatım Leman Yetkin'i azlediyorum" dedi. Bunun üzerine söz alan avukat "Leman Yetkin benim. Ben zaten onun avukatlığını yapmayacaktım, sırası gelince söyleyecektim, o benden önce söyledi" diye açıklama yaptı. Bu açıklama salondaki gergin havayı kısmen dağıttı. Duruşmanın ikinci günü elden ele bir pusulanın geçirilmek istendiği ve bunun görevli bir er tarafından yakalanarak Askeri Savcı'ya verildiği açıklandı. Pusulayı Savcı Soyer, Duruşma hakimine verdi ve Hakim Özenirler okutarak dosyaya koydu. Ele geçirilen pusulada "Kim kabul ederse onun üzerinde kalır. Samsun yolu üzerinde bir bağ evine bıraktık. Sonra da silahı gömdük. Silah atmaya değil, bahçeye çalışmaya gitti, dersin. Bekçinin haberi yoktu dersin" yazıyordu.

Daha çok gösteri havasında geçen ilk duruşmada bazı avukatlar kalkıp gerekli gereksiz "dim dik ayaktayız", "siz de burada yargılanabilirsiniz" derlerken, hatta, "ilmik boynuma geçse ben bu şartlarda konuşmam" diyen sanıklara rastlanıyordu.

Mahkeme salonundaki bu tür davranışlar ikinci gün hakimi red istemine ulaştı. MHP'lilerin avukatlarının bu konudaki istemini, yani "davaya gönüllü olarak talip oldukları, ön yargılı bulundukları" iddialarını geçerli saymadıkları için Hakim Binbaşı Özenirler ve Hakim Yüzbaşı Kayacan mahkeme heyetinden çekilmeyeceklerini açıkladılar.

"Kimlik tesbitinin" tamamlanmasından sonra mahkeme heyeti, duruşmaya 25 Ağustos 1981'e kadar ara verdi.

Beş günlük aradan sonra devam edilen MHP Davasında, iddianame okundu.

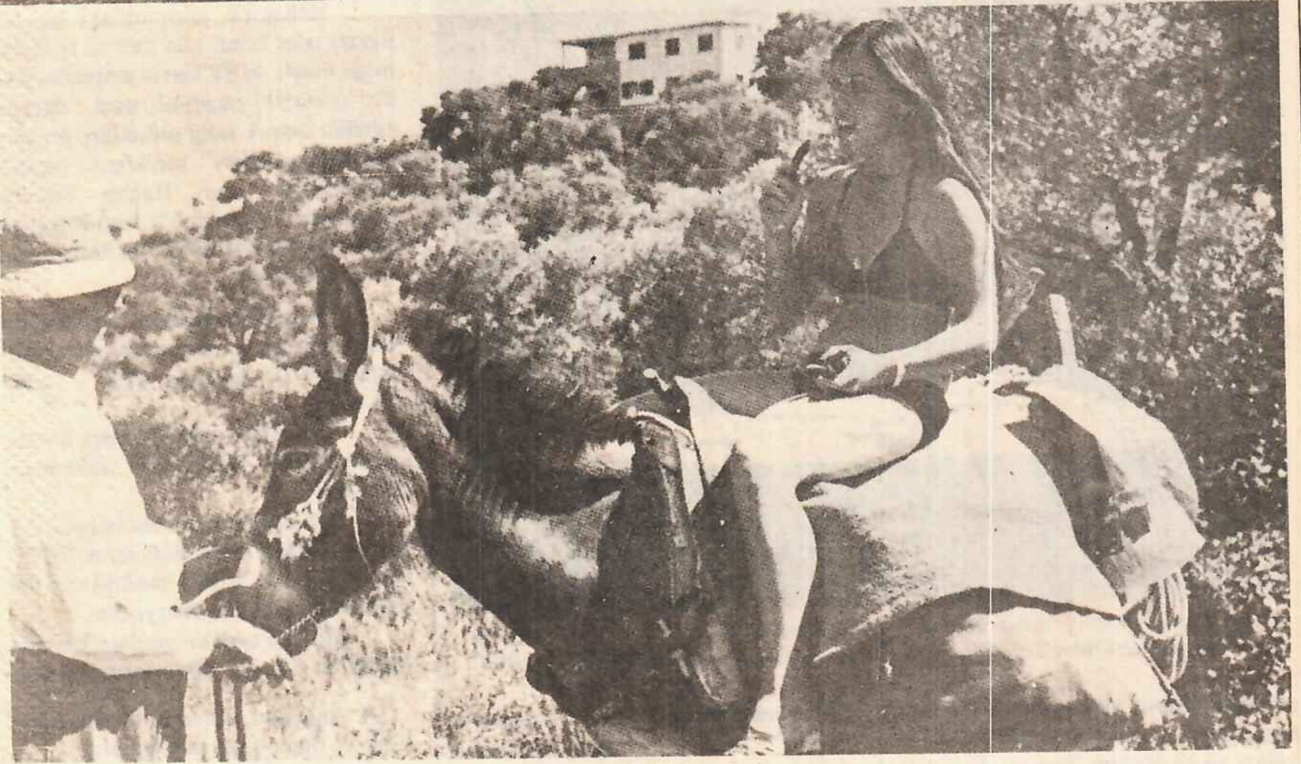
945 sayfa olan iddianamede Alpaslan Türkeş dahil 220 sanık TCK'nın 146/1 ve 149/2 maddelerinden idam istemi ile yargılanıyorlar.

İddianamedeki suçları ise ana başlıkları altında şöyle toparlanabilir:

- Anayasal düzenin, cumhuriyetçilik ve demokrasi prensiplerine aykırı olarak, devletin tek bir kişi tarafından yönetilmesi amacına yönelik değiştirilmesine zor yoluyla kalkışmak.
- Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlandırarak toplu kıyıma yönlendirmek, toplu kıyıma neden olmak, bu cürümlere katılmak.
- Silahlı cemiyet oluşturmak, 146/1 ve 149/2 maddelerindeki suçları işlemek.
- Bir şeyi işlemek ve işlemesine müsaade etmek için bazı örgütlerin oluşturdukları baskı gücünden yararlanarak tehdit etmek.
- Silah kaçakçılığı yapmak.
- Silahlı gasp.
- Hırsızlık.
- Cinayet, bombalama, kurşunlama, kundaklama.
- Cürüm eşyası saklama.

Bu ve benzeri suçlarla yargılanan MHP ve ülkücü kuruluş mensupları hakkındaki davayı,

"siyasi parti yargılanıyor" diye savunmaya çalışan avukatların yanısıra yurtdışındaki MHP'nin yan kuruluşları da "Milliyetçiler yargılanamaz" diye gösteri yapıyor, ellerinde siyah çelenkler elçilik kapılarında dolaşıyorlar. Tek tek sayılan yüzlerce cinayet, yakma, yıkma, kundaklama faaliyetini halkı birbirine kırdırma çabasını iddianameden okuyan Askeri Savcıdan sonra MHP davasının ikinci aşamasını, sorgulama safhasını izleyeceği.

Bir mutlu Hollanda'lı

"DÜŞÜNÜN HOLLANDA'DA MUTLU BİR ANTALYA'LI"

FİKRET OTYAM

AZ gelişmiş ülke çizgisinden gelişmekte olan ülke noktasına yaklaştırılmaya çalışılan Türkiye'nin bir dış gelir kaynağı da kuşkusuz turizmdir. Geçen yıllar bu konuda "büyük patlamalar beklendiği" yetkili ağızlardan belirtilmişti. Ne ki bu patlamaların turizmde değil, iş yerlerine, evlere, otomobillere, kahvelere atılan dinamitlerden olduğunu uluşca gördük, duyduk.

Şimdileri bu tip patlamaların çok şükür ardı arkası kesildi, gerçek turizm patlamasını bekliyoruz. Çünkü TRT televizyonu buna katkıda bulunuyor. Çoğu kişinin gördüğü gibi cennet ülkemizin patlamaya katkıda bulunacağı turistik noktalar bir filmle yabancılara değil de bizlere gösteriliyor, üstelik etkili ve güzel bir şarkıyla da bu gösteriler süsleniyor. Bunlardan bir tanesini çok seviyorum, "Düşünün Antalya'da mutlu bir Hollanda'lı" dizeleri olanını.

Gazipaşa'da tek izlence ve eğlence olanağımız TV'dir. Daha düzen ayarı verilirken açıyorum TV'yi, böylesine tutkunum. Hele o turizm patlamasına katkıda bulunacak film başlayıp, sıra "Düşünün Antalya'da mutlu bir Hollanda'lı" ya geldi mi tüm yorgunluğumu unutuyorum ve hemen bu buyruğa uyup düşünmeğe başlıyorum. Gerçi sayın büyüklerimiz fazla düşünmenin bedene ve sindirim sistemine olumlu sonuçlar getirmeyeceğini öne sürselerde, insan düşünmemezlik edemiyor. Düşünüyorum, Antalya'da olan, mutlu bir Hollanda'lı alt tarafı, bayan, ne olmuş yani? Bu mutlu kişi bir Merih'li, Mars'lı, Venüs'lü bir bayan turist olaydı o zaman şaşırır ve daha iyi düşünürdüm.

DÜŞÜNÜN

Ama beni en çok mutlu eden TV'nin "Düşünün" sözcüğünü bu nedenle de olsa kullanması! Zira yapılan işlere bakılınca TV'de "düşünce" ile uzaktan yakından ilişkili birşey bulmak olanaksız! Dedim ya bu düşünün buyruğunu alınca da daha çok düşünüyorum.

Ve karımla düşüne düşüne biz de Avrupa yollarına düşdük gide gide ta Hollanda'ya vardık! Hollanda bir lâleler ülkesi. Lale soğanlarıda 475 yıl önce bizim ülkeden götürülmüştür Hollanda'ya. İslamiyetin baş kurallarından, buyruklarından birisi de "nezafet" yani temizliktir ve de imandan gelir. Bizim ülkede mermer kurnalı, sıcak suları şakır şakır akan eskiden ne kullanılırdı bilemiyorum ama sanırım bir asıra yakın Hacı Şakir efendinin mis kokulu sabunları ile bedenler kirden arınırken bizim Gazipaşa deyimiyle "cavurlar", kokmamak için esans sürünüyor, bu işe ayrılmış küçük odacıklarda pudralanıyorlardı. Buna karşın Hollanda'yı çok temiz buldum yani frenk Hollanda islamiyetin bu buyruğunu yüzdeyüz almışlar vede tastamam uygulamağa başlamışlar.

Zaten bir buyruk, gereken bir iş tastamam uygulanmadı mı ko git-

sin! 1961 Anayasa'sının tastamam uygulanmamasından ve bundan şiddetle kaçınılmasından garip başımıza nelerin geldiğini ulusca yaşamadık mı?

İşte, temizlik babından buyruğun tastamam uygulandığı Hollanda'nın başkentinde o cennet parklardan birisinde otururken —sanırım pala bıyıklarımdan olacak— kibar bir Hollanda'lı yanıma yaklaşıp hangi ülkeden olduğumu sordu, "Türkiye'den" deyince şaşırdı, bizim "Nolamaz" ın Flamanca'sını kullandı bu sefer ben şaşırdım biraz da sinirli olarak "Türklüğü bana yakıştıramadınız mı?" dedim. "Yo" dedi adam "bilakis çok sevindim, ben bir Türkoloğum, ülkenizi çok severim 5 kere geldim, şiş kebabı, lokum, baklava, Bosfor ah nasıl unuturum bunları" hemen garsonu çağırdı içecekler ısmarladı ve aklına ne gelirse sormağa başladı, baktım bunlar şiş kebabı lokum gibi şeylerden çok öte. Özellikle göz altında konuk edilme süresinin 90 günden 30 güne indirilmesi çalışmalarının batılı demokrasilerde çok olumlu karşılandığı idi. "Tabii" dedim "haklısınız ama sevinmek gerekirse sevinmek, mutlu olmak gerekirse mutlu olmak önce bize, bizim halkımıza düşer çünkü konuk edilen sizler değil bizleriz, bizimkiler ama yine de "thank—you"

Elindeki gazeteden tek sütunluk bir haberi işaret etti şöyle bir baktım Özal..... Ankara..... New—York..... Türkiye..... IMF..... Bank.... gibi sözcükler var.

"Çok çalışkan bir başbakan yardımcısı sizin Mr. Özal ve geziyi de çok seviyor, para bulmak için çırpınıyor ah bizde de böyle çalışkan bakanlar olsa ne talihli bir ülke olurduk" deyince yine tepem attı, "hayır bayım" dedim "Bay Özal para peşinde falan koşmuyor gerçi dövizden yana biraz sıkıntımız var ama bu kadarı sanırım sizde de var. Bay Özal'ın mahdumları Amerika'da okumaktadır ve bizim bakan oğluna çok düşkündür ol nedenle oğlunu görmeğe gider Amerika'ya hafta sekiz gün ondokuz, bir de aldığı kilolara bakılırsa Amerikan yemeklerine de hayli düşkün! Eski zamanların ayakkabı tabanlarına benzer haşmetli

Hollanda'da mı, Antalya'da mı?

"steak'lerine" Bu sevimli kibar Hollanda'lı adresimizi aldı, verdik yeniden görüşmek üzere ayrıldık. Sabah otelin kapısında bir telaş, kocaman siyah resmi bir araba üniformalı bir şoför siyah elbiseli iki bay. Hollanda Kraliçesi bizimle görüşmek, tanışmak istemiş, kabul ettik, gittik görüştük ve onurumuza muhteşem bir şölen verildi bir de dizbağı nişanı taktılar. İşte ne olduysa bundan sonra oldu, radyolar, gazeteler, TV'ler sanki başka bir iş yokmuş gibi bizden söz etmeğe başladılar. Büyük gazetenin sürmanşet başlığının çevirisi şöyle:

"DÜŞÜNÜN HOLLANDA'DA MUTLU İKİ ANTALYA'LI"

TV'de ardı ardına röportajlar yaptılar, beni gerçekten terleten sorular yönelttiler bu röportajların birer kopya bantlarını da bize armağan ettiler. Son röportajın banttan çözümü şöyle:

"Sayın bayan ve bay Otyam sizler sade bir Türk vatandaşısınız ülkeden nasıl çıkabildiniz?"

"oto—stopla"

"Hayır onu sormadım çünkü bir Türk vatandaşı üç yılda bir seyahat özgürlüğünden yararlanabilir"

"Evet biz de üç yıldır ülkemizde oturmak hakkını doldurduk ve çıkabildik"

"Kahve içiyor musunuz, nasıl?"

"Lütfen, orta şekerli olsun yanında da soğuk bir soda"

"Hayır, yani demek istiyorum ki ülkenizde kahve yok deniliyor bildiğimiz kadarıyla Türkler kahvesiz edemezler"

Şimdi, yedi düvelin bizi izleyen milyonları önünde asırlardır süregelen kahve tiryakiliğimize nasıl acımasızca son verildiğini bir fincan kahvenin insanlara çok görüldüğünü, bununsa döviz yokluğu ayağıyla nasıl karambole getirildiğini söylesem eleştirsem ve bunun halâ reva görüldüğünü açıklasam, bu, biliyorum ki resmen ve alenen bir sıkıyönetim suçu olacak; kahvenin sadece şu sıralar mutlu turistler için ithal edileceğini bildirsem gavurcukların aklı hiç mi hiç almayacak! Tüm bunları şıpınadak kafamdan geçirip yanıtımı verdim:

"Kahve olmuş olmamış beni ilgilendirmiyor, zira doktorlar kesinlikle yasakladılar siz önerdiğiniz için, doktordan kaçamak yapıp içerim dedim. İkinci Dünya Savaşından kalma alışkanlıklarımıza uyarak nohutu tercih ediyorum vede çayı"

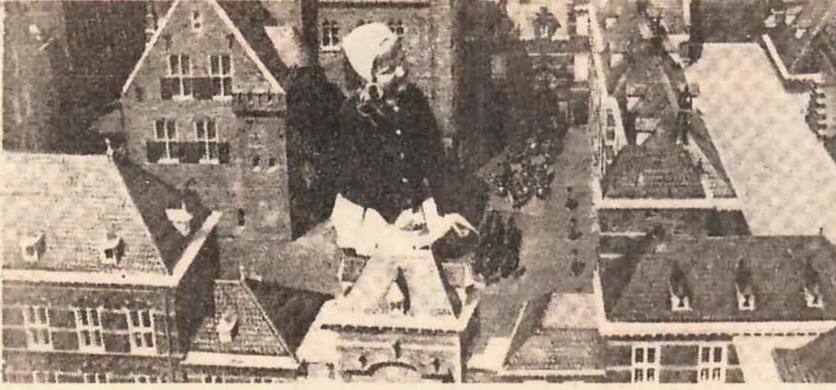
Adam damdan düşer gibi soru verdi:

"Peki bay Otyam, idamlar için ne diyorsunuz?"

"Bakın sayın bay sorucu, ben oldum olası insanın insana şu veya bu şekilde kıymasına kesinlikle karşıyım hele düşün suçundan yargılamalara bile tümden karşıyım"

"Ama idamlar?"

"Bakınız onlar bomba ve dinamit attılar özellikle dinamit. Bilirsiniz dinamit her ülke için önemli bir madde. Bizim ülkemizde çok

Hollanda'nın La Haye'deki "en küçük kenti" Madurodam.

yakından biliyorum yakın zamana kadar dinamit yokluğundan ülkemizin Güney Doğu bölgesinin de kaderini değiştirecek bizi çağdaş uygarlık düzeyine biraz daha yaklaştıracak Orta Doğu ve Balkanların en büyük barajı Atatürk Barajı Urfa Su Tüneli ve o canım büyük ovaları sulayarak bereket saçacak işlerin yapımı için dinamit bulunamıyordu. İşte bu ahval ve şerait altında bizler elektrik enerjisi komünist Bulgarlardan alacak kadar zorunlu hale düştüğümüz sıralarda bu baylar o çok değerli madde dinamitleri, dağ taş yerine evlerde, kahvelerde, işyerlerinde, sokakta duran otomobillerde kullandılar, işleri aksattılar. Dinamiti böylesine bilinçsiz ve haksızca kullandıkları için Nobel roman ödülünün müebbet ve müzmin adayı romancı Yaşar Kemal yerine bunlara verilmesini beklerdim"

Bu ustaca yanıtımdan adam pek birşey anlamadı şaşkın şaşkın bakıyordu yüzüme, zaten benim amacım da birşey anlamaması idi.

"Peki sayın Otyam okuma yazma seferberliğiniz ne oldu?"

"Biz kadim seferberlikten bu yana hertürlü seferberliğe düşkünüzdür. Okuma yazma seferberliği de seferberlik tutkumuzun bir halkasıdır. Ne mi oldu? Ne olacak? Ne bekliyordunuz elbette olanca hızıyla sürdürülüyor, milletimiz suya olduğu gibi okumaya yazmaya da susamış hasret kalmış, öylesine susamış ki dağdaki 90 yaşındaki çoban bile seferberliğe uyup kurslara yazıldı"

"Peki ne okutacaksınız bunlara" Kağıt mı yeter bu kadar insana?"

"Tamam, elbette bunun da önlemi alındı kağıda ardı ardına zam yaptık, posta ücretlerine ardı ardına hem de millete hiç haber vermeden muazzam zamlar koyduk yani öyle ha deyince kitap mitap, dergi mergi çıkamıyacak, düşünün normal bir kitap 400—500 lira neredeyse yarısına da yakın PTT giderleri! Durum bu olunca kaç kişi kitap ve dergi alıp okuyabilir? Ama halkımız, inanın okumaya çok düşkündür bunun da çaresini bulduk, kitaba verecekleri parayı, adım başında şubeleri olan tefecilere şimdiki adıyla bankerlere, bankalara yatırıp korkunç faizini almayı bekliyorlar. Sonra okuma öğrendiler diye hemen okumaları da şart mı? Günü gelende hem okurlar hem de yazarlar, buna ait eski bir türkümüz de vardır, (Hem okudum hemi yazdım yalan dünya senden bezdim.) Şimdi bunun okumasını yazmasını bırakıp ençok "dünyadan bezdikleri dizesini söylüyorlar"

"Peki dolara bağımlılık için ne düşünüyorsunuz?

"Dolara bağlıyız. Hele hele NATO'ya bağlıyız" CENTO'ya da bağlıydık ama bağlayanlar iyi bağlamamışlar ki yakın bir zamanda çözülüverdi. Biz özellikle IMF'ye bağımlıyız. Keza OECD'ye. FİLA, FİFA, ACFPTS'ye OİCURUFA,İLO'ya EGO'ya, İETT'ye bağlıyız, bağımlıyız, daha çok şeyle bağımlıyız ama değerli vaktinizi almak istemiyorum. Bizim Freidman'ımız Sayın Özal'ın şimdilik gizli tutulan bir planını birazcık açıklamak isterim. Daha önceki sözlerim şakaydı, Sayın Özal Amerika'ya neden böylesine sık gidiyor, nedeni şu; Sayın Özal Türk parasını dolara bağımlılıktan kurtarıp doları Türk parasına bağlamaya çalışıyor, umud ederim ki bunda da yakın bir gelecekte başarı sağlayacak, dolar Türk parasına bağlandığı andan itibaren bu sefer dolar şimdileri bizim paramızın olduğu gibi akıl almaz bir biçimde değer yitirecek. Amerika'nın merkez bankası idare merkezi bizdeki gibi günde üç kere değil tam otuzüç kere —ki otuzüç rakamı uğurlu bir rakamdır ve Sayın Özal oldum olası otuzüççüdür— ilan edilecek. Peki ne mi olacak? Olacağı şu; petrol de dolara bağlı ya, bu sefer petrol fiatları da düşecek petrol fiatları düşünce petrole akıttığımız milyarları bu sefer ülkenin neredeyse tastamam durmak üzere olan ana ve ana olmayan yatırımlarına dökeceğiz, dökünce süratle kalkınıp gelişeceğiz, meselebu kadar basit"

"Çok teşekkür sayın yazar, son sorumuz çok güncel bir soru, (N) bombası, bunu nasıl karşılıyorsunuz?"

"Hiç umurumda değil! Yalnız insânî olmasını saygıyla karşılıyorum yapıları ayakta tutup sadece insanları kahrederek iki üç dakika içinde öldürüyormuş. İyi ki hayvanı bir bomba yapmadılar! Madem sordunuz ben size başka bir haber vereyim bizim gerçekten insani bir bombamız var ve haylice de stokumuz"

Adam masadan düşeyazdı, bir yandan da haykırırcasına soruyordu:

"Nedir bu, lütfen hemen açıklayın"

"Evet, bizim bombamız (Z) bombasıdır, denemeleri de epeydir yapılıyor, üstelik çok başarılı olduğu resmen ve alenen kanıtlandı. Biz, bu bombaya kısaca (Z) diyoruz ve kademe kademe uyguluyoruz, tümünün adı (ZAM) dır. Bir mala haberli habersiz ardı ardına zam patlatıyoruz, bu çok insani bomba önceleri pek etkili olmuyor, etkisini yavaş yavaş gösteriyor, bünye ve cüzdanlar muafiyet kesbederken yani yavaş yavaş alışırken hemen bir (Z) daha patlatıyoruz, bir daha, bir daha, bir daha, bir daha insanlar şaşkına dönüyor anlatılmaz bir öfke başlıyor, bunu artırmak için bir (Z) daha patlatıyoruz sonra insanlarda akıl almaz bir şaşkınlık başlıyor ardından umursamazlık! Sonra da hallerine bakıp katıla katıla gülüyorlar, gülerken düşünceleri yok oluyor, beyin görevini yapmıyor keza

mide, buna bağlı olarak sindirim sistemi duruyor, yemeden içmeden kesiliyor insan, ardından unutkanlık. Bu önce kahvede denendi şimdileri kahveyi belirli bazı kişiler dışında hatırlayan bilen yok gibi. Mesela bir başka örnek, sizlerin çok iyi bildiği ünü dünyada yaygın türk rakısı. Alkol, üstelik bünyeye zararlıdır, insani bir açıdan yaklaşıp rakıya üç dört kez (Z) patlatıldı etkisi şu oldu, halkın efkârı daha da arttı! Efkârını dağıtmak için kendini iyice rakıya bağımlı kıldı, hemen yüksek dozda iki (Z) daha atıldı sonuçta stoklar çoğalmaya başladı ve rakı da unutuldu! Ek olarak kalitesi de zaten sağlık kurallarına tastamam ters düşürülecek hale getirilmişti, içesi olan bile içemiyordu. Ben şahsen anasonu tastamam kullanılmış su kattığınız, zaman süt gibi beyaz olan rakıyı yeğlerim ne ki bu olmayınca yolunu buldum, biraz beyaz ÇBS koyuyorum, o, istediğim aklığı sağlıyorum, ama herkes benim gibi ressam değil ki? Keza sigara, bu da bedene zararlı! Yirminci asırda Dördüncü Murat gibi tütünü yasaklayamazsınız peki ne yapmalıydı? Önceleri ortadan yok ettik halk şaşkına döndü sonra yavaş yavaş piyasaya sürdük tabi muazzam bir (Z) patlatarak. Halk özlemişti ya bu (Z) bombasına aldırış etmedi sigaraya kavuşmanın mutluluğu ve coşkunluğu içindeyken hatta açıkçası şaşkınlığı içindeyken ardı ardına yüksek dozda (Z) uygulandı bir yandan da kalitesi iyice kötüleştirildi değil tütünü, bu kalitesizlik ambalajında dahi uygulandı! Son kez bir zam daha atılınca fabrikalar üretimden vazgeçtiler çünkü stoklar dağlar gibi yığılmıştı. Bunları az gelişmiş ülkelere satıp döviz sağlayacağız. Kısaca demek istiyorum ki kanımca bizim (Z) bombası Amerikalıların (N) bombasından çok daha insanıdır."

Tam bu sırada hafif bir deprem başladı, sonraları şiddetlendi, toparlandım, baktım eşim Filiz:

"Amma uyudun ha" dedi "saat sabahın yedisi kalk artık, dağdan adaçayı topladım taze taze balkona çıkıp birer tane içelim"

Uyandım. •

KİMSENİN İSTEMEDİĞİ YASA

- **Yüksek öğretimde köklü sayılabilecek değişikliklere yol açacak nitelikte bir Yasa hazırlanırken üniversitelerden gür bir ses yükselmemişti. Bu sessizlik Ağustos ayı ortasında Üniversitelerarası Kurulun yaptığı olağanüstü bir toplantıda yırtılır gibi oldu. Toplantıyı izleyen günlerde çeşitli üniversiteler açıklamalar yaparak Yasa Tasarısını sakıncalı bulduklarını açıkladılar.**

- **Tasarının bu haliyle Anayasal bazı değişiklikleri şimdiden başlattığı da öne sürülen görüşler arasında.**

- **Birçok ülkenin ünevirseteleri bağımsız öğretim üyelerinde doktora koşulu aramazken, öğretim üyesi sıkıntısının doruğuna vardığı ülkemizde doktoranın yeterli sayılmamasının nedenlerini açıklamak zordur. Batı Berlin Teknik Üniversitesi Rektörlüğünü bir Doktor asistanın yaptığı unutulmamalıdır.**

ARAYIŞ'IN 23. sayısında, "Bu Suskunluğun Nedeni Açıklanmalı" diye, bir yorum yer alıyordu. Üniversite çevrelerinde ilgi gören bu yorumda, üniversiteleri siyasal iktidarların atoynatabilecekleri alan yapacak, üniversite sayısını artırarak üniversite enflasyonuna hız katacak, üniversiteleri yüksek okul ve öğretim üyelerini de okul öğretmeni düzeyine indirgeyecek, üniversitelerin araştırıcı yetiştirmesini engelleyecek gündemdeki Üniversiteler Yasa Tasarısının sakıncalarına değiniyor, üniversitelerin düşünen öğretim üye ve yardımcıları konuşsalar da, yetkili kurulları neden susuyorlar diye soruyorduk.

ELVEDA TOPLANTISI

Üniversitelerarası Kurul, 16 Ağustos 1981 günü yaptığı olağanüstü toplantıda suskunluğu yırttı. Kurul, yasayla oluşturulmak istenen Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) yetkilerini sakıncalı buluyor, rektörlerin ve dekanların "Başkanlık Sistemi" uygulayan ülkeleri bile aşan boyutta seçim yerine Devlet Başkanınca atanacak olmasını hazmedemiyor, üniversitenin beyin vetiştiren akademik kademelerine vurulmak istenen darbeleri üzüntüyle karşılıyor ve "üniversitelerin onuru"nu kurtaracak biçimde güçlü bir sesle yasaya karşı çıkıyordu. Kısacası, üniversitelere sahip çıkan Kurul, üniversiteye hücum kampanyasına karşı onurlu ve bilinçli uğraşı başlatıyordu. Bu uğraşta, danışma meclisi aday adaylığına başvurmuş olup da, davranışı nedeniyle seçilmesini rizikoya iten öğretim üyelerinin bulunması da uğraşının onurunu artırıyordu.

Üniversitelerarası Kurul Başkanı Sayın Prof.Dr. Türkân Akyol, Milli Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu'nda şu sözlerle tasarıya karşı çıkışı anlatıyordu.

"İdari özellikleri tamamen kaldırılmış üniversiteleri, siyasal iktidarların etkisine tabi kılacak bir sistem kurulmuştur. Demokrasiye geçiş döneminde kabul edilebilecek böyle bir sistemi, üniversiteler için daimi ve normal düzen olarak kabul etmenin, ileride memleketin kaderini olumsuz yönde etkileyecek sonuçlara yol açacağını söylemek bir kehanet sayılmamalıdır." Üniversitelerin düşünen öğretim üye ve yardımcıları sayın Ak-

Yasa Üniversitelerde yeni düzenlemeler getirecek.

yol'un bu konuşmasına eklenti yapmak gereğini duyuyorlar, "**demokrasiye geçiş döneminde bile üniversitelerin özerkliğinden ödün verilmeyeceğini**" anlatıyorlardı.

Üniversite son yıllarda, ülkemizin öteki kurumları gibi işlevini gereken biçimde yapmamış olabilirdi. Ancak toplumun yakındığı anarşinin üniversiteden kaynaklanmadığını sıkıyönetim mahkemeleri en açık biçimde sergiliyordu. Toplumsal işlevinden vazgeçilemeyecek üniversite, son yıllarda gereken biçimde çalışmadı diye cezalandırılabilir miydi? Bu sorunun yanıtı koskocaman bir "HAYIR" idi. Üniversitenin cezalandırılması gerektiğine inananlar olabilirdi, ama onlara aydın denilemezdi. Ekonomik sıkıntıların gün geçtikçe arttığı, yasaların ve anayasanın rafa kaldırıldığı, büyük kentlerin teksasın kovboy döğüş alanlarına benzediği yakın dönemde, üniversite yine de araştırma ve eğitim görevini yapabilmiş, araştırmalarıyla ülkenin sorunlarına çözüm gösterebilmişti. Demokrasinin kazaya uğramasından suçlu sayılamayacak üniversite, niçin demokrasiye geçiş diye özveride bulunsun isteniyordu. Eğer ülkemizde gerçek bir demokrasi kurulacaksa, özgür üniversiteler onun ayrılmaz parçası olacaktı. Demokrasinin beşiği İngiltere'de, orta çağdan bu yana üniversite özerkliğinin titizlikle korunmasının bir anlamı vardı. Atatürk'ün "hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözü, özgür üniversitelerle yaşayabilirdi.

DAHA ÖNCE NE DENİYORDU?

Üniversitelerarası Kurul'un yasa tasarısına karşı çıkışı, 16, 17 ve 18 Ağustos 1981 günleri basında yankılanırken, üniversite çevrelerinde bir soru da canlanıyordu. Bugün için sakıncalı Üniversiteler Yasa Tasarısı'na karşı çıkan bu Kurul, yasa çalışmasının başladığı ilk aylarda, şirin gözükmek istercesine gündemindeki tasarıya az çok benzeyen, özerkliğin sınırlanmasını kabul eden, profesörlerin haklarını koruyan, ama doçentlerin, doktorların, uzmanların, asistanların haklarından ödünler veren bir yasa taslağını kendi hazırlayarak yetkililere sunmamış mı idi? Oysa Arayış, 21 Şubat 1981 günü yayınlanan birinci sayısında Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanmakta olan yasa tasarısının sakıncalarını, çalışma metnindeki maddelerden yapılmış alıntılarla sergiliyordu ve tasarıda herşey olan Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) için şu öneriyi yapıyordu:

"**Yüksek Öğretim Kurulu'nun iktidarların emrinde bir kuruluş olmasını sağlayacak hükümlere yer verilmemelidir.**"

Demokrasiden vazgeçilemeyeceği gibi üniversite özerkliğinden vazgeçilemeyeceği de anlaşılınca, Üniversitelerarası Kurul karşı çıkış görevini yaptı. Milli Güvenlik Konseyi Komisyonu'na Üniversitelerarası Kurul'un götürdüğü yeni öneri, bir başka yeni tasarı hazırlanması.

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ BAŞLIYOR MU?

Öte yandan Yüksek Öğretim Yasa Tasarısı Türkiye'de Anayasal değişikliğin bir başlangıcı olarak değerlendiriliyor. Bu konuda Konseye bir rapor sunan Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Öğretim üyelerinden Doçent Mustafa Altıntaş şunları söylüyor:

"**Tasarı, yalnızca üniversite ve tümü ile yüksek öğretim kurumlarını düzenlemekle kalmamakta, yeniden düzenlenecek Anayasa ile kurulacak demokrasi hakkında da ipuçları vermektedir.** Bu bakımdan ayrı bir önem ve özellik taşımaktadır. **Bir kez tasarı, Üniversiteyi Anayasal bir kurum olmaktan, yüksek öğretimi devletin temel görevleri arasından çıkartmakta, boyutları ve yetkileri henüz belirlenmemiş Devlet Başkanlığı sistemini kurumlaştırmaktadır. Yeni Anayasayı hazırlamak ve demokrasiyi kurmakla ödevli Danışma Meclisi çalışmaları öncesinde, bu türden Anayasa değişikliğine varacak yasaların yürürlüğe konulması, anılan Meclisin görevlerine ve yetkilerine peşinen sınırlama getirme sakıncasını taşıyabilir. Bu bakımdan, tasarının, ya Anayasayı değiştirici hükümlerden arındırılarak yasalaştırılması, ya da varolan Anayasal çerçeve dışında bir yapı düşünülüyor ise, bu düşüncenin halkoyunca onaylanmasının beklenmesi yerinde olacaktır.**"

Üniversiteleri yeniden düzenleyecek yasa, iki sorunu çözümleyebilmeli. Bunlardan biri, üniversitelerin bilimsel, yönetsel ve akçalı özerkliğini tam anlamıyla sağlama ve güçlendirme sorunudur. İkinci sorun ise yüksek öğretimin ileriye yönelik olarak ülke gereksinimlerine, ekonomik ve toplumsal gelişmelere uygun biçimde ve demokratiklik ilkesine göre düzenlenmesidir. Üniversitelerde demokratik reformun nasıl yapılabilece-

ğini, 1978/1979 döneminde hazırlanmış tasarı bir ölçüde ortaya koyabilmişti. Şimdi yapılması gereken bu tasarının geliştirilmesidir.

ÜNVANLAR

Günümüzde birçok ülkede, doktora yapmış kimseler bağımsız öğretim üyesi statüsündedir. Doktora çalışmasının bir anlamı da, tek başına ve bağımsız olarak bilimsel çalışmada bulunma yeteneğinin kanıtlanmasıdır. Birçok ülkenin üniversiteleri bağımsız öğretim üyelerinde doktora koşulu aramazken, öğretim üyesi sıkıntısının doruğa vardığı ülkemizde, doktoranın yeterli sayılmamasının nedenlerini açıklamak zordur.

PARAYI VEREN...

Tasarı, yüksek öğretimi paralı kılarken, özel yüksek öğretim kurumlarının oluşumuna olanak tanımaktadır. Halkın öğrenim ve eğitim gereksinimlerini sağlama, devletin başta gelen görevi olmayı sürdürecek ise, yüksek öğretimi paralı kılma çabasından ve düşüncesinden vazgeçilmesi gerekmektedir. Güvenlik, savunma, yargı gibi kamu hizmetleri için ayrı bir ücret almayan devletin, temel bir kanun hizmeti olan öğretim-eğitim için ayrı bir ücret almasını anlamak mümkün bulunmamaktadır.

Başarılı olan, fakat maddi olanakları yeterli olmayanlar için getirilmek istenen sistemin kurulması ve işletilmesi mümkün ve yeterli olmayacağı gibi, bu alanda ortaya çıkacak yolsuzlukların önünü almak da zor olacaktır. Getirilmek istenen bu sistem ile, yoksulların okuyabilmeleri, başarılı olma koşuluna dayandırılırken, varsıl, fakat başarısız olanlara bu olanak açık tutulacaktır. Böylece, eğitim ve öğretim varlıklı kesimin bütünüyle tekeline sokulmuş olacaktır.

Arayış 23. sayısında şu öneriyi getirmişti. Yüksek Öğretim Yasası ile Üniversiteler Yasası birbirinden ayrılmalı ve Üniversiteler Yasası demokratik biçimde oluşacak ilk parlamentoya bırakılmalıdır. Umulur ki, yürürlükteki 1754 sayılı Üniversiteler Yasasında yapılacak, ancak demokratiklik ilkesini zedelemeyecek, öğretim üye ve yardımcılarının haklarını çiğnemeyecek bazı ivedi ve sınırlı değişikliklerle yetinilerek bu öneriye uyulur. İleriye yönelik demokratik üniversite ilkesinden sapılmaz, üniversitelerin hakları 1961 Anayasası'nda olduğu biçimde korunur. •

ULUSLARARASI ENERJİ AJANSI VE TÜRKİYE

Dr. MUSTAFA ÖZCAN ÜLTANIR

• Türkiye'nin Ajans üyeliği yasal boyutuna oturtularak kesinleşmiş değil. Oysa, 1978/1979 döneminde yeniden değerlendirilmek üzere dondurulan ilişki, 1980 yılından bu yana sürdürülüyor. Ancak, "Ajans üyeliği Türkiye'ye ne kazandırıyor, ne kaybettiriyor" sorusunun yanıtı ortalarda yok. Ajans'ın yedi yıllık işlevine bakarak, bu sorunun yanıtı araştırılmalı ve ilişkinin geleceği saptanmalı.

KAPİTALİST dünyanın enerji örgütünün ya da kurucusu olan Kissinger'in deyimiyle "Ekonomik NATO"sunun— adıdır Uluslararası Enerji Ajansı. Bu "Ekonomik NATO" petrol satan ülkelere ve özellikle Arap ülkelerine karşı kurulmuş bulunuyor.

Petroldeki yapay bunalımın 1974 yılında görülen birinci şoku, petrol dışalımı yapan ülkeleri örgütlenmeye iteliyordu. Böyle bir örgütlenmeyi ufukta gören ve koşulların yaratan Amerika, kendi önderliğinde kapitalist dünyayı kapsayacak enerji birliğini oluşturmakta geç kalmıyordu. Petrol fiyatlarının artış sürecine girmesinin hemen ardından, 1974 Şubat'ında Washington'da kapitalist ülke yöneticilerinin katıld'kları "Enerji Konferansı" bu amaçla toplanıyordu. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) basamağında hazırlıklar sürdürülüyor, 18 Kasım 1974 tarihinde imzalanan anlaşmayla Ajans doğuyordu.

Petrol tüketicisi kapitalist ülkelerin tekeli biçimindeki Uluslararası Enerji Ajansı'nın kurucu üyeleri, Ortak Pazar üyesi olanlar ve olmayanlar biçiminde ayrılıyor, 16 ülkeyle de sınırlanıyordu. Ortak Pazar dışından katılan kurucu üyeler; Amerika, Avusturya, İspanya, İsveç, İsviçre, Japonya, Kanada ve Türkiye idi. Ortak Pazar'dan katılanlar ise;Belçika, Danimarka, Federal Almanya, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İtalya ve Lüksemburg'du. Enerji konusunda kuzey-güney diyaloğuna ağırlık veren, petrol üreticilerini ve tüketicilerini aynı enerji örgütünde toplama düşüncesini öne süren Fransa, Ajans'ın kuruluşunu boykot ediyordu. Başlangıçta çekimser davranan Norveç örgüte katılıyor, Avusturalya, Yeni Zelanda ve Yunanistan sonradan üye oluyorlardı. Bugün 20 üyesi bulunan Uluslararası Enerji Ajansı'nın gelişme sürecindeki tek üyesi Türkiye'dir.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın temel ilkesi, üye ülkelerde ortaklaşa "uluslararası enerji programı" uygulamaktır. Enerji programına ve çalışma konularına göre, Ajans'ın görünür amaçları şöyle özetlenebilir:

• *Petrol tüketimcisi üye ülkeler arasında enerji ve ekonomik işbirliğini geliştirmek.*

• *Petrol ambargosu zamanlarında ya da üye ülkelerden birine uygulanacak ambargoda, bu yükü ortaklaşa taşımak.*

• *Olağanüstü koşullarda, üye ülkelerin oluşturduğu bütün kapsamında, gereksinim duyulan petrolün Ajans'ın öz kaynaklarından sağlanması için ortak çaba göstermek.*

• *Olağanüstü ve ivedi durumlarda petrol istemini düşürmek, petrol dağıtımını düzenlemek için ortak önlemler almak.*

• *Çokuluslu petrol tekellerinin danışmanlığından yararlanmak ve bunlarla işbirliği yaparak petrol sunumunu çözümlemek.*

• *Uzun süreli işbirliği kapsamında, petrolün yanısıra kömürden nükleer enerjiye ve yeni enerji kaynaklarına dek tüm enerji dallarında ortak davranış sağlamak.*

• *Ülkelerarasında bilgi akışını geliştirmek, dünya petrol piyasasını ve enerji dünyasını yakından izlemek amacıyla yaygın bilgi alış-veriş sistemi oluşturmak.*

Enerji kaynaklarında yeni arayışlar.

Ajans anlaşması gereğince, üye ülkelerin ellerinde bulundurmaları gereken 90 günlük petrol stoklarının denetimi örgüte bırakılmaktadır. Ajans, her üyesine petrol dışalımının üst sınırını gösteren kota koymaktadır. Böylece petrol dışalımı sınırlandırılmaktadır. Ayrıca Ajans tarafından petrol taban fiyatı saptanmakta, daha ucuz petrol dışalım olanağı bulacak ülkenin aradaki fiyat farkını Ajans fonuna yatırması sağlanmaktadır. Bu fonla, yeni enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve yeni teknolojilere yönelinmesi güvenceye alınmaktadır. Ajans bütçesi için üyelik ödentileri de yapılmaktadır. Enerji tutumluluğu, kömür teknolojisi, petrol çıkarımında verimin artırılması, nükleer reaktörler, jeotermal enerji sistemleri, güneş enerjisi, biomas çevrim, okyonus enerjileri, rüzgâr enerjisi, füzyon enerjisi ve hidrojen konularında Ajans, araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmaktadır.

SAKINCALI İLİŞKİLER

Ajans anlaşması uyarınca, her üye ülkenin ulusal enerji plan veya programları Ajans'da incelenmekte, değerlendirilmekte ve yönlendirilmektedir. Bu tutum, yönetimsel enerji işlerinde dış bağımlılık oluşturmaktadır. Ayrıca her üye devlet, kendi enerji kaynaklarını öteki üyelerin yatırımlarına açık tutmak zorundadır. Ajans, bu tür yabancı sermaye yatırımlarının sonuçlandırılmasına yardımcı olmaktadır. Ülkesine yabancı sermaye yatırımı yapılan devlet, yatırım yapan ülkeye "en çok kayırılan ulus" ilkesini uygulayacaktır. Buna göre enerji kaynağının sahibi ülke, yabancı sermayeye kendi uyruklarına tanıdığı hakların tümünü tanıyacaktır. Ajans kanalıyla girişilen yabancı sermaye yatırımlarını olumsuz yönde etkileyecek hiçbir yasal, mali, ekonomik değişiklik yapılmayacaktır.

Enerji konusunda kapitalist dünyanın bilgi bankası gibi gösterilmek istenen Uluslararası Enerji Ajansı'nın, uzun dönemdeki örtülü amaçları da şöyle kestirilebilir.

Petrol Satan Ülkeler Örgütü (OPEC) politik yollardan kıstırılarak, dünya petrol fiyatlarını denetim altına almak. Uluslararası petrol tekellerinin güvence alanını genişletmek. Kapitalist dünyada, enerji hammaddelerinin ortaklaşa kullanım düzenini oluşturmak, endüstriyel ülkelerin enerji sömürüsüne uygun ortam hazırlamak. Kapitalist dünyada yeni enerji teknolojilerine geçilirken, endüstriyel ülkelerin liderliğini ve onlara bağımlılığı pekiştirmek. Gelişmiş kapitalist ülkeler yararına, enerjide ekonomik işbirliği oluşturmak.

Merkezi Paris'de olan ve Amerika'nın güdümündeki Uluslararası Enerji Ajansı'nın üst organı, üye ülke temsilcilerinden oluşan "Yönetim Konseyi"dir. Kararların oy çokluğu ile alındığı Yönetim Konseyi'nde, her üye ülkenin petrol tüketim ölçütüne göre saptanmış ağırlıklı oy hakkı vardır. Bugün için ağırlıklı oyların toplam sayısı 153 ile sınırlıdır. Bu oylardan 53'ü Amerika'nın, 12'si Federal Almanya'nın, 10'u İngiltere'nin, 9'u Kanada'nındır. Oysa, Türkiye'nin yalnızca 4 oyu vardır ve hiçbir kararı etkilemesine de olanak yoktur. Oylarının toplamı 83 olan Amerika, Japonya ve Federal Almanya Ajans'ın yöneticileri durumundadırlar. Yanlarına Kanada, İngiltere ve İtalya'yı da alınca; kapitalist ülkeler doruğunun istemleri doğrultusunda işlemleri yönetebilmektedirler.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın anlaşması on yıl sürelidir. Ancak el attığı konularla, Ajans sınırsız ömürlü olacağını göstermiştir. On yılda bir kendisini yenileyeceği kuşkusuzdur. Ajans üyeliğinden ayrılma koşuluna gelince, girişten en az üç yıl geçtikten sonra çıkma başvurusu yapılabilmekte, bu başvurunun ardından bir yıl geçmesi gerekmektedir. O bir yılda da çeşitli politik baskılarla karşı-

laşılması olasıdır. Kısacası, Ajans'a giriş kadar kolay sanılmamalıdır çıkış.

YENİDEN DEĞERLENDİRME

Bu ay yapılan politik nitelikte Birleşmiş Milletler Yeni ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları Konferansı, enerjide bölgesel işbirliklerinin daha tutarlı olacağını, gelişme sürecindeki ülkeler dışlanarak kurulan örgütlerle enerji dünyasının yönlendirilemeyeceğini göstermiştir. Ayrıca, Uluslararası Enerji Ajansı'nın kuzey-güney diyaloğunda etkili olmadığı, Orta Doğu ülkelerinin tepkisini çektiği gözlenmiştir.

1981 yılının petrol şoku, petrol fiyatlarının artışından ya da petrol ambargosundan değil, petrol fiyatları düşerken bile doların değer kazanması sonucu, petrol faturalarının büyümesinden yaşanmaktadır. Amerika'nın güdümündeki Uluslararası Enerji Ajansı'nın ise, petrol sorununun bu boyutuna çözüm araması olası değildir.

Türkiye, yapısı tam belirginleşmeden, ilk petrol şokunun oluşturduğu huzursuzlukla, enerji dünyasında yandaş bulabilme ve yalnız kalmama çabasıyla, OECD bünyesinde kotarıldığı için Ajans'ın kurucu üyeleri arasında yer almış bulunuyor. Bu yer alış, enerji dünyasında yeni bir arayış özleminden kaynaklanıyordu denilebilir. Ancak yıllar geçtikçe Ajans'ın Türkiye dış politikasıyla bağdaşmayan ve ulusal çıkarlarla çelişen işlevleri de gözleniyordu.

Yıllarca Bakanlar Kurulu ve Parlamento onaylarından geçirilmediğinden, kesinleşmemiş ve yasal boyutuna oturmamış Ajans ilişkisi konusunda, bugüne kadar da alınmış bir karar yok. Oysa, 1978/1979 döneminde yeniden değerlendirilmek amacıyla dondurulan bu ilişki, Friedman ekonomistlerinin istemine uygun biçimde 1980'den bu yana sürdürülüyor. Türkiye'nin enerji programlarını ve petrol dışalımını denetleyen Ajans, enerji kaynaklarının yabancı sermayeye açılmasını istiyor. Türkiye, belki tek çıkarı olabilecek yeni enerji teknolojilerini geliştirme konusunda bile Ajans'dan yararlanamıyor.

Yedinci yılını doldurmakta olan Uluslararası Enerji Ajansı, Türkiye'ye ne getiriyor ve ne götürüyor ya da götürecek? İlişkinin geleceği ne olacak? Bu sorular artık somut yanıt bulabilmeli. ●

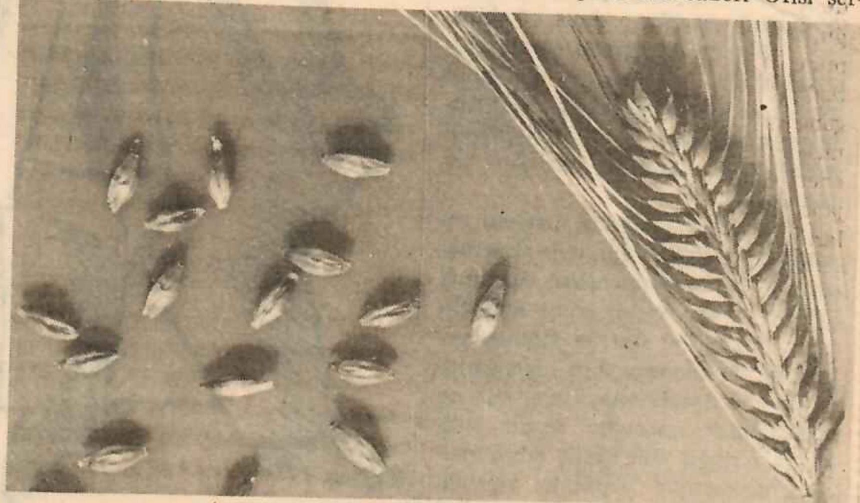
ARPA DA SORUN MU OLUYOR?

- **Türkiye'de buğdaya verilen taban fiyat 16 ile 20 lira arasında değişirken, yurtdışından alınması düşünülen buğdayın Türkiye'ye en düşük fiyattan alınırsa 25 liraya, daha kaliteli buğday alınırsa 30-32 liraya malolacağı hesaplanıyor.**
- **Yurtdışından alınacak buğday karşılığında gerekli olan döviz sağlanabilmesi için arpa dışsatımı yapılması düşünüldüğü Ticaret Bakanlığı'nca açıklandı. Bu yolla arpa dışsatımı aslında büyük ölçüde hayvansal protein açığı bulunan ülkemizde yeni bir darlığa neden olabilir.**

1980'de başlayan ve 1981'de daha büyük boyutlara ulaşan buğday sorunu köklü önlemler almak yerine dışalım yoluyla çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bakanlıklararası Ekonomik Kurul "Halkın ekmeği ile oynayan buğday spekülatörlerine haksız kazanç sağlayacak yolların tıkanması, stokçuların ve devletçe açıklanan buğday taban fiyatlarının korunması"nı, buğday dışalım kararına gerekçe olarak göstermektedir. Dışalım kararı buğday spekülatörlerinin haksız kazanç sağlamalarını önlemek açısından olumlu bir atılım olarak değerlendirilebilir. Ancak üreticiye verilen taban fiyatının düşük tutulmasının doğurduğu sakıncaların giderilebilmesi için, tarım ülkesi olan Türkiye'de buğday dışalımına olanak bırakmayacak biçimde teknik ve ekonomik önlemlerin alınarak uygulamaya konulması zorunludur.

Kuşkusuz buğday spekülatörlerinin bu tutumuna, buğday destekleme alım fiyatlarının düşük tutulması kadar, Ticaret Bakanlığının un dışsatımına izin vermesi ve bu kararını hasattan önce zamansız olarak açıklaması da önemli bir neden olmuştur. Böylece her türlü hazırlıklarını önceden tamamlama olanağını bulan tüccar, 16-20 lira arasında değişen fiyatlarla her bölgeden buğday almaya başlamış ve buğdayı una dönüştürerek yüzde 100 kârla un dışsatımına hazırlanmıştır.

Hızla artan gübre, tohumluk, tarımsal ilaç fiyatları nedeniyle, üretici yeterince bu girdileri kullanamamış ve ekiliş alanlarına göre 18.5 milyon ton olacağı açıklanan buğday üretimi, ancak 15 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, tüm buğday stoklarını 1981 ilkbaharında bitiren Toprak Mahsulleri Ofisi ser-

Arpa da buğday gibi sorun mu olacak?

best piyasa ekonomisi kurallarının sonucu olarak tüccara karşı yeterince buğday alma olanağını bulamayınca dışalımı yapılmasına gerek duymuştur.

Şimdi Ticaret Bakanlığından üç kişilik buğday alım komisyonu temmuz ayından bu yana ABD'den buğday almak için uğraş vermekte ve piyasa koşullarına göre 750 bin tona kadar buğday almayı plânlamış bulunmaktadır. Temmuz ayı borsa fiyatlarına göre yüzde 14 proteinli yumuşak buğday 194 ton/dolar, yüzde 13.5 proteinli sert buğday 201 ton/dolar ve kalitesi daha düşük diğer çeşitler 150 ton/dolar'dan işlem görmektedir. ABD'den gelen haberlere göre buğday alım komisyonu 500 bin ton buğday alımı için anlaşmaya varmış ve 225 bin ton buğday ülkemize gönderilmek üzere yola çıkarılmıştır.

Borsa fiyatlarına göre en düşük fiyattan satın alınmış olsa bile ülkemize buğdayın kilosunun 25 liraya malolacağı bir gerçektir. Daha iyi kaliteli buğday alındığı takdirde bu fiyat 30-32 lirayı bulacaktır. Üstelik bedeli döviz karşılığı ödenerek.

Öte yandan Ticaret Bakanlığından yapılan açıklamaya göre, başka ülkelerden alınacak buğday karşılığında arpa dışsatımının yapılması olasıdır. Henüz düşünce aşamasında olan bu karar uygulamaya konulduğu takdirde, hayvan varlığına göre yoğun yem yetersizliği bulunan ülkemizde, büyük ölçüde yem darlığı görülebilir; arpa fiyatları da şimdiye kadar görülmemiş boyutlara ulaşabilir. Böyle bir durum ise, ülke hayvancılığını on yıl geriye götürebilir. Aslında önemli ölçüde hayvansal protein açığı bulunan ülkemizde halkın dengeli ve yeterli beslenmesi yönünden yeni ve önemli sorunlar ortaya çıkabilir.

1980'de uygulanan yanlış destekleme alım politikasıyla üreticinin 40 milyar liralık kazancı tüccarın eline geçmişti. 1981'de ise, Türk çiftçisi yerine başka ülkelerin üreticileri kazanma yolunda.

ARAYIŞ, buğday dışalımı yapılırken, bunun karşılığında arpa dışalımına izin verilmemesini önererek ilgilileri uyarmayı bir görev saymaktadır. Çünkü, bu aylarda dışalımı yapılacak her kilo arpa için, kış aylarında iki kilo fiyatla —hayvanlarımızı aç bırakmamak amacıyla— bugün buğdayda olduğu gibi başka ülkelerden arpa dışalımının yapılması zorunlu duruma gelebilir. •

İNSAN HAKLARI VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

NECLA ARAT

• Kitleler bilinçlenip düşünmeye başladıklarında, düşüncenin gücü karşısında hiçbir kuvvet duramaz. Napolyon'un bu konuda Fontana'ya söyledikleri çok ilginç ve tüm insanlığın ders alması gereken sözlerdir. *"Bilir misin, dünyada en çok sevdiğim şey nedir? Sadece kuvvetle hiçbir şeyin kurulamaması. İki şey dünyaya hükmeder. Biri kılıç, biri düşünce. Kılıc eninde sonunda düşünceye yenilir."*

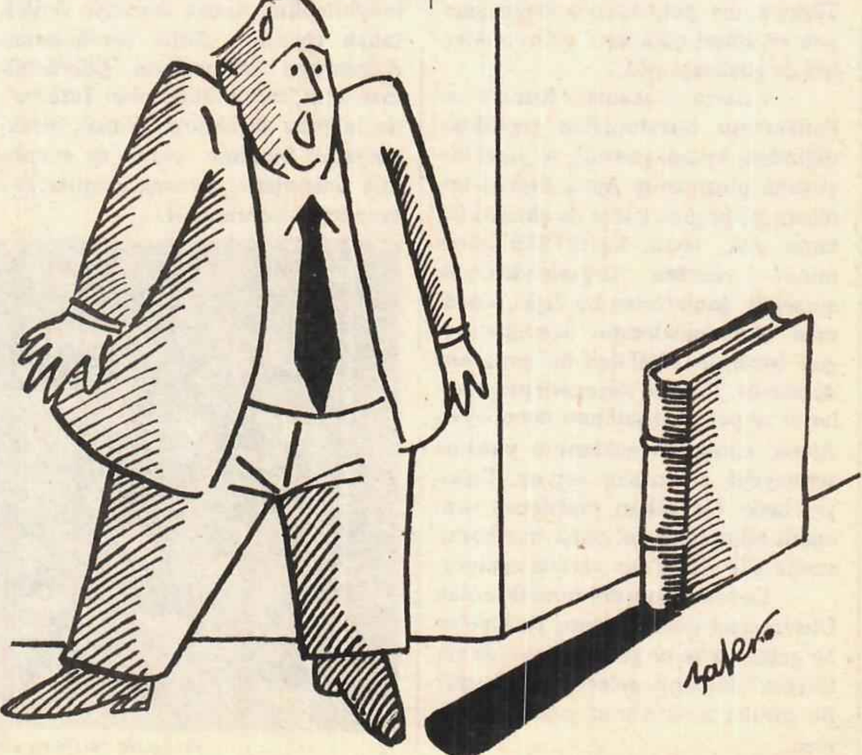
İNSAN Hakları Evrensel Bildirisi insan hak ve özgürlüklerinin temellerini açıklayan, en yetkin adalete ve dünya barışına ulaşmanın yolunun insan onuruna verilecek yüksek değerde bulunduğunu, insanlık onurunun ve eşit insan haklarının herkesçe tanınması gerektiğini vurgulayan bir bildiri.

Bildirinin ilk maddesi tüm insanların özgür, onur ve haklar yönünden eşit doğduklarını, us ve törelbilince (vicdan) sahip olduklarını ve birbirlerine karşı kardeşçe davranmaları gerektiğini dile getiriyor.

Biz bu yazımızda Bildirinin üçüncü bölümünde yer alan, özgürlüklere ilişkin düşüncelerin çağrıştırdığı bazı noktalara kısaca değineceğiz.

Üçüncü Bölümde yer alan 18, 19, 20. maddeler her insanın düşünce, törelbilinç, din, inanç, anlatım, toplanma ve dernek kurma özgürlüğü bulunduğunu; siyasal gücün temelinin halkın istenci (iradesi) olduğunu; herkesin özgürce seçilmiş temsilciler aracılığı ile kamu işlerinin yönetimine katılma ve bu haktan eşit olarak yararlanma olanağı bulunduğunu dile getirmekte.

Bu düşüncelerin artalanında özgürlük ilkelerini en iyi kavramış ve savunmuş düşünürlerden biri olan John Locke'un siyasal felsefenin bulundu-

ğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü O, siyasal hakların tümüyle insanlık onuruna, doğal haklara dayandıran bir filezoftur. Yasama gücüne sahip olanların topluma barış, mutluluk ve güvenlik getirmekle yükümlü olduklarını; yasama yetkisini halktan almayan gücün halkın istencine karşın yasa yapmaya kalkıştığında halkın bu yasalara uymakla yükümlü tutulamayacağını Two Treaties of Government (Hükümet Üstüne İki Deneme) adlı kitabında savunmaktadır. Locke'a göre, topluma barış, güvenlik ve mutluluk sağlayamayan, halkı yoksulluğa düşüren bir siyasal güç, yozlaşmış, zorba bir siyasal güçtür.

KAYITSIZLIK

Tarih boyunca karşılaştığımız örnekler bize John Locke'un sözünü ettiği türden siyasal güçlerin kendileri için yaşamsal önem taşıyan bir konuda, siyasal alanda düşünce özgürlüğünü kısıtlama konusunda çok ustaca(!) davrandıklarını göstermektedir. Çünkü, siyasal alanda düşünce özgürlüğünün kısıtlanması toplumda yaratıcı ve yetkin bir azınlığı umutsuzluk ve yılgınlığa, büyük kitleleri de "bana dokunmayan yılan bin yaşasın"cılığa ve kayıtsızlığa sürükler. Umutsuz ya da kayıtsız bireylerden oluşan bir toplumda düşünme geleneği de ortadan kalkar. İnsanlar artık kendi öz deneylerini yaşayıp bazı sonuçlara varamazlar. Kişisel ve toplumsal ilişkileri eleştirecek yeteneklerini geliştiremezler. Bunun sonucunda da kendi adlarına düşünen ve uygulayan güçlere boyun eğen otomatlar haline dönüşürler. Düşünmeyen, konuşup eleştirmeyen kitlelerin suskunluğu ve edilgin boyun eğişi hiç de başarılı bir siyasa değildir. Tam tersine, böyle bir siyasa, toplumu dilsiz ve sakat bir varlık şekline sokar. Bu türden bir toplum içinde otomatlara dönüşmüş olan bireyler de artık yurttaş niteliğini taşımazlar. Çünkü, kendi güç ve istençlerini çeşitli seçenekler üstünde sınama olanakları yoktur. Bu yüzden, özgür, yaratıcı ve etkin yanları yokedilir. Bunun sonucunda onlar, kendileri adına düşünen ve eyleyen siyasal gücün dileklerine göre yönlendirilen araçlar olurlar.

Uygarlık tarihi bize içinde insanın amaç değil de araç kılındığı tüm dönemlerin kısa süreli zorbalık dönemleri olduğunu göstermektedir. Çünkü, siyasal güçler, düşünce özgürlüklerini kaldırdıkları ölçüde zorbalığa kayarlar; zorbalaştıkları ölçüde de eleştiri kaldırmazlar. Eleştiri kaldırmamaları kısa süreli olmaları sonucunu doğurur. Ama, aklı başında bir siyasal güç, karşıtlarının eleştirilerini ezmeye kalkışmaz. Tam tersine, onlardan yararlanır. Nitekim, bir devletin niteliğini saptamada en iyi ölçüt de o devlet yapısında eleştirilere tanınan özgürlük alanının kapsamıdır. Bu yüzden, karşıtlarının eleştirilerine yandaşlarının övgülerinden çok değer veren siyasal güçler, her zaman başarılı olmuşlardır. Tersi yapıldığında, kaba kuvvet ya da siyasal zorlamalarla düşünce özgürlüğüne sınırlamalar getirildiğinde "insan merakını ve öğrenme tutkusunu" engelleyebilecek hiçbir kuvvet olmadığı için bu yöntemi uygulayanlar kendi sonlarını hazırlamış olurlar. Seçmelerini kendi güç ve istençleriyle gerçekleştiremeyen bireylerden oluşan bir toplum, sağlıklı bir toplum değildir. Zorlama ve baskılarla kitlelere bir süre için boyun eğdirtilebilir. Ama bu süre, daha önce de değindiğimiz gibi her zaman sınırlı olup sağlıksız bir dönemin göstergesidir. Nitekim, kitleler bilinçlenip düşünmeye başladıklarında, düşüncenin gücü karşısında hiçbir kuvvet duramaz. Napolyon'un bu konuda Fontana'ya söyledikleri çok ilginç ve tüm insanlığın ders alması gereken sözlerdir: "Bilir misin dünyada en çok sevdiğim şey nedir? Sadece kuvvetle hiçbir şeyin kurulamaması. İki şey dünyaya hükmeder: Biri kılıç, biri düşünce. Kılıç eninde sonunda düşünceye yenilir.

TEŞHİS

Düşüncelere karşı kullanılabilecek en etkin güç, sınırlama ve yasaklamalar olmayıp yine düşüncelerdir. Bir toplumun üyeleri her türden düşünceye özgürce yaklaşabilmeli, onları tartışıp eleştirebilmeli, iyi ya da kötü yanlarını bilinçle ayıklayıp seçebilmelidir. Bu düzeyi elde etmiş üyelerden oluşan bir toplum, sorunlarının büyük bir bölümünü çözme ve sağlığını kazanma yoluna girmiş bir toplum demektir. Toplumun üyeleri, eğer güç olanı, yani gerçek insansal ülkülere götüren seçimlerini yapamıyorlarsa, insansal değerler değer olma niteliklerini yitirmişse bunun nedeni, toplumun yapısında ve değerler dizgesinde aranmalıdır. Toplumsal yapıdaki hastalığı ve yozlaşmayı tanılamadan (teşhis etmeden); değerlerin içinde yaşanılan zamana, bu zamanın düşünsel ilgilerine, ahlaksal ve toplumsal gereksinmelerine uyacak şekilde belirlenmeleri gerektiğini kavramadan zorlayıcı önlemlerle hiçbir sonuca varılamaz.

Toplumsal ve siyasal güçler insan usunu bastırıcı ve sınırlayıcı değil, geliştirip özgürleştirici birer maya oldukları; kapalı, donuk, eski dizgeleri değil de açık, sürekli-devimsel, yeni değerleri özlettikleri; yeni doğrulara götürdükleri ölçüde güç ve değer kazanırlar.

Bu nedenle, bunalım ve kargaşa dönemlerinde, topluma yeniden sağlık kazandırma uğraşını üstlenen güçler, tarihin mahkemesinde yargılandıklarında aklanmayı istiyorlarsa, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde dile getirilen temel hak ve özgürlüklere; herşeyden önce de insanı insan kılan, ona insanlık onurunu kazandıran düşünce özgürlüğüne son kerteye değin saygılı olmalıdırlar. ●

Düşünce özgürlüğüne son kerteye değin saygı duyulmalı

BERLİN'DE BİR TÜRK RESSAMI HANEFİ YETER

ÖZCAN YURDALAN

Çalışma odası

HANEFİ Yeter, uzun süredir çalışmalarını Berlin'de sürdüren bir Türk Ressamı. Verimli ve başarılı bir sanatçı. Milyonlarca insanımızın bu yabancı ülkedeki yaşamı, çalışmalarının önemli bir boyutunu oluşturuyor. Türkiye'de Bedri Rahmi atölyesinde yetişti. Almanya'da Akademiyi bitirdi. Sergiler açtı. Geçtiğimiz yıl, ürünlerini bir albümde toplayarak yayınladı. Albüm, Hanefi Yeter'in yüze yakın tablosu, desen ve tahta oyma çalışmalarını içeriyor. Giriş yazısını Dieter Ruckhaberle hazırladı. Peter Hielscher, Jürgen Moser ve Vasıf Öngören'in yazıları da albümde yer alıyor.

Hanefi Yeter'in yaşamı, Berlin'de soluklanan uzun bir göçün öyküsü. 1947 yılında Bayburt'ta doğmuş. Sekiz kız kardeşten sonra dünyaya gelen ilk erkek çocuk. Dokuz yaşındayken babasını yitirmiş. Onbir yaşındayken de, ailesiyle birlikte Bayburt'tan ayrılmış.

"Bundan sonra ekmek ve iş kavgası başladı" diyor sanatçı. İlk durakları İzmir olmuş. Ve çalışmaya başlamış. O günleri şöyle anlatıyor:

"Seyyar satıcılık yaptım. Bir çocuğun sokaklarda satabileceği ne varsa hepsini sattım. Bir erkek akşam evine ekmek götürürken ne hissederse ilk kez bu şehirde hissettim. Ve bu şehir, oniki yaşındaki çocuğu, yirmibeş yaşında bir genç yaptı. Tüm bunların yanında, okula gidebildiğim için, diğer çocuklardan daha şanslıydım. Göçümüz devam etti. İstanbul yakınlarına kadar. 1966 yılında İstanbul'a geldik. Burada lise dipolamasını aldım. Doktor olmak istiyordum. Fakat o dönem, 200 bin öğrenci içinden ancak 40-45'i girebiliyordu. Tıbba giremedim. İktisat öğrenimine başladım. Bu dönemde, bir sanat okulunun karşısında oturuyordum. Resme de burada başladım. Beni resme başlatan, önceleri öğretmenim, sonra arkadaşım, daha sonra da babam olan Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur. O, çok sert bir öğretmen olmasına karşın, atölyesi öğrencilerle doluydu. Bir yıl içinde temel bilgiyi aldım ve dört yıl onunla çalıştım."

—BİR ANI—

Hanefi Yeter, 1969 yılını hiçbir zaman unutamayacağını belirterek, Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait bir anısını şöyle anlatıyor:

"Sömestrin başlamasından önce, çok işim vardı. Eyüboğlu bana tatilde çalışıp çalışmayacağımı sordu. Ürünlerim o zamanlar çok azdı. Diğer öğrencilere nerelerde çalışacaklarını gösteriyordu. Ben oldukça fazla çalıştığımı düşündüğüm için, tüm gururumla ona eserlerimi gösterdim. Baktı. Resimlerim arasından yalnızca, çok kötü olduğuna inandığım iki tanesini seçti; 'Kaptan' dedi. 'Bütün resimlerini al, Boğaz'a git ve denize at'. Bu herşeydi. Başka birşey de söylemedi. İki gün sonra, atölyesinde bana seslendi. 'Dinle oğlum. Herkes ressam olamaz. Yoksa bütün dünya ressamlarla dolardı. Senin çalışmaların diğer amatörlerinkinden daha iyi değil. Senin yıllarını böyle harcamaya hakkın yok. Git limon sat, gazete sat. En azından ne yapman gerektiğini bil. Günde elli tane limon satarsan görevini yerine getirmiş olursun. Ressamlık başka iştir. Herşeyden vazgeçmeli inatçı, metin ve yürekli olmalısın. Eğer bunların hepsini becerebilirsen, bu işe devam edebilirsin. Eğer beceremeyeceksen buralarda gözükme.' Ben de gözükmedim.

Aylarca, neden ressam olamadığımı kendime sordum. İki ay sonra ilk resmimi yaptım. Hocamdan olumlu eleştiriyi duyduğum ilk resimdi bu. 'Mavi İstanbul'. Böylece devam ettim."

BERLİN'DE SOLUKLANAN GÖÇ

Hanefi Yeter'in Bayburt'tan başlayan göç öyküsü, 1972 yılında öğrenimin bitmesinden sonra da sürüyor. Beaux Arts'ın bursunu kazanıyor. Ve Almanya'daki ilk günlerini şöyle özetliyor:

"Berlin'e geldim. Bu seferki, önceki göçlerden daha güçtü ve tümüyle başkaydı. Hiç Almanca bilmiyordum. İnsanlar da, hava da soğuktu. Hızlı çalışılıyordu. Sokaklarda çok az gülen insan vardı. Her taraf tertemizdi. Türkiye'de insanlar bir masa ya da yatak alabilmek için aylarca çalışırlardı. Burada ise bunlar, sorumsuzca çöpe atabiliyordu. Geriye dönmek istedim. Fakat hatırladım. Herşeyden vazgeçmeli ve inatçı olmalıydım. Tekrar resim çizmeye başladım. İlk sergimi açtım. Bir sanatçı olarak ilk kez mutlu oldum. Bana burada üçüncü dünyanın insanı olduğumu söylendi. Resimlerim biraraya toplanarak basıldı. İsmim kitaplarda yer aldı... Başlangıçta, burada, bu kadar çok Türk'ün bir arada yaşadığının bilincinde değildim. Benim halkımın bana tema olabileceğini hiç sezmemiştim. Yaşlılar, benim için çözümsüz bir problemdi. Yaşlı kadınlar burada niçin yalnız bırakılmıştı? Kocalarının savaşta öldüğünü kabul ediyoruz, peki ya çocukları neredeydi? Benim geldiğim ülkede, yaşlılar yalnız bırakılmazlar. Bu insanlar resimlerimin konusu oldu. Ardından işçi sorunlarına yönelmeyi kararlaştırdım. Burada 110 bin Türk yaşıyor. Her Ayşe, her Mehmet, Türkiye'den mesaj getiriyorlar. Bu insanların, birtakım sorunları, gereksinmeleri var. Yıllardır, her iki devlet tarafından görülmeyen sorunlar...

Akademiye gittiğim sıralarda Türk işçilerle birlikte, Türk Sanatçılar Birliği'ni oluşturduk. 1977'de birkaç sergi daha açtım. Aynı yıl, Sanat Yüksek Okulu'nun bitirme sınavları vardı. Ve ben, Dietmarlemcke'de en iyi öğrenci oldum. Türkiye'ye gelmem gerekliydi. Bursum da bitmişti. İstanbul'da okuduğum akademide, Asistanlık sınavına girdim. Bu sınavı başarmalıydım. İlk sınav Almancaydı. Fakat aldığım not yeterli değildi. Çünkü yeterince Almanca bilmiyordum. Üstelik Türkçem de yetersizdi. Ve bunu bana, çok sayın bir profesör, kızarmaksızın söyledi. Tekrar Berlin'e döndüm. Ve şimdi, Bethanien sanat evinde, atölyemde çalışıyorum..." ●

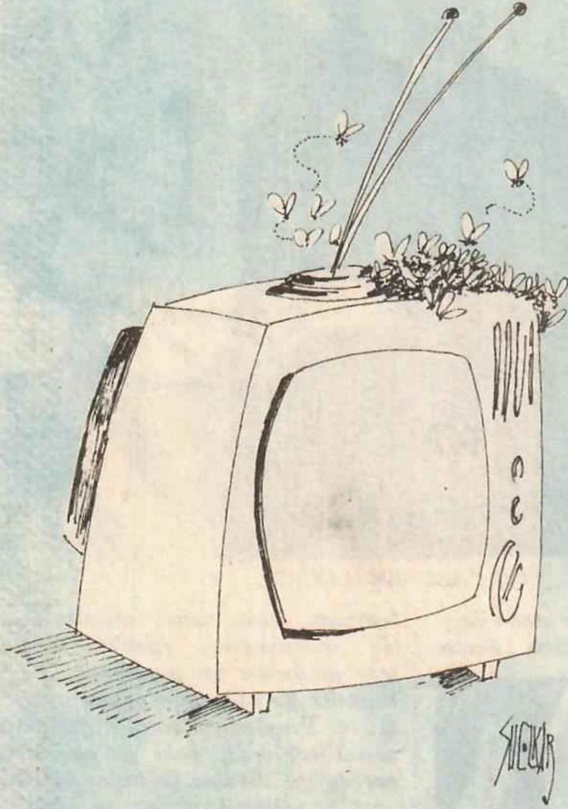

"ÜÇ YASLI BERLİN'Lİ"

"Vatana doğru"

"BENİ HATIRLAYINIZ"

ATATÜRK'ten Anılar ve Beni Hatırlayınız 100. Yıl Kutlama Komitesinin "Atatürk Yılı" için yayınlanmasını istediği iki program. Her iki program da Atatürk yılı başından beri yayınlanıyordu. Ancak, Televizyon Dairesi Başkanlığı'nın İstanbul Televizyon Müdürlüğü'ne çektiği bir telex emri ile "**Beni Hatırlayınız**" adlı yapımın "**derhal durdurulması**" istendi.

Gazeteci, yazar Kemal Zeki Gençosman tarafından sunulan bu programın yayından kaldırılması üzerine Sayın Gençosman ile görüştük.

ARAYIŞ: *Programınızın yayından kaldırılışını nasıl öğrendiniz?*

Kemal Zeki Gençosman: **Programın prodüktörü seyahatteydi. 13 Ağustos günü gelince telefonlaştık. Alanya'ya gideceğimi, bu nedenle elimizde yedek program bulunmasının yararlı olacağını söyledim. 3-4 program çekebilir miyiz dedim. Telefondaki ses bir ara kesilir gibi oldu, sonra "hık, mık" derken Engin Ayça "ihtiyaç kalmadı efendim, programı telex emri ile durdurdular" dedi.**

ARAYIŞ: *Telex emrinde gerekçe var mı?*

Kemal Zeki Gençosman: Ben telex emrini özetle söyleyeyim. Siz karar verin gerekçe var mı, yok mu?

"Beni hatırlayınız isimli programlar dizisinden Başkanlığımıza kafi miktarda intikal etmiştir. Yayına girecek olan diğer Atatürk programlarının prototipte yer alması nedeniyle adı geçen programın derhal durdurulması uygun görülmüştür."

ARAYIŞ: *Daha önce yayından kaldırılan bölümler oldu mu?*

Kemal Zeki Gençosman: Oldu. Dört bölüm yayınlanmadı. Bunlardan biri Atatürk ve Din konusunu işliyordu. Atatürk'ün dinsizlikle suçlandığını, yobazların bu konuda propaganda yaptıklarını ama bu durumun gerçek olmadığını zira Atatürk'ün dinine bağlı olduğunu vurgulayacaktım. Bir başka programda Behçet Kemal Çağlar'ın anlattığı bir olayı aktaracaktım. Bu bölümün başlığı "Atatürk hıçkırıklarla ağlıyordu". Yayından kaldırılan üçüncü program ise, Atatürk'ün manevi yapısı üzerinde Tevfik Fikret'in payını sözkonusu ediyordu. Yayınlanmayan son bölüm ise Atatürk'ün hayatının panaroması olacaktı. Bu bölüm için getirilen eleştirilerin başında niçin devamlı Mustafa Kemal adı kullandığımdı. Şöyle cevap vermiştim. Ben tarihi bir sıralama ile anlatıyorum. Anlattığım olaylar soyadı kanunu çıkmadan önce olmuş. Yani Atatürk o dönemlerde Mustafa Kemal. Eğer programların devamına izin verilmiş olsaydı görülecekti ki sıra Atatürk İlkelerine gelmişti. O dönemden sonraki olaylarda Mustafa Kemal, artık Atatürk'tür. Bir diğer eleştiri de çok sofra lafı ettiğim, bu sofraların içkiyi hatırlattığı, dolayısıyla yanlış yorumlanacağıydı. Bu eleştiriyi getirenler elimizdeki program uyarınca önümüzdeki bölümlerde bu konuya da değineceğimizi, Atatürk'ün içki içtiğini ancak görev anında, vazife başında asla ve asla ağzına içki koymayacağını, koymadığını söylediğimizi de göreceklerdi.

ARAYIŞ: *Programlarınız devam ederken sağcı bir gazete "Kızıl Sultan" sözü üzerine bir kampanya başlattı. Vahdettin konusu ile de bu kampanyayı sürdürdü. Acaba programlarınızın telex emri ile durdurulmasında bu kampanyanın da payı olmuş mudur?*

Kemal Zeki Gençosman: Kesinlikle olduğu kanaatindeyim. O kampanyadan sonra programa gösterilen duyarlılık tedirginlik haline geldi. Hatta tepkiler de olmuş. Sayın TRT Genel Müdürü 21 Ağustos 1981 günü görüşmemizde tam 1200 mektup geldiğini ve tamamının aleyhime olduğunu söyledi. Ben ısrarla "paşam, lehime bir mektup bile gelmedi mi" diye sorunca Sayın Genel Müdür "Namusum ve şerefim üzerine temin ederim ki hiç gelmedi" dedi. 40 milyon izleyicisi olan televizyonun 1200 izleyicisinden aleyhte tepki almak ve bunun en üst yetkili tarafından rakam rakam izlenmesi işin ciddiyetini göstermesi açısından da çok önemli. •